

Rapport: 2017-12

Kulturmiljöinventering i Fulufjällets nationalpark 2017

Rapporten har tagits fram inom projektet Gränsöverskridande besöksförvaltning för Fulufjällets Nationalparker och med finansiering av Europeiska Regionala Utvecklingsfonden.

Omslagsbild: Fulufjället, rösning utmed övergiven stig.
Foto: Benedict Alexander

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen Dalarnas webbplats:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer

Rapport:2017-12

Kulturmiljöinventering i Fulufjällets nationalpark 2017

Benedict Alexander

Förord

Sommaren 2017 genomfördes en kulturmiljöinventering inom den svenska delen av Fulufjället. Inventeringen ingår i ett av delmålen inom interregprojektet Gränsöverskridande besöksförvaltning för Fulufjällets nationalparker.

Syftet med kulturmiljöinventeringen var att identifiera och dokumentera platser som kan vara intressanta för att utveckla nya besöksmål, och som ligger inom stråk som kan göras tillgängliga.

Rapporten avhandlar inventeringsresultatet på den svenska sidan. Målet är att öka kunskapen om nationalparkens kulturmiljöer och kulturlämningar för att kunna etablera nya besöksmål, öka områdets attraktionskraft och öka lokalbefolkningens identitetskänsla.

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Sammanfattning.....	8
Inledning.....	9
Bakgrund	9
Syfte och mål	9
Metod och genomförande	9
Resultat	13
Inventeringsområde	13
Påträffade kultur- och fornlämningar	15
Lämningstyper.....	19
Bergshistorisk lämning	20
Boplats.....	20
Särna 298, boplats vid Rörsjöstugan.....	21
Boplatser nära Tangsjöstugan	25
Boplats vid Särnmanssjöarna	28
Boplatsgrop	30
Brott/täkt samt småindustriområde (Brynstensbrott)	31
Brynstensbrotten vid Kloran.....	31
Brynstensbrottet vid Brynstigen samt utmed Tangån	34
Brunn/kallkälla	38
Båtlänning	40
Fornlämningsliknande bildning	40
Fornlämningsliknande lämning	41
Fossil åker	41
Fångstgrop	42
Fäbod	45
Skärvallen.....	46
Brottet.....	52
Björnholmssättern	54
Herrhussättern.....	56
Färdväg.....	58

Förvaringsanläggning	63
Husgrund, historisk tid	66
Båtformade husgrunder	67
Samling av husgrunder vid Tangsjöarna	73
Övriga registrerade husgrunder	77
Hällristning	85
Härd	86
Naturföremål/-bildning med tradition.....	90
Bleckning.....	92
Barktäkt	95
Dimensionsstubbar	96
Offerplats	97
Plats med tradition	102
Ristning, medeltid/historisk tid.....	104
Röjningsröse	109
Rösning	111
Skåre/jaktvärn	118
Stenring	122
Stensättning.....	125
Stenugn.....	129
Vad	130
Övrig	132
Tidigare kända kultur och fornlämningar	132
Altarringen	132
Gudvarelov-tallen	134
Stensättningar nära Naturum.....	134
Fyndplats nära naturum	137
Referenser	138
Litteratur	138
Kartor	141
Riksarkivet.....	141

Lantmäteriet	142
Muntliga uppgifter	143
Bilagor	145
Bilaga 1. Registrerade kultur och fornlämningar	146
Bilaga 2. Oregistrerade lämningar	155
Bilaga 3. Historiska kartor över fäbodan	156
Bilaga 4 Tips.....	170

Sammanfattning

Arbetet har föregåtts av genomgång och studier av bland annat litteratur, kartor, GIS, tidigare kända lämningar samt tips och information från personer med kännedom om området. Fältinventering skedde främst i augusti månad 2017.

Efter fältinventeringen registrerades påträffade kultur- och fornlämningar in i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, FMIS. Ett stort antal kultur- och fornlämningar påträffades.

Före fältinventeringen var fem fornlämningar och en övrig kulturhistorisk lämning känd i Fulufjällets nationalpark. Efter fältinventering och registrering är 240 kultur- och fornlämningar registrerade inom Fulufjällets nationalpark. Av de 234 nytilkomna registreringarna har 49 bedömts som fornlämningar, 167 som övriga kulturhistoriska lämningar, 16 som bevakningsobjekt och 2 som ej kulturhistoriska lämningar.

Flera av dessa bedöms vara intressanta för besöksmålsutveckling.

Inledning

Bakgrund

Interreg-projektet Gränsöverskridande besöksförvaltning för Fulufjällets nationalparker är ett samarbetsprojekt mellan nationalparkförvaltningen för Fulufjällets nationalparker i Norge och Sverige. I samband med projektet behövde man lyfta och tillgängliggöra kulturmiljövärden som finns inom nationalparkerna. I denna rapport redovisas resultatet från den kulturmiljöinventering som genomförts på svenska sidan.

Området har haft en rik historia som inte var synligt i dagens fornlämningsregister. Enbart ett fåtal lämningar var registrerade och därmed kända.

Syfte och mål

Syftet med den kulturhistoriska inventeringen var att ta fram ett kunskapsunderlag rörande kulturmiljövärden i nationalparkerna. Målet är att öka kunskapen om nationalparkens kulturmiljöer och kulturlämningar för att kunna etablera nya besöksplatser, öka områdets attraktionskraft och öka lokalbefolkningens identitetskänsla.

Metod och genomförande

Arbetet inleddes med en fördjupad studie av litteratur, historiska kartor, befintliga fornlämningsdata, kontakt med resurspersoner kunniga om området samt bearbetning av höjddata.

Gällande kartor gjordes det en genomgång av alla digitaliserade kartor i Särna socken på Lantmäterimyndigheternas och Lantmäteristyrelsens arkiv fram till år 1905 samt ett antal kartor fram till år 1953, exempelvis laga skifteskartor, gränskartor m.m. Till detta tillkommer studier av ett stort antal kartor tillgängliga på Riksarkivets digitala arkiv, främst Krigsarkivet. Flertalet av dessa har rektifierats och finns tillgängligt internt för Länsstyrelsen på K:\Arbetskatalog\Kulturmiljö\HISTORISKA KARTOR. Till rapporten bifogas även historiska kartor över flera fäbodanläggningar som ligger inom eller i närheten av nationalparken. Allmänheten har uppvisat ett stort intresse för dessa kartor.

På grund av dataförlust kan ett mindre antal artiklar och böcker jag använt som underlag inför inventeringen ha missats.

Fältutrustningen har bestått av: Karta både digitalt och på papper, kompass, jordsond, GPS (Qstarz Travel Recorder XT), 3 meters måttband, HP iPAQ 214 med ArcPad samt Samsung Galaxy S7 och S5.

Fältarbetet utfördes av Benedict Alexander, Arkeolog på länsstyrelsen i Dalarnas län. Flera praktikanter från Naturum Fulufjället har även deltagit. Fältarbetet genomfördes 31 maj samt perioden 31 juli till 31 augusti. Under

tre dagar deltog även Martin Gollwitzer, arkeolog på Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Fotografier är tagna med Samsung Galaxy S7 samt i enstaka fall Samsung Galaxy S5. Kartor har bearbetats i ArcMap 10.3 för att sedan användas i ArcPad. Höjddata har bearbetats i Quick Terrain Modeler, Relief Visualization Toolbox (RVT) samt ArcMap 10.3. Fotografier och kartor har i vissa fall bearbetats i IrfanView samt Adobe Photoshop Elements.

Över 2000 fotografier togs i samband med fältinventeringen. Dessa togs främst med en Samsung Galaxy S7 samt ett mindre antal med Samsung Galaxy S5. 210 av de registrerade lämningarna har fotograferats. Till detta tillkommer fotografier på oregistrerade objekt, landskapsfotografier m.m. Till detta tillkommer de fotografier praktikanterna tog med systemkameror. Ett urval av fotografierna är med i rapporten samt i FMIS. Det har ansetts viktigt att använda sig av fotografier i samband med registreringen i FMIS (Riksantikvarieämbetets FornMinnesInformationSystem). Dels handlar det om tillgängliggörande för allmänheten men också om förbättra möjligheten och förutsättningarna för att göra uppföljningar, besiktningar i ett område med ett stort antal besökare. Därmed är det lättare att göra uppföljningar och se om det sker påverkan på lämningarna. Fotografierna i FMIS kan även användas för allmän information av besökande och besöksnäring. I samband med inventeringen gjorde två praktikanter en begränsad fotodokumentering av några riksgränsrösen. Inga mått eller beskrivningar togs, enbart fotografier. Avsaknaden av mått och beskrivningar gör att detta material inte tagits med i rapporten. Fotodokumentationen kommer främst finnas tillgängligt internt för Länsstyrelsen.

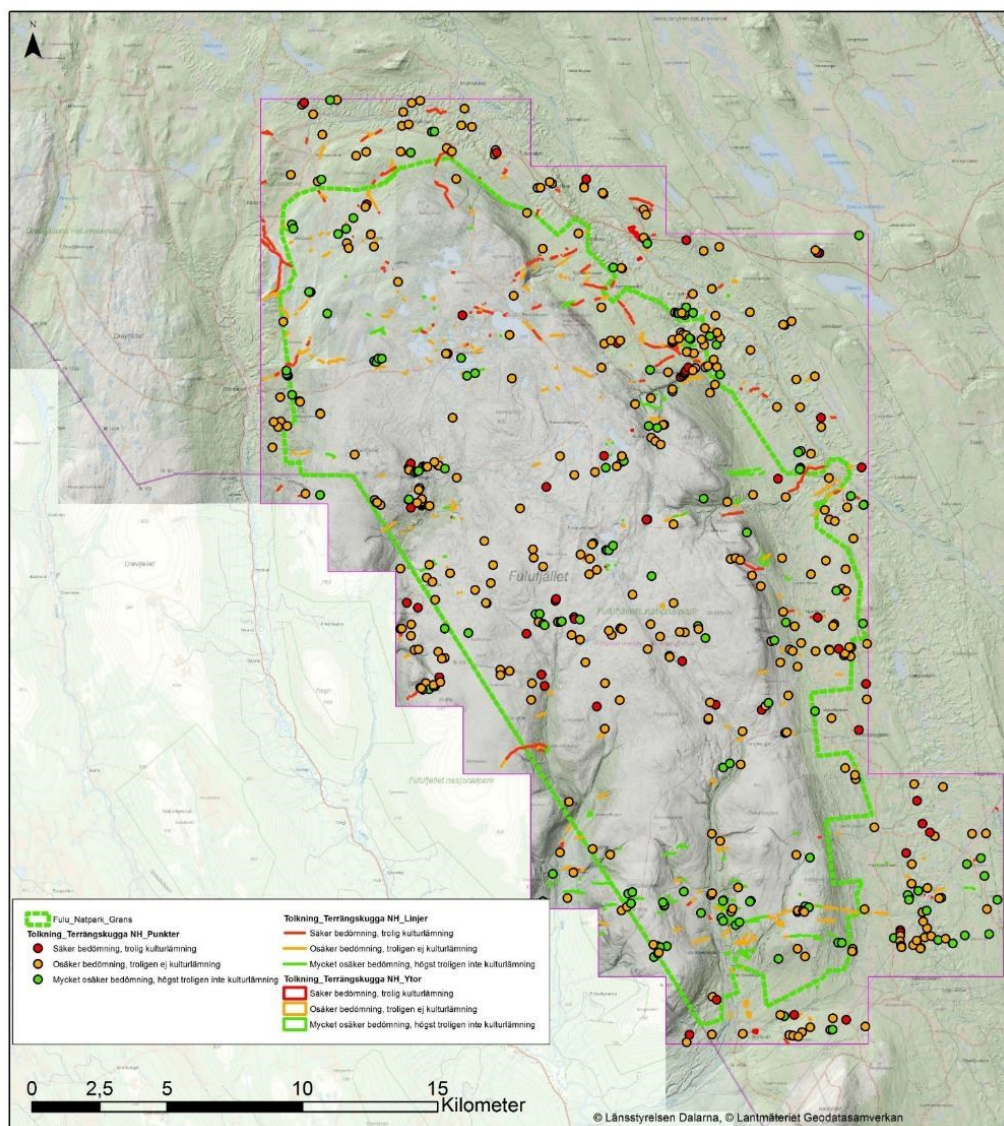
Tolkning av höjddata är baserat på Lantmäteriets LAS-filer från nationella höjdmodellen. Höjddatat har framställts i två olika typer, Hillshade och Multiple Hillshade. Minsta möjliga upplösning sattes till 0,75 m. Tolkningen gjordes främst i skala 1:2 500, vid behov i större eller mindre skala, beroende på aktuellt objekt/landskap. Området delades upp i ett rutnät där varje ruta var 500 m stor för en systematisk genomsökning och för att få bättre kontroll vilka områden som redan tolkats. Både hillshade och multiple hillshade tolkades.

Utifrån tolkningen registrerades intressanta objekt i punkt- linje- eller polygonformer. Tolkningen delades upp i tre olika nivåer:

1. Säker bedömning, troligen mänsklig påverkan. (röd färg på översiktskarta)
2. osäker bedömning, troligen inte mänsklig påverkan. (orange färg)
3. mycket osäker bedömning, högst troligen inte mänsklig påverkan (grön)

Tolkning av höjddatat har haft viss betydelse men det har varit svårare än beräknat att tolka lämningarna i den terräng som funnits på Fulufjället. Därför bortprioriterades detta data tidigt gällande kalfjället och de områden

som besöktes. I skogsmiljöerna har det fungerat bättre. Troligen kommer det vara lättare att tolka den här typen av miljö efter att man varit ute i fält och därmed har kännedom om de problem och begränsningar som finns. På grund av tidsbrist görs ingen djupare redovisning rörande tolkning och resultat av höjddatat.

Översiktskarta över tolkningar gjorda utifrån höjddata. Ett fåtal besöktes i fält.

Rapporten utgår utifrån de kultur- och fornlämningar som registrerats och kommer inte allmänt beskriva områdets historia eller kulturmiljö. Denna beskrivs delvis i samband med genomgången av de påträffade kultur- och fornlämningarna.

Varje lämning har fått en antikvarisk bedömning. Den antikvariska bedömningen anger hur man bedömt lämningen och dess lagskydd vid

registreringstillfället. Denna har betydelse för hur man hanterar en fornlämning eller annan kulturlämning och dess lagskydd utifrån Kulturmiljölagen och Skogsvårdslagen. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen och kan komma att ändras framöver. Lagskyddet gäller även för markområdet runt lämningen. Områdets storlek beror på fornlämningens betydelse och karaktär. En boplats har till exempel ett större skyddsområde än en fångstgrop.

Åtgärder som kan beröra kultur- och fornlämningar får inte göras utan samråd med kulturmiljöfunktionen på Länsstyrelsen.

De olika bedömningar som görs och är aktuella listas nedan:

Fornlämning: lämningar som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt Kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den är från forna tider, att den tillkommit genom äldre tiders bruk, att den är varaktigt övergiven, samt tillkommit före år 1850.

Bevakningsobjekt: innebär att man vid inventeringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning eller inte. En lämning med denna bedömning måste därför alltid samrådas med Länsstyrelsen och kontrolleras ytterligare innan några ingrepp eller påverkan görs på lämningen eller omgivande område.

Övrig kulturhistorisk lämning: används för kulturhistoriska lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde.

Ej kulturhistorisk lämning: Bedömningen används i dessa fall för lämningar som registrerats som fornlämningsliknande bildning, naturbildningar eller fornlämningsliknande lämning eller i de fall lämningen inte anses ha något antikvariskt värde.

Uppgift om: lämningen är endast känd via kartmaterial och/eller skriftlig eller muntlig källa. Lämningen har inte kunnat återfinnas i fält eller har inte besökts i fält.

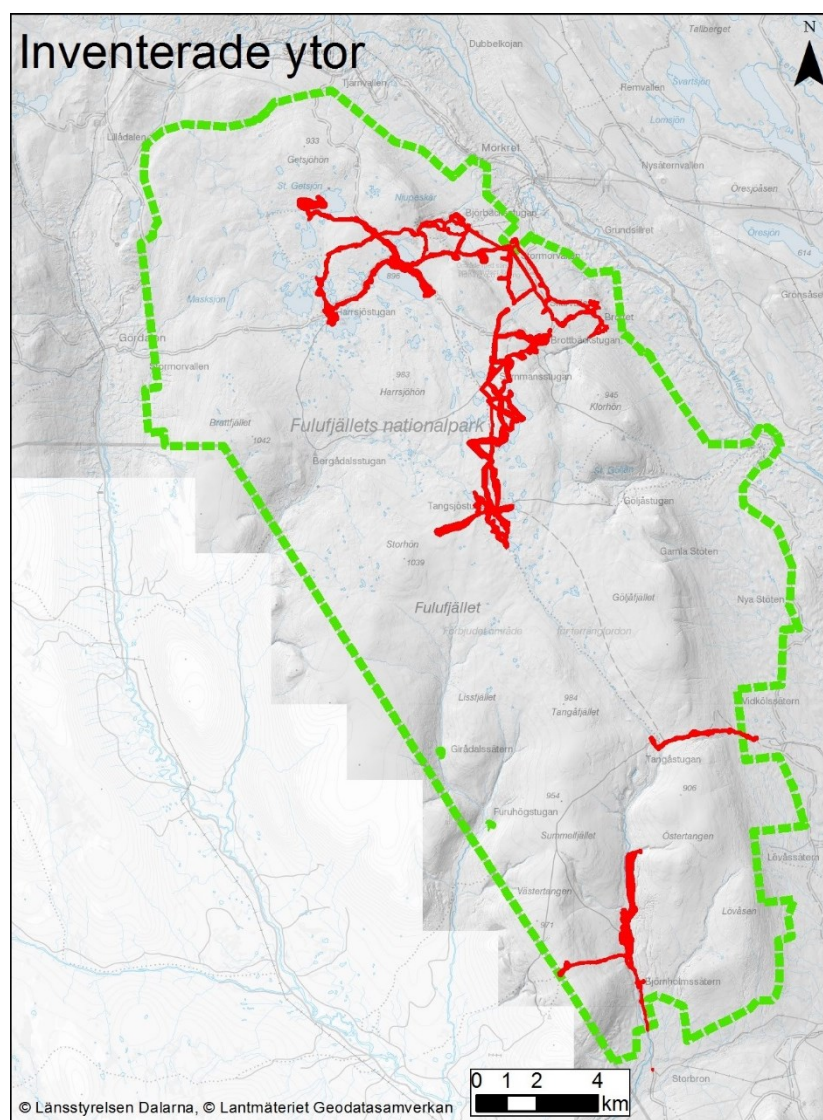
De antikvariska bedömningarna har gjorts delvis utifrån rekommendationer utifrån Riksantikvarieämbetets lämningstyplista samt antagande utifrån inventeraren. Att man utgått ifrån lämningstypspan listan innebär att lämningen inte är daterad eller inte är möjlig att datera till före eller efter år 1850.

Antagande. Innebär att ett antagande om att lämningen har tillkommit före år 1850, eller år 1850 eller senare, har gjorts. Antagande får göras av länsstyrelse eller Riksantikvarieämbetet, eller på uppdrag från någon av dessa. Om antagande har gjorts förklaras detta under antikvarisk kommentar under aktuell registrering i FMIS.

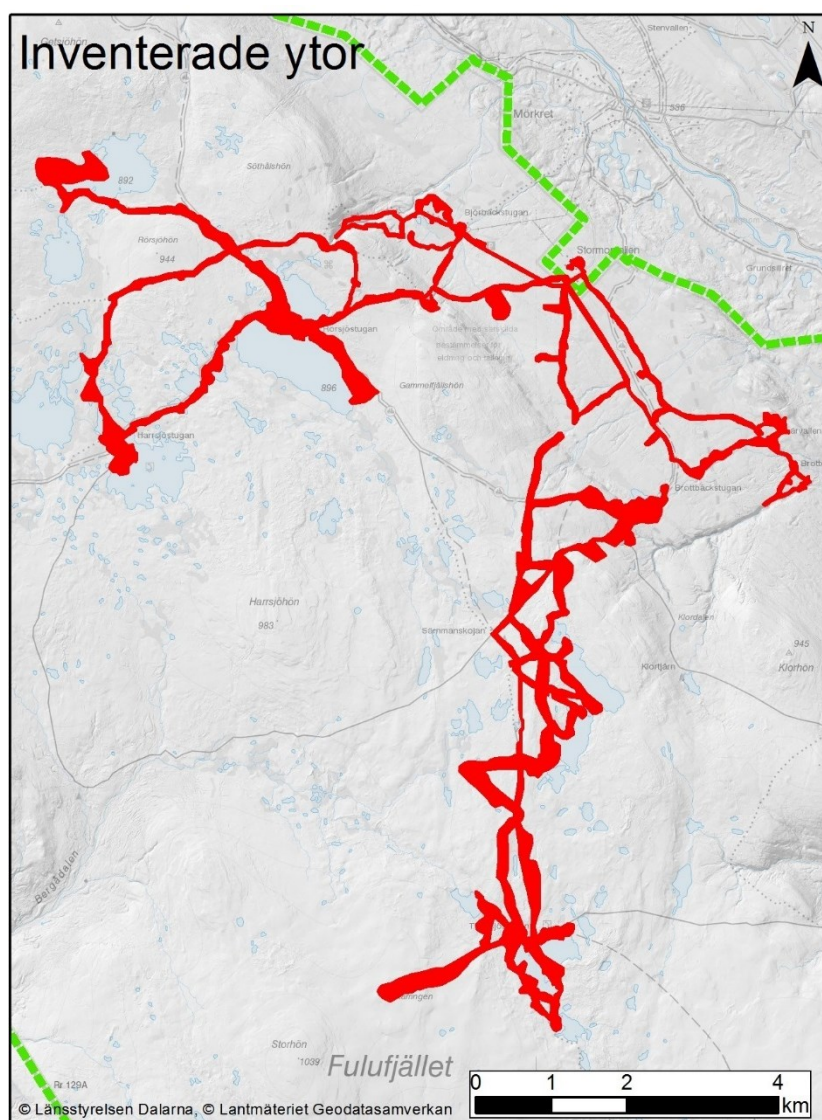
Resultat

Inventeringsområde

Nationalparken täcker en yta av 38500 hektar, 385 km². Inom denna yta prioriterades områden nära vandringsleder samt utifrån det resultat förarbetet hade gett. Omprioriteringar gjordes under fältsäsongen på grund bland annat av väder, resurser och arbetsmiljöskäl. Däribland fick en planerad inventering utmed Bergådalen ställas in. Fokus sattes istället in på kompletteringar i övriga besökta områden. Totalt inventerades ca 763 hektar, vilket representerar ca 2 % av nationalparkens yta.

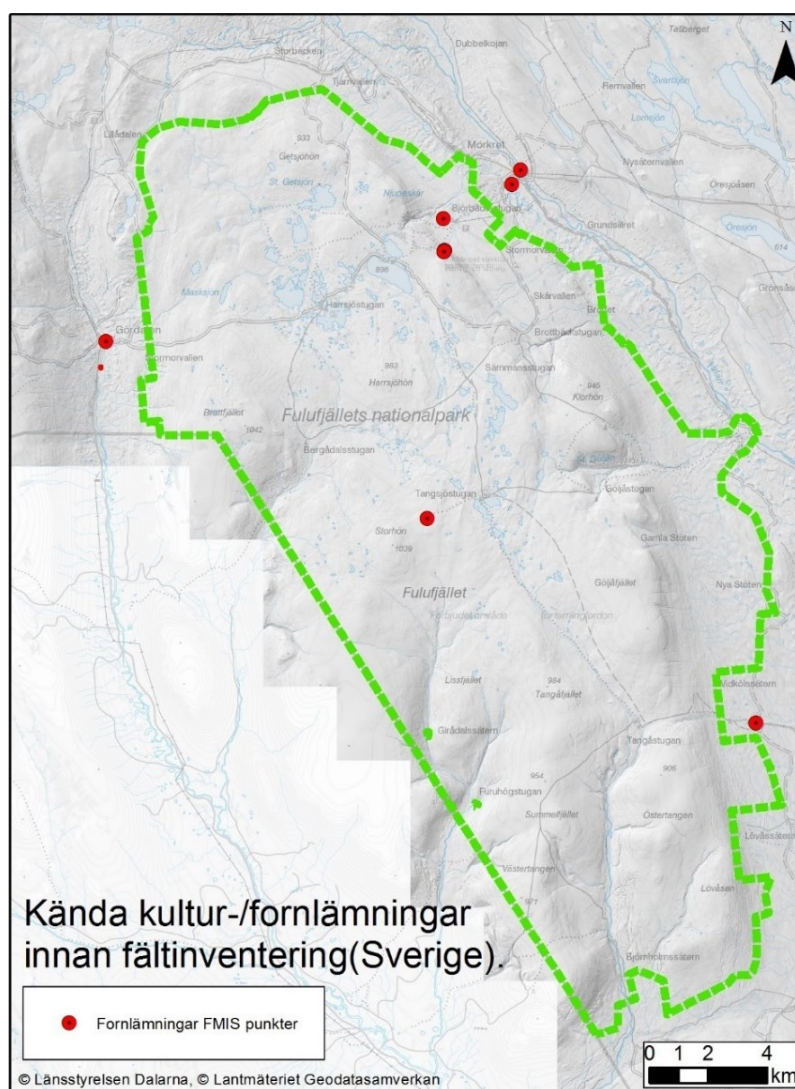

Översikt över inventerade områden (rödmarkerade).

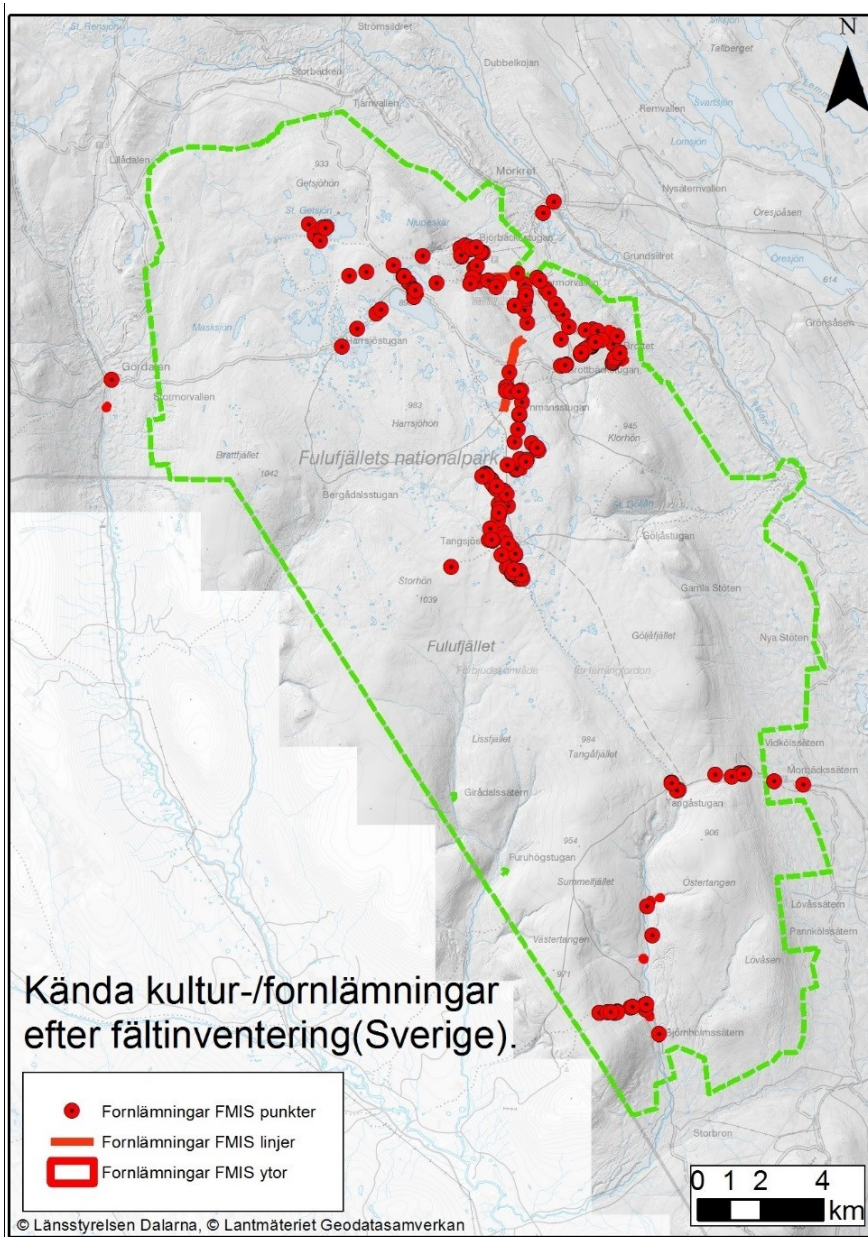

Inventerade områden i nordöstra delen av nationalparken (rödmarkerade).

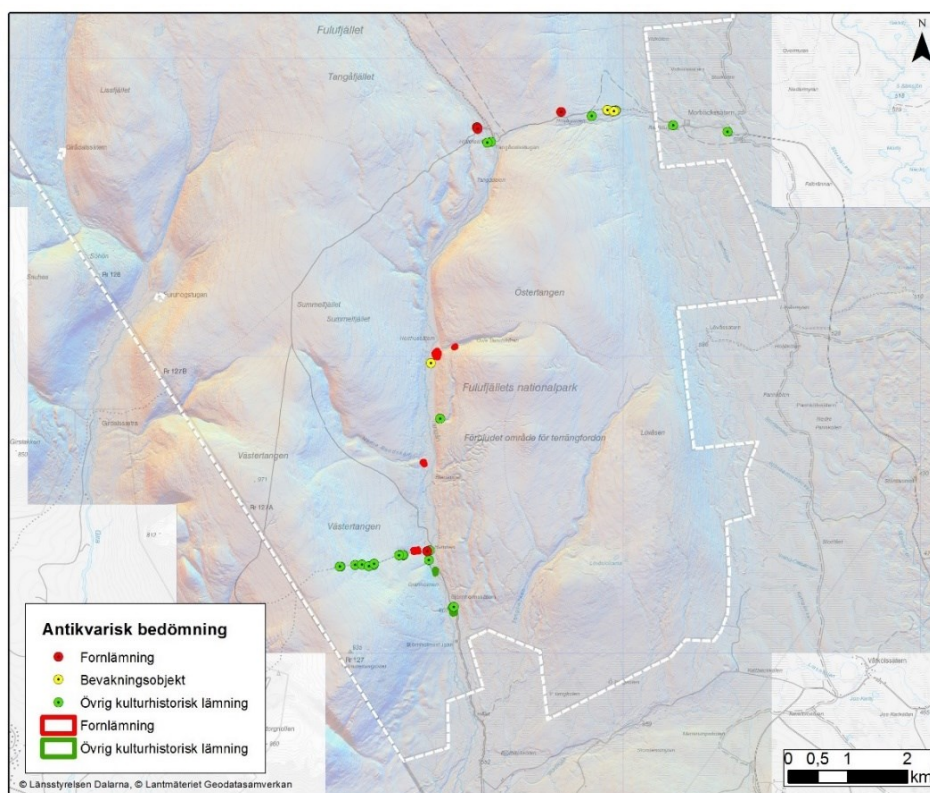
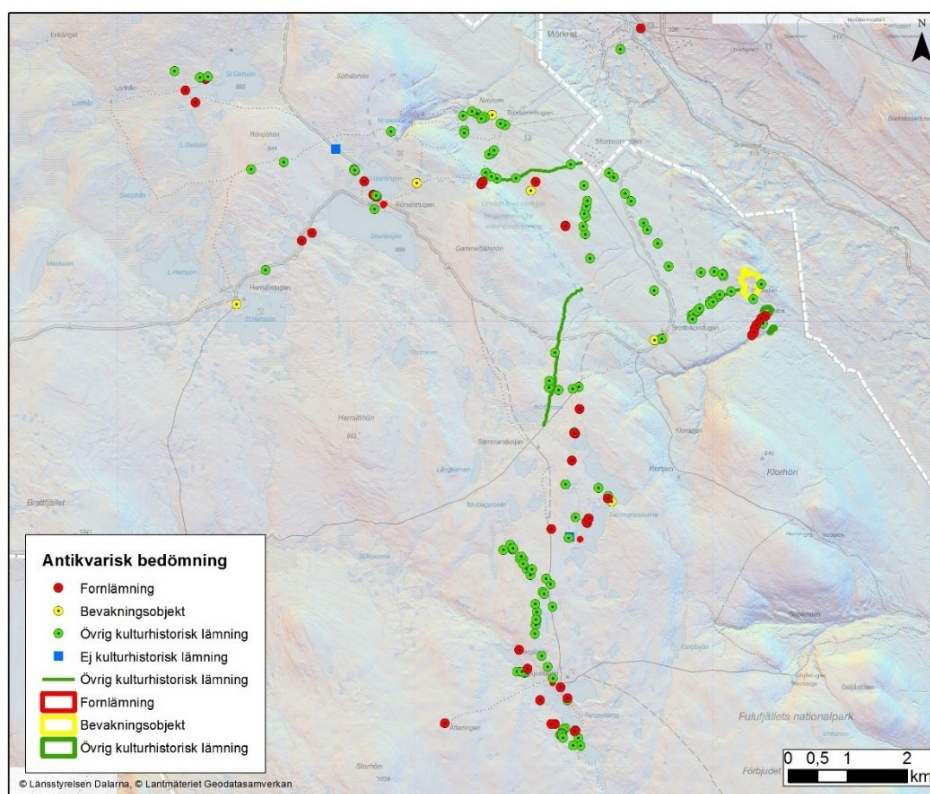
jägare fram till moderna tiders besökare. Det visar även på vad som ytterligare kan finnas inom de 98 % av nationalparken som inte berördes av inventeringen. Det är viktigt att man framöver informerar besökare om platsernas betydelse, skydd och känslighet. Samtidigt kan man engagera och uppmuntra besökare att besöka flera av platserna samt hitta fler lämningar. Vissa av platserna är mer känsliga än andra och bör kanske inte tillgängliggöras fysiskt, men kan informeras om på andra sätt, både analogt och digitalt. Om besökare blir medvetna och informerade om de kultur- och fornlämningar som finns inom nationalparken kan det leda till en ökad förståelse för dessa samt en mindre risk för påverkan. Det man inte vet om är det svårt att ta hänsyn till. I vissa fall kan det däremot finnas en ökad risk för påverkan, då platserna tillgängliggörs. Tillgängliggörande kan leda till ett ökat antal besökare på platser som annars har få besökare.

Registrerade kultur- och fornlämningar i Fulufjällets nationalpark innan fältinventering.

Registrerade kultur- och fornlämningar i Fulufjällets nationalpark efter fältinventering.

Registrerade forn- och kulturlämningar i nordöstra och södra delen av nationalparken, utifrån antikvarisk bedömning.

Lämningstyper

Nedan redovisas registrerade forn- och kulturlämningar utifrån de lämningstyper de tillhör. Den utgår från den redovisning Riksantikvarieämbetet gjort gällande information i Fornsök samt Riksantikvarieämbetet lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk status. Lämningstypslistan består av en förteckning över de lämningstyper som används för olika kulturhistoriska lämningar i informationssystemet för fornminnen (FMIS). (Riksantikvarieämbetet 2014).

Med lämningstyp avses den benämning man använder för olika kulturhistoriska lämningar inom arkeologi och FMIS.

Jag kommer inte redovisa alla lämningar detaljerat i denna rapport, utan hänvisar då till de registreringar och beskrivningar som finns tillgängligt via fornlämningsregistret och Fornsök. Ett urval har genomförts utifrån lämningar bedömda som fornlämningar och/eller kan vara av större intresse för besöksverksamhet.

Tabell över påträffade lämningstyper samt dess antikvariska status

Lämningstyper	Antal	Fornlämning	Övr. kulturhist. lämn.	Bev.obj.	Ej kulturhist. lämn.	Skadade
Bergshistorisk lämning	1	1				
Boplat	5	5				2
Boplatsgrop	1			1		
Brott/täkt	4	2	2			1
Brunn/ kalkkälla	2		2			
Båtlämning	2		2			
Fornlämningsliknande bildning	2				2	
Fornlämningsliknande lämning	1		1			
Fossil åker	1		1			1
Fångstgrop	9	9				1
Fäbod	4	1	2	1		2
Färdväg	6		6			
Förvaringsanläggning	10	9	1			1
Husgrund, historisk tid	16	7	7	2		1
Hällristning	1			1		
Härd	9	4	2	3		2
Naturföremål/bildning med tradit	50		50			1
Offerplats	2	1		1		
Plats med tradition	3		3			
Ristning medeltid/historisk tid	9		9			
Röjningsröse	6			6		
Rösning	73	2	70	1		2
Skåre/jaktvärn	5	1	4			
Småindustriområde	1	1				
Stenring	1	1				
Stensättning	2	2				1
Stenugn	5	3	2			1
Vad	2		2			
Övrig	1		1			
Summa	234	49	167	16	2	16

Bergshistorisk lämning

En fornlämning, [Särna 498](#), registrerades under lämningstypen bergshistorisk lämning och har en koppling till brynstensbrotten. Lämningen består av ett övermossat skrotstensvarp, oval, 7 x 6 m (V-Ö) stor och 1,3 m hög av sandsten från brynstensbrott. Ca 10 m nordväst om skrotstenshögen ska det enligt historiska kartor ha legat en brynstenskoja markerad på historisk karta från år 1895. Vid snabb eftersökning i dåligt väder påträffades inga spår efter denna husgrund. Lämningen bedömdes som fornlämning utifrån antagande då det brynstensbrott, [Särna 500](#), till vilket detta varp hör till troligen har tillkommit före år 1850, är varaktigt övergivet samt är av forna tiders bruk. En bergshistorisk lämning definieras i Riksantikvarieämbetets lämningstyplista som lämningar knutna till bergshantering som inte kan inlemmas under andra lämningstyper. Denna har bedömts vara en bergshistorisk lämning då avståndet till närmaste brynstensbrott varit för långt och därmed inte kunna rymmas i samma registrering.

Platsen bedöms vara av visst intresse till besökande i samband med närliggande brynstensbrott utmed Brynstigen. Lämningen ligger lättillgänglig intill Brynstigen och inte alltför långt från Björnholmssättern och Björnholmsstugan. Platsen kan synliggöras genom skylt på plats och/eller vid Björnholmsstugan och/eller information digitalt eller på papper. För karta och läge se vidare under lämningstypen Brott/täkt.

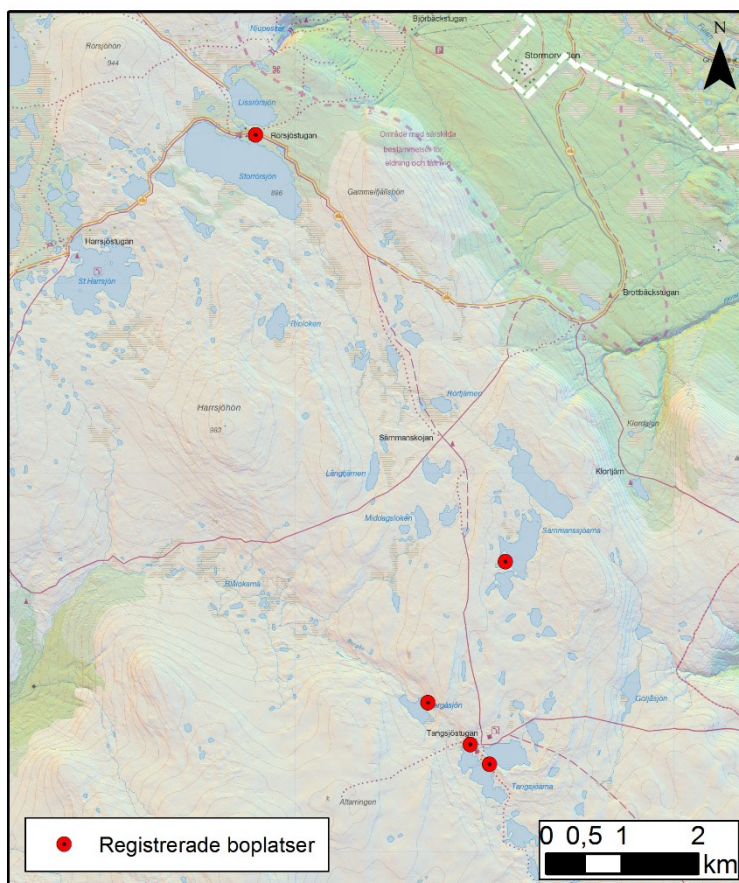

Särna 498 syns som en mindre förhöjning intill stigen.

Boplats

Fem boplatser registrerades under fältinventeringen och visar på ett tidigt nyttjande av Fulufjällets resurser. En boplatz definieras i

Riksantikvarieämbetets lämningstyplista som en plats där man under förhistorisk tid vistats och där föremål, råämnen för bearbetning, byggnadslämningar, byggmaterial och/eller avfall lämnats kvar på marken. Boplatserna bedöms vara från stenåldern och är fornlämningar. Med tanke på deras närhet till sjöar har fisket troligen varit en stor betydelse. Detta visas även genom ett fynd av sänksten på en av boplatserna. Även jakt har troligen varit av betydelse för de människor som tog sig hit. Den flinta som påträffats på två av boplatserna visar ett långväga nätverk av kontakter.

© Länsstyrelsen Dalarna, © Lantmäteriet Geodatasamverkan

Karta över registrerade boplatser på Fulufjället.

Särna 298, boplatz vid Rörsjöstugan

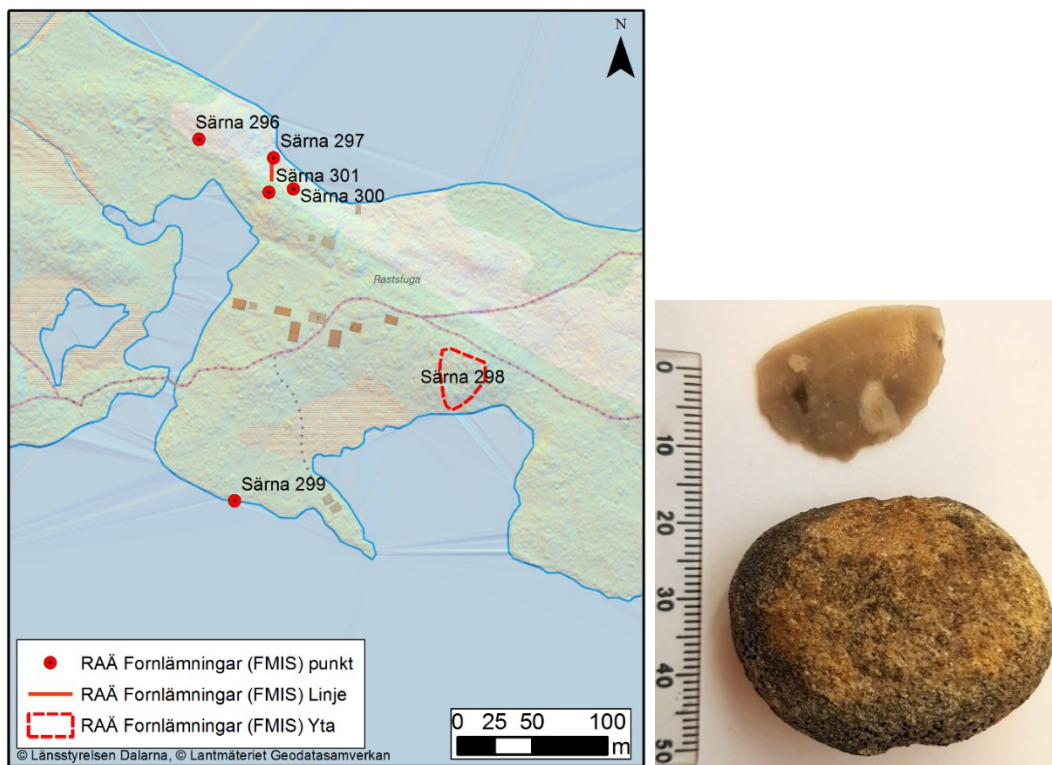
Boplatzen nära Rörsjöstugan är minst 40 x 30 m stor och består av två skärvstenskoncentrationer och eventuellt en boplatzvall, hyddbotten. Boplatzen är registrerad som [Särna 298](#) och ligger ca 30 meter öst sydöst om raststugan vid Rörsjöstugan. Då boplatzen upptäckts i markskador, frameroderade ytor, kan den vara mycket större än det registrerade området. Den tydligaste delen av boplatzen ligger vid en befintlig grillplats. Här är en ca 10 meter stor framnött yta med riklig förekomst av skärvsten. Skärvsten är ett av de vanligaste spåren vid en förhistorisk boplatz och är rester efter uppvärmning och matlagning. Här påträffades ett avslag av flinta med

retuscher samt en sänksten. Sänkstenen visar att man redan på stenåldern fiskat i sjöarna uppe på Fulufjället. Det är en intressant koppling man kan göra med dagens besökare. Den lilla flintavslaget är extra intressant. Efter samråd med Maria Lannerbro-Norell på Dalarnas museum har det framkommit att det troligen härrör från en slipad neolitisk flintyx. Flinta förekommer inte naturligt i Dalarna utan har transporterats hit. I Skandinavien har tillverkning av slipade flintyxor endast belagts i Danmark och Skåne. De har däremot cirkulerat över ett större område och i Dalarna förekommer hela slipade flintyxor främst längs nedre Dalälvens lopp. Norr om Siljan har man hittat endast fragment av yxor och avslag med slipytor, bland annat på stenåldersboplatser längs Dalälven i Särna och Idre. Dessa har kunnat dateras till tidigneolitikum och mellanneolitikum, 4500-6000 år sedan. En tolkning är att man i norra Dalarna troligen använt flintyxor som råmaterial för produktion av småredskap som pilspetsar och avslag med retuscherade egg. (Hallgren, F. 2014, En mesolitisk boplatzvall vid Finnhed i Älvdalen)

Med tanke på platsens utsatthet tillvaratogs flintavslaget, sänkstenen samt ett mindre urval av skärvsten. Ytterligare en tanke med detta är att föremålen i framtiden kan användas för visningar och utställningar. Föremålen förvaras hos Dalarnas museum.

15 m norr om grillplatsen är en 4 x 2 m stor och 0,1-0,2 m djup rektangulär svacka tolkad som möjlig boplatzvall, hyddbotten. Svackan avgränsas av en knappt synlig vall, 1-1,5 m bred och intill 0,1 m hög. Ca 16 m öster om grillplatsen är en mindre skärvstensförekomst med enstaka skärvstenar synlig i en ca 0,5 m stor framnött markskada. Markskadorna är en påföljd av de besökare som besökt platsen.

Boplatzen anses vara väldigt betydelsefull gällande nationalparkens kulturhistoria och bör tillgängliggöras på något sätt. Samtidigt är lämningen lagskyddad och känslig för påverkan. Att en fornlämning är lagskyddad betyder att besökande inte får plocka stenar, gräva eller röra om inom området. Förslagsvis bör grillplatsen, i samråd med kulturmiljöfunktionen på Länsstyrelsen i Dalarna, tas bort från lokalen och besökare som vill grilla, kanaliseras till annan plats. Information om boplatzen och andra boplatser bör finnas på Naturum samt uppe vid Rörsjöstugorna. Eventuellt att det kan ske guide turer där man berättar mer om platsen på plats. I anslutning till stenåldersboplatzen finns det ytterligare lämningar nära Rörsjöstugorna som kan vara av intresse. Däribland [Särna 301](#), som är en båtformad husgrund, och [Särna 296](#) som är en förvaringsgrop.

Karta över boplatser samt intilliggande registreringar kring Rörsjöstugorna. Till vänster flintavslag samt sänksten.

Grillplatsen där skärvstensförekomst samt fynden påträffades. Foto åt syd sydväst.

Skärvstenkoncentration i den framnötta ytan, strax norr om grillplatsen.

Eventuell boplatsvall synlig som rektangulär försänkning. I bakgrunden syns grillplatsen. Foto åt syd.

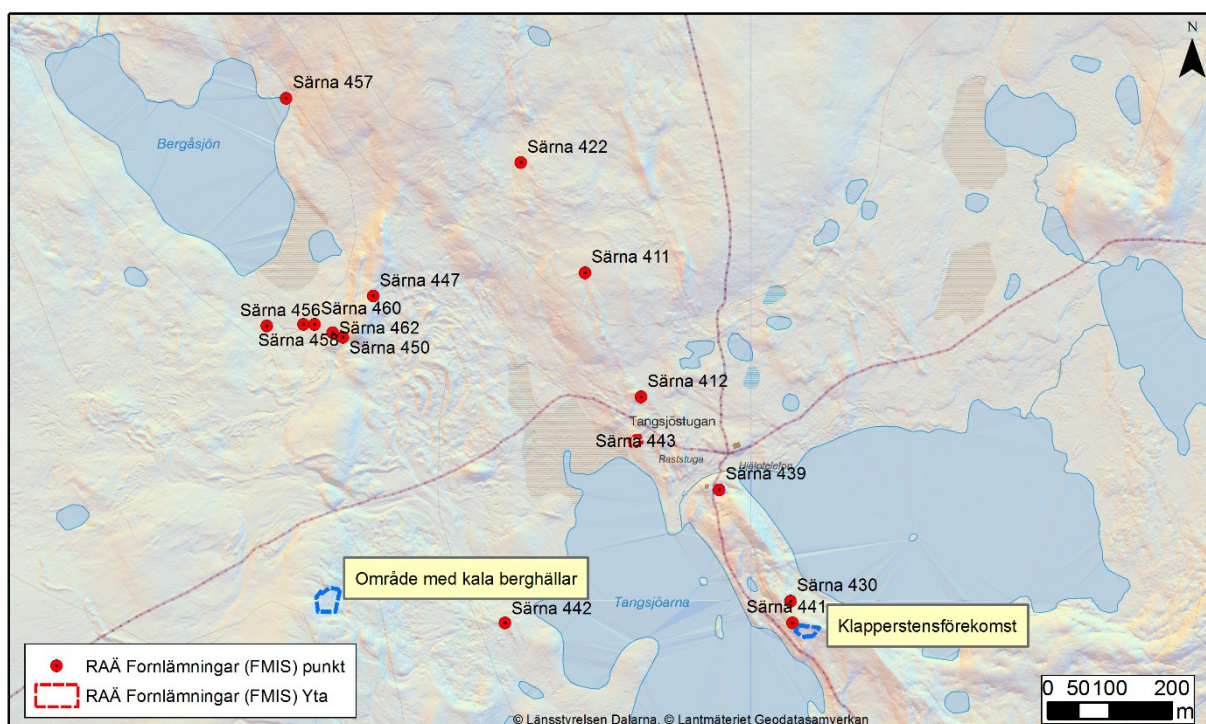
Boplatser nära Tangsjöstugan

Kring Tangsjöstugan påträffades flera boplatser, däribland [Särna 443](#) vilket är den största. Boplatserna ligger drygt 940 meter över havet och är anlagda på ett sandigare/grusigare område än omgivande terräng. Boplatserna är synliga inom en ca 20 x 15 m (NÖ-SV) stor yta. Inom området påträffades rikligt med skärvsten, sju avslag av flinta samt sju avslag av kvarts i naturliga erosionsskador. Skärvsten förekommer främst inom en ca 15 x 10 m (NÖ-SV) stor yta i blottade markytor. Centralt inom ytan är en skärvstenskoncentration, 1,5 x 1 m (NÖ-SV). Boplatserna påträffades efter tips inlämnat till Dalarnas museum bara ett par veckor före fältinventeringen. Tipset kom från en dansk arkeolog, Jens-Bjørn Riis Andresen, som besökt Fulufjället. Avslagen har tillvaratagits och förvaras hos Dalarnas museum.

Boplatserna anses vara väldigt betydelsefulla gällande nationalparkens kulturhistoria och bör tillgängliggöras på något sätt. Samtidigt är lämningen lagskyddad, vilket betyder att besökande inte får plocka stenar, gräva eller röra om inom området.

Boplatserna är lättillgängliga och ligger på vägen till Altarringen. Det finns risk att platsen utnyttjas för tältning och/eller eldning vilket skulle innebära påverkan och skada på fornlämningen. Information om boplatserna och andra boplatser bör finnas på Naturum samt uppe vid Tangsjöstugan. Eventuellt att det kan ske guidade turer i samband med intilliggande kultur- och fornlämningar. Boplatserna skulle också kunna vara del av en kulturslinga runt den nordvästra Tangsjön som inventerats.

I anslutning till stenåldersboplatserna finns det ytterligare lämningar nära Rörsjöstugorna som kan vara av intresse. Däribland [Särna 412](#), [Särna 441](#), skårar. Ytterligare intressanta lämningar finns i närheten, vilket gör området intressant för exempelvis en kulturled/slinga.

Karta över registrerade fornlämningar nära Tangsjöstugan. Särna 443, Särna 430 samt Särna 457 är boplatser. Särna 439 är en hård som även den kan härröra från stenålder.

De tillvaratagna avslagen från Särna 443. Avslagen är större än och inte skalenligt jämförliga med det inklippta fotografiet på mikroavslagen.

Särna 443, boplats nära Tangsjöstugan. Foto åt sydväst.

Skärvstenkoncentration på Särna 443 med Lilla Tangsjöstugan i bakgrunden. Foto åt sydöst.

Vid Tangsjöarna förekommer ytterligare en boplats men av mycket mindre art, [Särna 430](#). Det är en boplats utan synlig avgränsning. Inom en 0,8 x 0,3 m (NNV-SSÖ) frameroderad yta i stig påträffades sparsamt med skärvsten. Boplatsen är belägen på en skyddad avsats på NÖ-sidan av kraftig åsrygg mellan sjöarna.

På åsen mellan Tangsjöarna, ca 50 meter söder om Särna 430 förekommer ett mindre område med klappersten. Storleken på stenarna är av den art så att de skulle kunna ha utnyttjats som knackstenar och sänkstenar. Man kan därmed kunna tänka området som en plats med viss betydelse. Klappersten har annars knappt observerats i området, medan det här är väldigt lättillgängligt och i bra storlek för att brukas.

Alldeles intill Lilla Tangsjöstugan påträffades en skärvsstenskoncentration tolkad som en förhistorisk härd, [Särna 439](#), se vidare under härdar för beskrivning av denna.

Vid lilla Bergåsjön inventerades enbart den östra sidan av sjön. Här påträffades en möjlig boplats, [Särna 457](#). I vattnet vid inre delen av en mindre vik, syntes inom en ca 4 m stor yta vad som på tolkades vara skärvsten samt kvartsavslag på ett sandigt parti.

På västra sidan om Tangsjöarna observerades på avstånd, ett större område med kala berghällar. Det skulle kunna ha potential att innehålla hållristningar med tanke på läget som både syns långväga och har en översikt över landskapet och sjöarna. Se kartan över registrerade fornlämningar nära Tangsjöstugan för ungefärliga lägen.

Boplats vid Särnmanssjöarna

Boplatsen vid Särnmanssjöarna, [Särna 413](#), ligger väldigt fint i landskapet uppe på en långsmal ås som sticker ut i sjön. Boplatsen är minst 25 x 20 m (NNÖ-SSV) stor och består av tre boplatsgropar samt en fyndplats för kvartsavslag. Boplatsgroparna är alla kvadratiska 2 x 2 m stora och 0,1-0,4 m dj. Den ena har en tydlig vall runtomkring samt i bottenplan flera flata stenar. De övriga två är mer osäkra. Kvartsavslaget påträffades i en frameroderad yta i norra delen av boplatsen.

Denna boplats bedöms vara mindre intressant för tillgängliggörande. Den ligger på ett väldigt fint läge och är lättillgänglig men är mer osäker än de övriga boplatserna. Den är inte lika tydlig och därmed svårare att förstå för besökare. Men den kan vara intressant i kombination med övriga lämningar i närheten av Särnmanssjöarna.

Karta över Särna 413 samt kvartsavslag funnet på boplatsen.

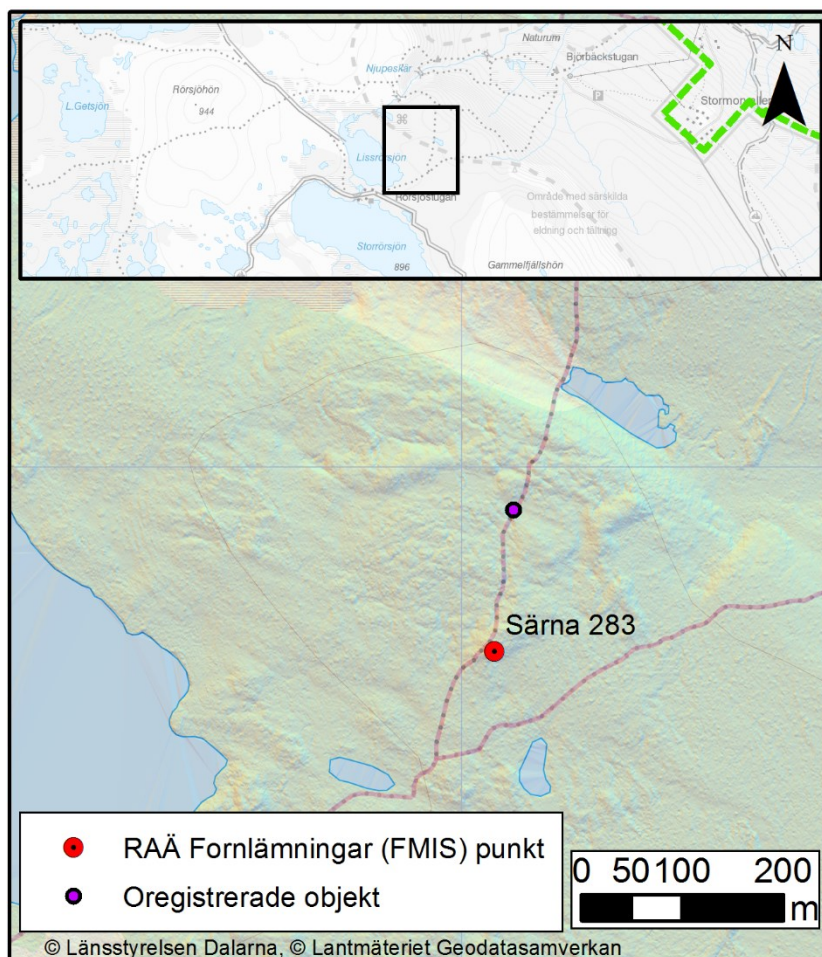

En av boplatsgroparna på boplatsen Särna 413. Foto åt sydväst.

Boplatsgrop

En boplatsgrop, [Särna 283](#), påträffades och har bedömts som ett bevakningsobjekt då den är osäker. En boplatsgrop beskrivs i lämningstyp-listan som en nedgrävning i marken. Det uppgrävda materialet återfinns vanligen som en vall kring gropen. Boplatsgropar skiljs från kokgropar genom att de saknar skärvstenspackning i eller under bottenplanet. Boplatsgroparnas funktion är inte entydigt känd. De kan ha nyttjats för förvaring, matberedning eller dylikt.

Boplatsgropen är rund, 1,2 m i diameter och 0,2 m djup. Omgiven av en vall, tydligast i öst, 1-1,5 m bred och intill 0,2 m hög. Boplatsgropen ligger direkt öst om mindre stig/vandringsled på ett krön av moränhöjd i kuperad stenig fjällmark beväxt med fjällbjörk. Gropen skulle också eventuellt kunna vara en förvaringsanläggning. Ca 140 m norr om förvaringsgropen påträffades två härdar väst om stigen. Dessa bedömdes vara sentida, recenta. Dessa har inte registrerats, se separat lista, FID222.

Boplatsgropen ligger utmed stigen mellan Njupeskar och Rörsjöstugorna. En bit norr om dessa ligger två sentida härdar, markerad med lila punkt.

Boplatsgrop, Särna 283, intill stig som går mellan övre delen av Njupeskar och Rörjöstugorna. Markerad av jordsond. Foto åt sydväst.

Brott/täkt samt småindustriområde (Brynstensbrott)

Definitionen för brott/täkt är en fyndighet av råvara som utnyttjats för utvinning eller insamling. En viktig inkomst för de boende i dessa trakter har varit stenbrott, däribland brynstensbrott. Vid åtminstone en plats i Transtrand har det försiggått brytning sedan 1600-1700-talet. I Norge finns det kända stenbrott som sträcker sig bak ännu längre. Fem brynstensbrott påträffades varav tre bedömts som fornlämning och två som övrig kulturhistorisk lämning. Ett av brynstensbrotten registrerades under lämningstypen småindustriområde, då den innefattade flera lämningar. De flesta av brynstensbrotten är troligen från 1800-talet. Till dessa hör även den lämning som registrerades under bergshistorisk lämning, övrig.

För mer information rörande brynstensbrott i och utanför parken rekommenderas bland annat Rolf Lundqvists bok om Fulufjällets nationalpark, Lars Levanders Övre Dalarnes Bondekultur under 1800-talets förra hälft (1943), Jesper Larssons rapport Dokumentation av brynstensbrott på Sälkfället i Transtrands socken, Dalarnas museums arkeologiska rapport 1989:9) samt Jon Arne Opseths artikel Brynbrytning i Tangådalen i över 100 år i Årbok for Trysil 2007.

Brynstensbrotten vid Kloran

Vid Kloran nära fäbodarna Brottet och Skärvallen ligger två brynstensbrott, [Särna 390](#) samt [Särna 391](#). Bägge har bedömts som övriga kulturhistoriska

lämningar då det inte påträffats några säkra belägg att verksamheten påbörjades före år 1850. Det är dock möjligt att dessa brynstensbrott är de som Levander (s.26, 31) nämner att invånarna i Sörsjön brukade, vilket kan antyda en tillkomst före år 1850.

[Särna 390](#) är ett brynstensbrott som är ca 75 x 40 m (NÖ-SV) stort och består av en på norra sidan av vattendraget brottyta, ca 50 meter lång och 2-8 meter hög. Brottorna framträder tydligt och man ser de olika geologiska skikten. Då det droppar ner vatten får man många fina färger och nyanser i berget. På södra sidan av ån iakttogs på avstånd ett område som även det skulle kunna utgöra brynstensbrott. Eventuella arbetsytor och skrotsten har till större delen spolats bort i samband med regnkatastrofen 1997. I områdets nordöstra ände är en ca 30 m lång struktur som skulle kunna utgöra rester av stig ner till brottet.

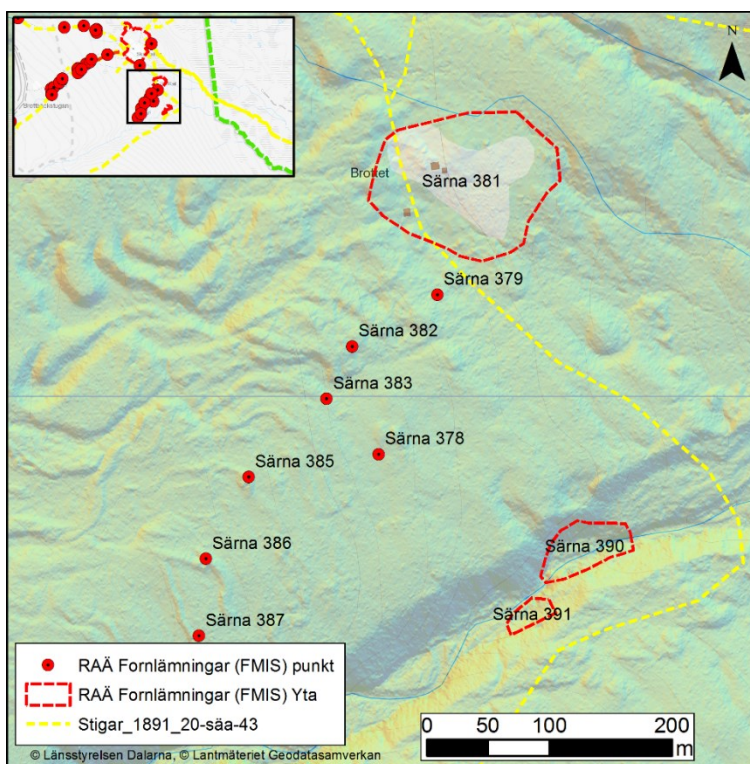
Brynstensbrottet vid Kloran har angivits till mig av flera personer, däribland Rolf Lundqvist, Sofia Tiger och Hans Johansson. Platsen är vackert belägen på norra sidan av Kloran och kan också vara av geologiskt intresse. I anslutning till området ligger ett mindre vattenfall.

[Särna 391](#) är ett förmodat brynstensbrott, bestående av en övermossad brottyta, ca 25 x 10 m (NÖ-SV), och ca 5 m h. På denna plats är ett brynstensbrott utritat på en historisk karta från år 1894. Den verkar vara helt orörd av skyfallet.

Brynstensbrotten vid Kloran har enligt mig en stor upplevelsepotential och är ganska tillgängliga. En mindre stig går från Skärvallen till Kloran. Upplevelsen kan förstärkas genom att visa på bilder av brynstensbearbetning, föremål och fotografier. Närheten till övriga lämningar kring Skärvallen såsom fäbodrar, fångstgropar, trädristningar, stigar och bleckor gör det till ett väldigt intressant område, tillsammans med naturvärden och geologiska värden.

Storskifteskarta från år 1894, Akt 20-säa-40, som visar Särna 391.

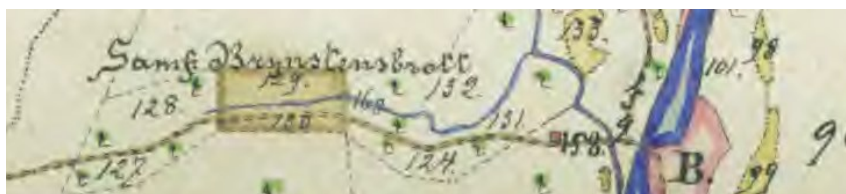
Brynstensbrotten vid Kloran, Särna 390 och Särna 391, med intilliggande kultur- och fornlämningar markerade. Det gula strecket markerar en stig som är med på karta från år 1891 (20-säa-43).

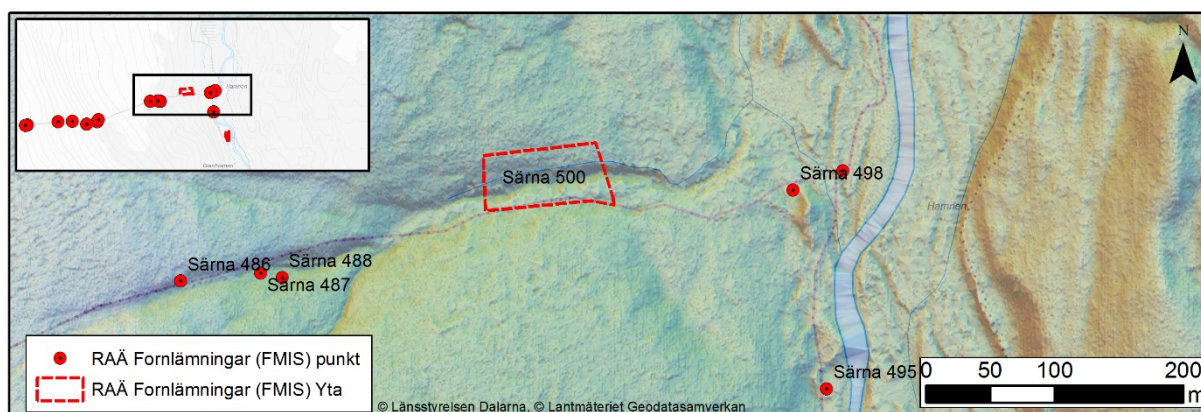
Särna 390, brynstensbrott vid Kloran.

Brynstensbrottet vid Brynstigen samt utmed Tangån

Utmed Brynstigen registrerades [Särna 500](#), ett brynstensbrott som är ca 105 x 45 m stort. Det består av kraftigt övermossade brottytor, en utfartsväg samt ett skrotstensvarp. De kraftigt övermossade brottytorna iakttogs främst på södra sidan av den nu torrlagda bäcken. I bäcken påträffades en huggen timmerstock överlagrad av stenar och grus. Utfartsvägen är belägen i sydöst och är ca 25 m lång, 1-1,5 m bred och 0,2 m djup. Skrotstensvarpen är beläget i sydöstra hörnet av området och är 10 x 8 m stor och ca 2 m hög, övermossad. Enligt uppgift ska normmän börjat att bryta efter brynsten i Tangådalen på 1830-talet. Verksamheten avslutades 1940, då 2:a världskriget omöjliggjorde fortsatt drift. Brynstenarna som bröts i Tangådalen har kallats Ljördalsbrynen eller Trysilbrynen och var eftertraktade i Norge och Sverige.

Brynstensbrottet är markerat på en åbodelningskarta från år 1895 (upprättad åren 1880-1891) som Samf. Brynstensbrott. Fastigheten var fortfarande markerad som samfällighet på ekonomiska kartan år 1975. Öster om brottet är ett hus (158). Intill denna påträffades Särna 498, skrotstensvarp, se vidare under bergshistorisk lämning.

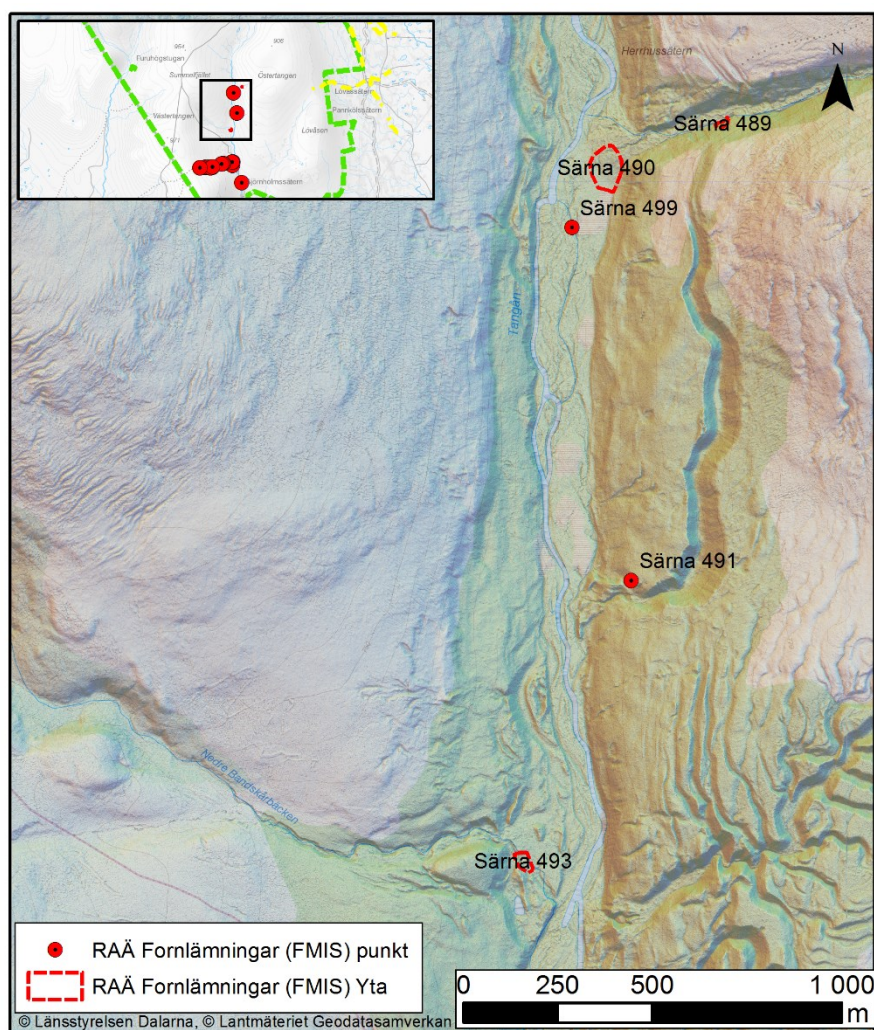
Brynstensbrott, Särna 500 samt Särna 498, bergshistorisk lämning övrig, ligger utmed Brynstigen som går till Storbekåsén på norska sidan. Övriga registreringar på kartan är bleckade träd samt en rösning som markerar stigar med på kartor från slutet av 1800-talet.

På bilderna ovan, över Särna 500, syns i övre vänstra hörnet skrotstensvarpen. Till vänster är stigen ner i brynstensbrottet. Under är de övermossade brottytorna med den torrlagda bäcken.

Förutom brynstensbrottet vid Brynstigen påträffades ytterligare två brynstensbrott längre norrut utmed Tangån. Även dessa är med på

åbodelningskartan från år 1891. Dessa ligger mer otillgängliga och beskrivs därmed kortfattat. Alla är bedömda som fornlämningar.

Särna 493 och Särna 489 är brynstensbrott. Bägge är svåra att ta sig till och det går ingen stig till någon av platserna.

[Särna 493](#) ligger vid Nedre Bandskårbäcken och är troligen den plats som benämns Gammelgruvan. Enligt uppgifter i Forsslunds bok ska den ha varit i drift fram till år 1915. Brynstensbrottet är registrerat som ett småindustriområde, ca 60 x 35 m (NV-SÖ) stort, då det består av fem brynstensbrott och minst fem skrotstensvarpar. Brynstensbrotten är oregelbundna, 1,5–15 m långa, 2-5 m breda och 1-3 m djupa. Brottytor är till större delen inte synliga, utan övermossade. Skrotstensvarpen är 5-15 m långa, 1,5-8 m breda och 0,3-1,5 m höga, till större delen övermossade.

Ett av brynstensbrotten samt skrotstensvarp vid Särna 493, Gammelgruvan.

[Särna 489](#) är ett brynstensbrott som ligger öster om den övergivna fäboden Herrhussäterna, utmed Övre Bandskåran. Brynstensbrottet består av en ca 25 m lång (VSV-ÖNÖ), 3 m bred och 4 m hög frameroderad sluttning med delvis exponerade brottytor, intill 1,5 m höga. Utmed vissa större stenar/klippblock, syns spår efter stenhuggning, kilning m.m. Brynstensbrottet har utsatts för erosion och kraftiga skador efter regnkatastrofen 1997. Detta har bland annat resulterat i ras, erosion, bortsköljning av arbetsytor och övertäckning i form av nersköljda grus och stenmassor. En bieffekt är att skadorna har synliggjort flera brottytor som annars troligtvis skulle vara övermossade.

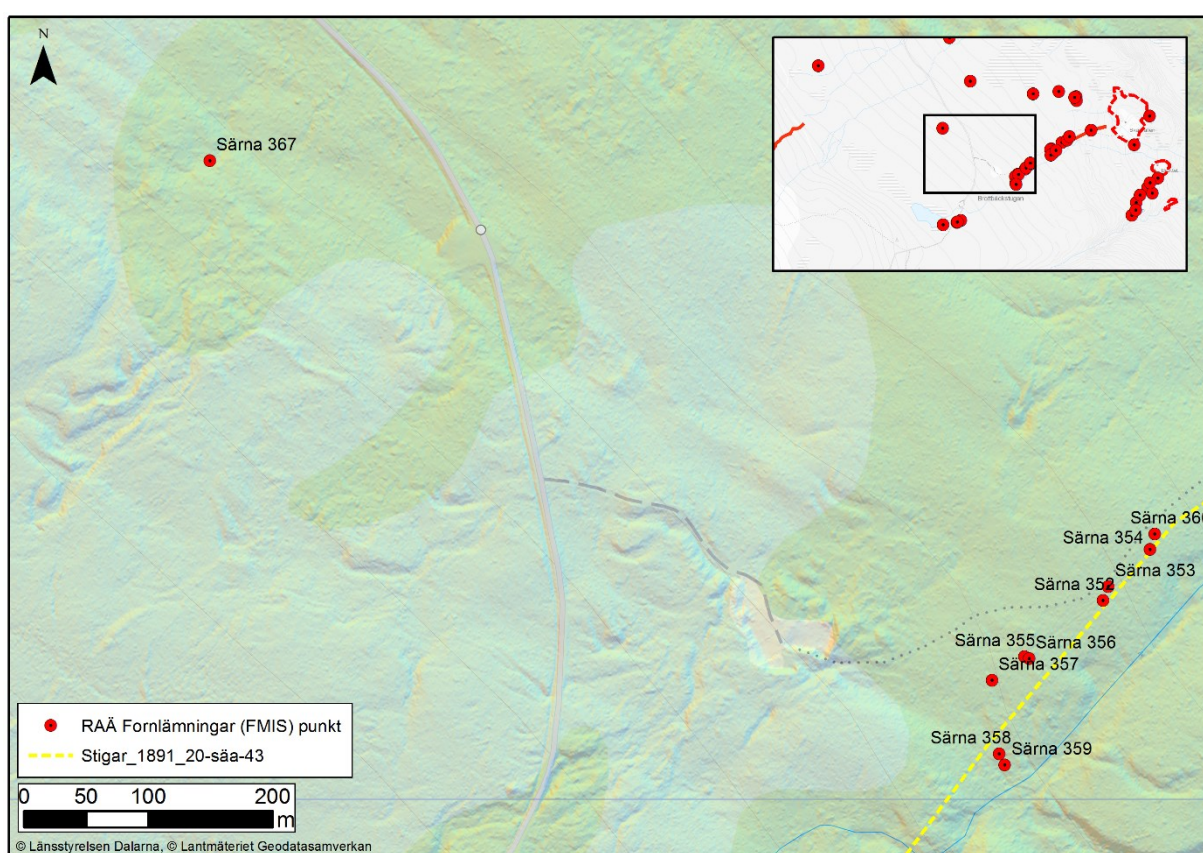
Spåren och skadorna efter regnkatastrofen 1997 syns fortfarande tydligt vid Särna 489. Foto åt väst.

Bäckarna vid de tre registrerade brynstensbrotten var torra vid inventeringstillfället trots närmast ihållande regn i flera dagar. De är troligen främst vattenfyllda under vår och snösmältning.

Brunn/kalkkälla

Definition för brunn/kalkkälla är: grävt hål i marken för åtkomst till färskvatten eller ställe där grundvatten naturligt tränger fram ur jorden.

Två kalkkällor påträffades i närheten av fäboden Skärvallen och har bedömts som övriga kulturhistoriska lämningar. Det påträffades även två brunnar. De hör till fäboden Skärvallen, [Särna 389](#) och därmed registrerade och beskrivna där.

Särna 359 och Särna 367 är kalkkällor i närheten av Brottbäcksstugan och fäboden Skärvallen.

[Särna 359](#) är en kalkkälla som ligger nära stigen ner till Skärvallen. Inom ett ca 5 x 2 m (NNV-SSÖ) stort område är tre mindre sammanhängande vattenspeglar 0,5-1,5 m stora och 0,2-0,3 m djupa med klart vatten och avrinning åt Ö. I den centrala vattenspegeln syns vatten komma fram ur botten av källan. Runt källan förekommer flera källväxter. Kalkkällan ligger i en imponerande äldre granskog med flera större rotvärtor i söder. Läget för kalkkällan är markerat med bleckningar på en död björk på dess norra och södra sidor, nu helt igenvallade. Bleckningarna är registrerade som [Särna](#)

[358](#). Rektifiering av en karta från år 1891 (20-säa-43) antyder att en stig från Skärvallen gått i närheten av kallkällan och sedan vidare upp på fjället.

Kallkälla, Särna 359. I vänstra hörnet, mellan två granar, är den döda björken med bleckningar, Särna 358. Foto åt norr.

[Särna 367](#) är en namngiven kallkälla, Görkällan. Inom ett ca 15 m stort område är flera mindre vattenspeglar med klart vatten, där den största är 6 x 1-2 m (N-S) stor och ca 0,4 m djup, med avrinning åt norr. Runt källan förekommer rikligt med källväxter. Vid inventeringstillfället inventerades området väster om källan utmed en mindre sträcka. Här hör man vatten rinna under marken och på vissa ställen tränger vattnet tillfälligt fram, för att sedan försvinna igen. Det är först vid källan som vattnet blir till ett konstant vattendrag. Även här är granskogen imponerande. Vid bilvägen där bäcken från källan kommer fram, ca 150 m öst nordöst om källan, är en träskylt med namnet Görkällan uppsatt på en gran.

Görkällan, Särna 367. Foto åt norr.

Båtlänning

Båtlänning definieras som en stenröjd uppdragningsplats för båt, på långsidorna oftast begränsad av stenrader eller stenvallar. Ibland kan båtlänningen utgöras av en urgrävning i stranden. Två båtlänningar har registrerats och bedömts som övriga kulturhistoriska lämningar. Bägge ligger i anslutning till Rörsjöstugorna och har troligen tillkommit under 1900-tal, eventuellt sent 1800-tal. För läge, se tidigare karta under avsnittet rörande boplatser vid Rörsjöstugorna.

[Särna 297](#) ligger vid Lissrör sjön norr om Rörsjöstugorna och är 8 x 2 m (NV-SÖ) stor och 0,2-0,4 m djup med en öppning åt nordöst. Den är avgränsad i övriga riktningar av en stenvall 1-2 m bred, 0,2-0,5 m hög, byggd av 0,2-0,8 m stora stenar. Vid båtlänningen är en färdväg synlig som ett framrensat flackt vägparti i stenfält, [Särna 302](#). I anslutning till dessa ligger även en äldre husgrund, [Särna 301](#). Dessa redovisas under respektive lämningstyp.

Den andra båtlänningen, [Särna 299](#), ligger söder om Rörsjöstugorna, vid Storrör sjön. Den syns som en stenröjd yta 5 x 3 m (N-S) vid strandkanten. På ekonomiska kartbladet från 1975 syns en byggnad, troligen båthus, direkt norr om båtlänningen. Denna är idag synlig som enstensatt husgrund, 7 x 7 m stor (N-S) och 0,1-0,2 m hög med inslag av murbruk/cementblock.

Här bör man utreda mer rörande båtlänningarnas historia, vilka borde vara kända med tanke på närheten till Rörsjöstugorna.

Särna 297 vid Lissrör sjön samt Särna 299 vid Storrör sjön, båtlänningar i anslutning till Rörsjöstugorna. I bakgrunden syns dagens båthus.

Fornlämningsliknande bildning

Definieras som naturbildning med fornlämningsliknande utseende och bedöms som ej kulturhistorisk lämning. Två fornlämningsliknande bildningar har registrerats.

[Särna 282](#), Fornlämningsliknande bildning i form av liggande höna, 1,1 x 0,7 m stor och 0,3-0,4 m hög sten vilandes på 3 flata stenar, 0,2-0,4 m stora. Belägen på ett ca 2-2,5 m stort och 0,6 m högt stenblock i stenfält. På toppen har någon nyligen lagt flera mindre stenar som saknar kartlav. Belägen ca 10

m nord nordöst om vandringsled från Rörsjöstugorna. En liggande höna är en större sten som vilar på tre mindre stenar.

[Särna 423](#) ligger nära Särnmanssjöarna och är en boplatsvallsliknande bildning bestående av en närmast rund försänkning, ca 5 m diameter och 0,1 m djup. I mitten är en ca 1,3 m stor växtförändring. Omgiven av vall, 1,5-2 m bred och intill 0,1 m hög. Till karaktären liknar den en boplatsvall, alternativt kåtatomt eller stalotomt, men inga tydliga tecken stöder detta. Därmed bedömd som naturlig bildning.

Fornlämningsliknande lämning

En lämning med fornlämningsliknande utseende är skapad av människan. En fornlämningsliknande lämning i anslutning till Rörsjöstugorna har registrerats, [Särna 300](#). Särna 300 består av fornlämningsliknande lämningar i form av tre gropar. Groparna ligger på rad intill varandra i nord-sydlig riktning med ett inbördes avstånd av ca 0,5-1,5 m. Groparna är närmast runda, 1-2 m diameter och 0,4-0,7 m djupa, omgivna av vallar, 0,3-0,5 m breda och 0,2-0,5 m höga.

Det kan inte bortses att de ursprungligen kan ha varit förvaringsgropar och av äldre datering, men på grund av deras läge nära till Rörsjöstugorna, är de utsatta för modern påverkan och omplockning av stenar. Till större delen är det också en avsaknad av kartlavar i botten av groparna. För läge, se tidigare karta under boplatz vid Rörsjöstugorna.

Fossil åker

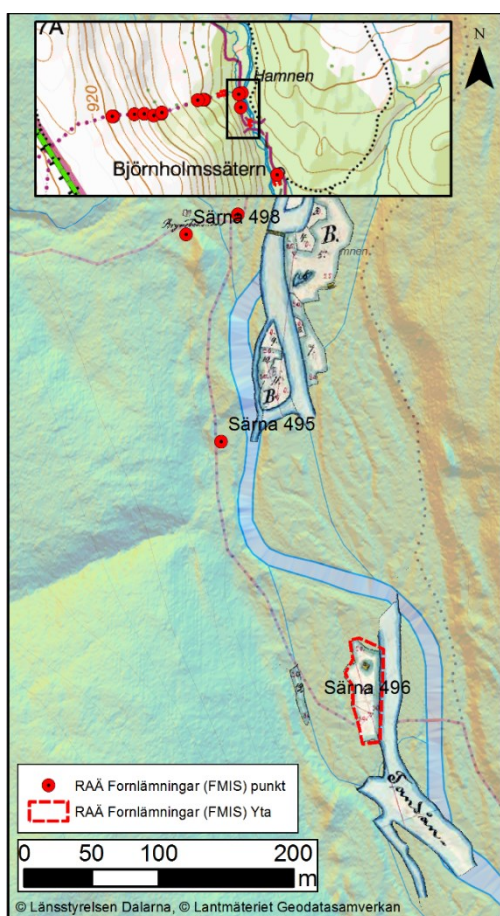
Fossil åker definieras som en varaktigt övergiven åkermark, formad genom äldre tiders bruksmetoder. Med "fossil" avses en i terrängen synlig övergiven fas i odlingslandskapets framväxt. Åkermarken kan begränsas av t.ex. hak, terrasskanter eller diken. En fossil åker registrerades separat men det finns ytterligare under fäboden Skärvallen. Studier av historiska kartor visar att det i nationalparken funnits flera områden för slätter och röjning, främst utmed vattendragen. Slätter och slogmark var väldigt betydelsefullt för de som bodde här. Många kartor från slutet av 1800-talet visar på slätterängar utmed bland annat Tangån, Fulubågan, Bergån och Girådalen. Dessa sträcker sig långt upp i fjället. Bland annat finns det spår efter slätter vid Tangådalstugan, Dessa prioriterades bort på grund av tidsbrist. Däremot är slätterverksamheten på flera platser något som skulle kunna lyftas fram och tillgängliggöras framöver.

Utmed Tangån har flera slätterängar påverkats och skadats kraftigt av regnkatastrofen 1997. Det gjorde det även svårt att besöka flera av dessa, varav även dessa prioriterades bort. Däremot har en slätteräng registrerats som fossil åker, bland annat med tanke på dess läge och tillgänglighet.

[Särna 496](#) är en slätteräng vid Tangån, inte långt från Björnholmssättern, på väg till Brynstigen. Den är oregelbunden och ca 75 x 14-30 m (N-S) stor och syns som ett flackt gräsbeväxt område avgränsad av dike i väst och syd. Den

är delvis skadad i samband med regnkatastrofen år 1997, då ån fick en annan dragning. På en öppen gräsbeväxt yta, ca 30 m lång (N-S) och 14 m bred är spåren efter slogmarken som tydligast.

I N änden är en stående byggnad, kvadratisk, ca 4 x 4 m (NV-SÖ) och 2,5 m hög med öppning i SÖ, knuttimrad med kluvna stockar, 0,2-0,4 m stora. På stockarna förekommer otydliga ristningar. Byggnaden har renoverats men står kvar på dess ursprungliga plats som syns på karta från år 1890 (20-säa-27). Byggnaden verkar idag användas som rastplats/regnskydd. Både slåtterängen och byggnaden kan vara intressanta att tillgängliggöra och informera om. Byggnaden klarades sig med ett fåtal meter från att ha sköljts bort år 1997.

Byggnaden på Särna 496, som troligen stått på samma plats sedan år 1890, klarade sig med ett par meter från att spolas bort år 1997. Slåtterängarna norr om Särna 496, vid Hamnen, gick inte att nå och var kraftigt skadade på grund av regnkatastrofen.

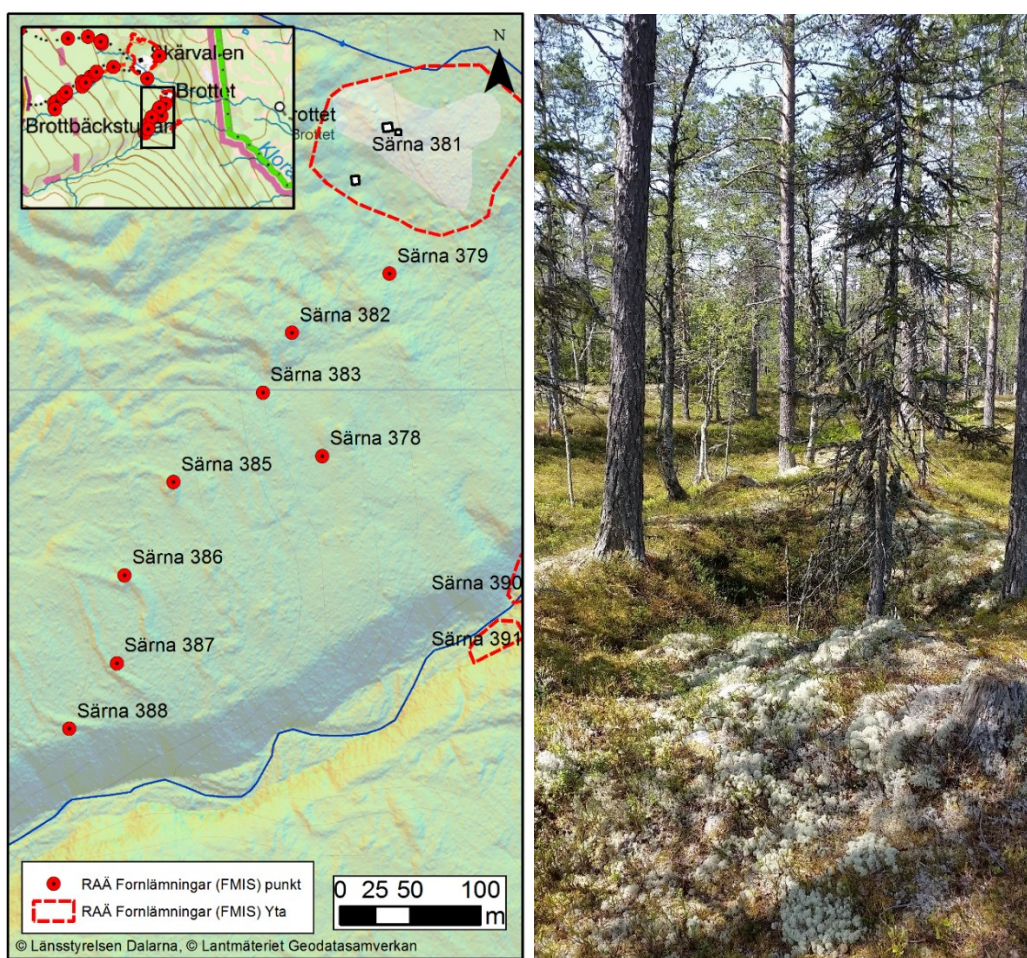
Fångstgrop

Fångstgrop definieras som en grävd fallgrop för fångst av varg, älg och ren samt, i undantagsfall, för räv och björn. De kan vara ensamliggande men vanligen ligger det flera i närheten och kan då bilda fångstgropssystem. Nio fångstgropar påträffades under fältinventeringen. Sju av dessa låg intill

varandra i skogsmark och bedömdes vara kopplade till älgjakt. Två av fångstgroparna låg ensamliggande uppe på kalvfället och bedömdes höra samman med vildrensjakt.

Mellan vattendraget Kloran och fäboden Brottet ligger sju fångstgropar. Tillsammans bildar de ett fångstgropssystem, men då avståndet mellan groparna var för långt registrerades de var för sig. Fångstgroparna är registrerade som [Särna 379](#), [Särna 382](#), [Särna 383](#), [Särna 385](#), [Särna 386](#), [Särna 387](#) samt [Särna 388](#). Flera av fångstgroparna ligger i krönläge på smala åsryggar i landskapet. Fem av fångstgroparna är ovala, en rund samt en oregelbunden och vattenfylld. Fångstgroparna är 2-4 m långa, 2-2,5 m breda och 1-1,5 m djupa. Fyra av fångstgroparna har synliga rektangulära bottenplan, 1,5-2 m långa och 0,7-1,2 m breda. En fångstgrop har runt bottenplan 0,5 m diameter. Fångstgroparna är omgivna av vallar 1-3 m breda och 0,1-0,4 m höga. Den runda fångstgropen, Särna 382, är 3 m diameter och 1,5 m djup, omgiven av en 1-2,5 m bred och 0,2-0,9,5 m hög vall.

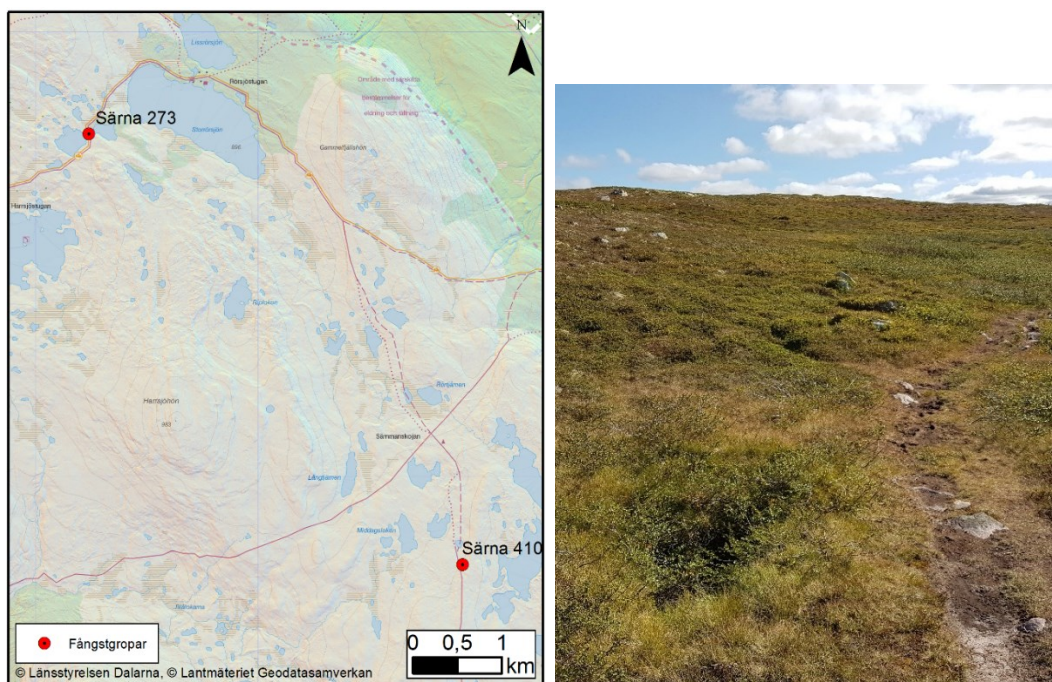
Jag informerades om fångstgroparna nära Skärvallen av Rolf Lundqvist. Dessa eftersöktes sedan i terrängskuggningsdata framtagen från Lantmäteriets höjddata, där flera av fångstgroparna var synliga. Det kan förekomma ytterligare fångstgropar både nordöst om fäboden Brottet och sydväst om Kloran. Dessa områden har inte inventerats. Fångstgroparna ligger i en lättillgänglig miljö med flera andra intressanta forn- och kulturlämningar i närheten.

Karta över fångstgroparna vid Kloran samt foto av fångstgrop, Särna 386.

[Särna 273](#) är en ensamliggande fångstgrop, strategiskt placerad i landskapet på en passage mellan två mindre sjöar uppe på fjället, Olaloken och Gräsloken. Den ligger 4 meter sydväst om vandringsleden mellan Rörsjöstugorna och Harrsjöstugan. Tolkningen att det är en fångstgrop är något osäker på grund av dess storlek. Fångstgropen är rektangulär, 1,3 x 1 m (NV-SÖ) stor och 0,6 m djup. Bottenplanet är 1 x 0,5 m stort med stenar i botten. Gropen har skarpa överväxta stensatta sidor kännbara med sond. Omgiven av en vall, 1-2 m bred och 0,3-0,4 m hög. Fångstgropen är kraftigt igenväxt av ljung, enbärsris och dvärgbjörk.

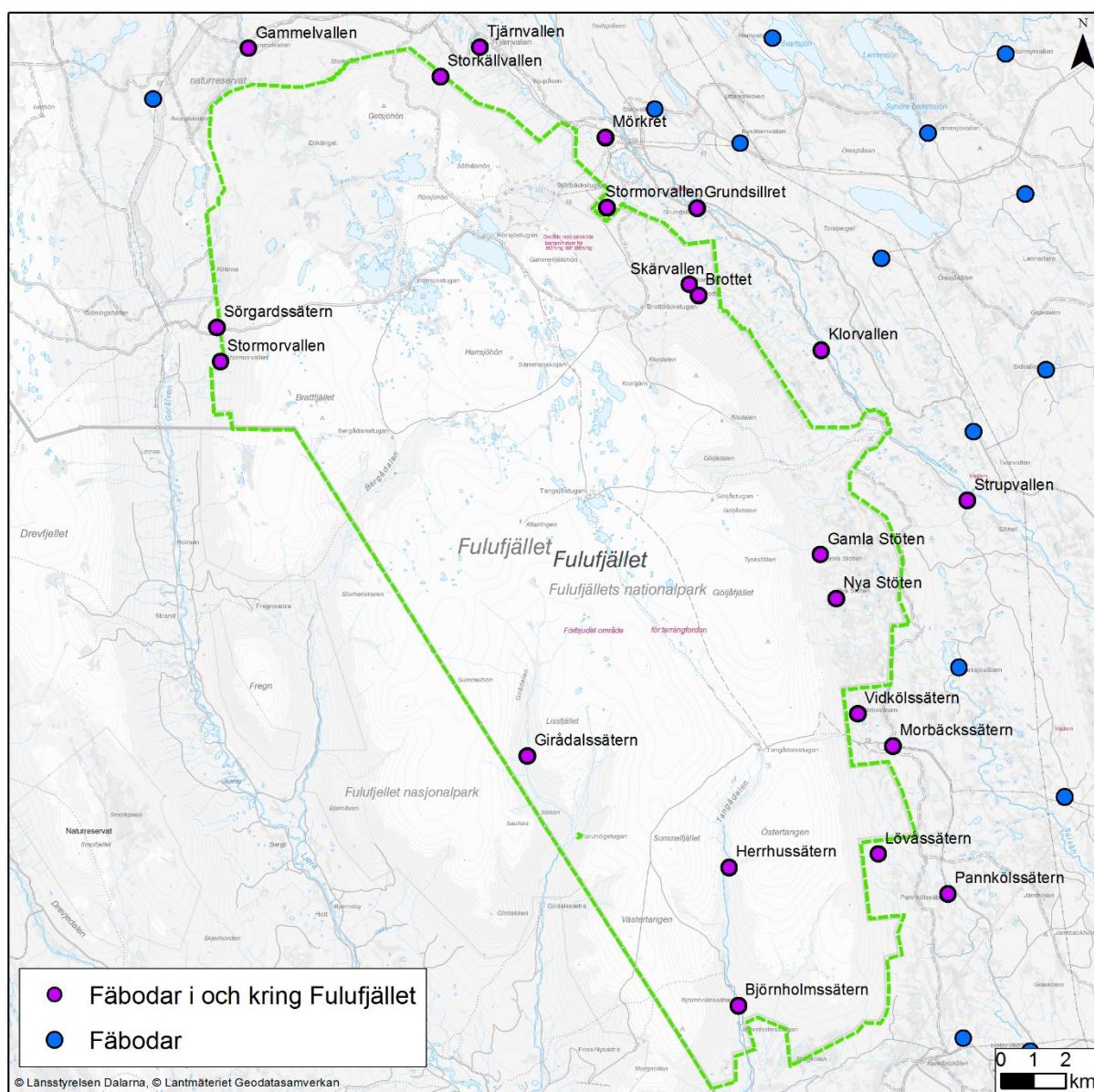
Särna 410 är en ensamliggande fångstgrop som ligger utmed stigen mellan Tangsjöstugan och Särnmanskojan. Fångstgrop för ren, närmast rektangulär, 1,4 x 0,9 m (NV-SÖ) stor och 0,5 m djup. Omgiven av en vall, 0,8-1 m bred och 1 m hög. Delvis igenrasad men med tydliga kanter. Med sonden kännbar sten i vägg och botten.

Karta över fångstgropar på fjället. Till höger är foto på Särna 410, foto åt syd.

Fäbod

Inom nationalparken ligger det åtta kända fäboddar. Dessa är Storkällvallen, Skärvallen, Brottet, Gamla och Nya Stöten, Girådalssättern, Herrhussättern samt Björnholmssättern. I närheten av nationalparken ligger det ytterligare flera fäboddar som kan vara av intresse. För flera av fäbodarna togs det fram historiska kartor som rektifierades. Dessa redovisas i en separat bilaga. Skärvallen, Brottet, Herrhussättern samt Björnholmssättern besöktes i fält. Även intilliggande Stormorvallen samt Morbäckssättern besöktes men inga registreringar för FMIS gjordes i dessa. Stormorvallen samt Morbäckssättern bedöms till stor del vara påverkade av senare tiders byggande men vissa värden kvarstår.

Karta över fäbodar i och kring Fulufjället.

Skärvallen

En översiktlig inventering av Skärvallen gjordes. En mer noggrann inventering och genomgång av detta komplexa och innehållsrika område skulle troligen kräva ytterligare 1-3 dagar, vilket det inte fanns utrymme för. Det finns flera indikationer att en framtida inventering av de biologiska kulturvärdena skulle kunna förstärka och tillföra ytterligare värden till området. Skärvallen är en fäbod som under vissa tider även haft fast bosättning. Skärvallen tillhörde byn Skärtjärn vid storskiftet men ska ursprungligen ha anlagts av normmän från Skåret på 1840-talet. Lena Leonardsson anger i sin dokumentering att den varit fäbod till Sörsjön. Skärvallen ska ha övergetts år 1955. Skärvallen är tillsammans med

intilliggande Brottet är utpekade som ett kulturhistoriskt värdefullt område. Skärvallen omnämns i samband med en kulturhistorisk inventering utförd av Dalarnas museum år 1979 som ett intressant fäbodställe värt att bevara.

Skärvallen har registrerats som en fäbod, [Särna 389](#), och är ca 500 x 200-300 m (N-S) stor. Den södra delen av Skärvallen är öppen medan den norra delen är igenvuxen och övergiven.

Åkermarken/slogmarken i fäbodens södra och centrala del, den till större delen öppna vallen, är indelade med djupa och tydliga dikningar. Inom den syd sydvästra delen påträffades fyra husgrunder 4-10 x 3-7 m stora. Här påträffades även två husruiner 5-7 x 4-7 m stora. Dagens bebyggelse ligger i den syd sydvästra delen av området, till stor del utanför den inägomark som redovisas på storskifteskarta från år 1883. De stående byggnaderna är i varierande skick. En mjölkbod står över ett vattendrag i syd sydvästra ytterkanten av området.

En fägata med en "allé av björkar" binder samman fäbodens södra och norra områden. Den norra delen av fäboden är igenvuxen och helt övergiven.

Inom den norra delen iaktogs två områden med fossil åkermark med terrasskanter och åkerhak, ett 15-tal röjningsrösen, två stenmurar, gårdsgårdsrester, en röjd yta m.m. Flera av åkerytorna är redovisade på storskifteskartan från år 1883. Även här förekommer dikningar. Minst tre av röjningsrösen är gravliknande till utseendet. Två av de stensättningsliknande röjningsrösen är runda, 2 x 3 m diameter och 0,2-0,3 m höga och ligger i närheten av varandra. Det tredje ligger ca 40 m nord nordväst om dessa och är ovalt, 2 x 1,7 m (N-S) stort och 0,4 m hög av 0,2-0,4 m stora stenar med en tydlig "kantkedja". De är belägna på ett krönläge sydsydväst om en nordöstlig sluttning. I fäbodens norra kant ligger ett område med fossil åkermark som har en upp till 2 m hög kallmurad terrassering utmed dess södra sida. Inom den nordnordöstra delen av fäboden ska det, enligt storskifteskartan, ha funnits två grupperingar av hus. En husgrund, 4 x 5 m (V-Ö) påträffades inom detta område vid inventeringstillfället. Nävertäcker i björk förekommer och en bleckad björk påträffades intill en stig i områdets norra utkant. Utmed ytterkanterna av fäbodens redovisade inägomark förekommer gårdsgårdrester.

I norr är en gårdstomt med två husgrunder och en brunn som inte är redovisad på storskifteskartan. Husgrunden är 7 x 6 m (NNV-SSÖ) och 0,3-2 m hög med spisröse i östra hörnet. Spisröset är 2 x 2 m stort och 2 m högt. Den andra husgrunden är 9 x 6 m (NÖ-SV) och 0,2 m hög bestående av enstaka hörnstenar och övertorvat timmer. Intill först nämnda husgrund är rester av en järnplog. Brunnen är kvadratisk, 0,9 0,9 m (NNÖ-SSV) stor och ca 1 m djup med kallmurade väggar och raserat trälock. Gården är synlig på ortofoto från år 1956.

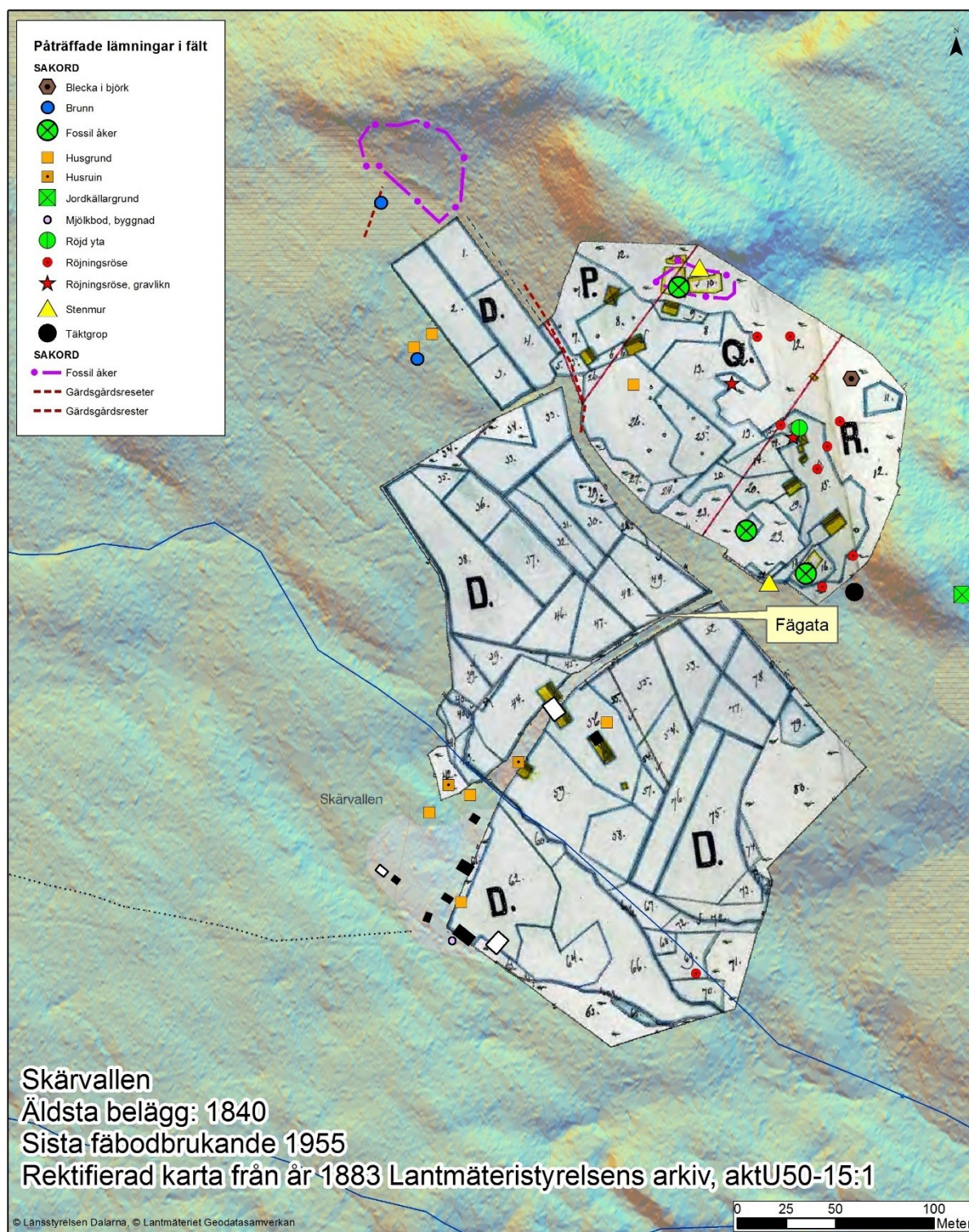
I områdets norra ytterkant är ett område med fossil åker. I den södra intilliggande myrmarken är rester efter gårdsgård samt en grävd brunn. Brunnen är kvadratisk, 1,1x 1,1 m (N-S) stor och 0,2 m djup ner till vattenytan. Avrinning i sydöst. Även dessa ligger utanför storskifteskartans redovisade inägomark och ser till karaktären ut att ha tillkommit efter storskiftet.

Sydväst om ovan nämnda gårdstomt är ett utökat utdikad åker/slogområde som inte är redovisad på storskifteskartan och troligen tillkommit i senare tid.

Äldsta belägg för fäboden är från år 1840 då en nyodling ska ha påbörjats. Skärvallen ska ha haft fast boende in på 1940-talet och sista fäbodbrukande ska ha varit år 1955.

Till Skärvallen hör även fyra mindre inägor, redovisade på storskifteskartan. Dessa är utplacerade en bit från den centrala inägan och har inte besökts eller redovisas i detta arbete. Vid Skärvallen ska det enligt uppgift finnas en eller flera tjärdalar, men dessa påträffades inte vid inventeringstillfället. Ytterligare husgrunder, röjningsrösen m.m. kan finnas inom området som inte har uppmärksamrats. Likaså kan det i närområdet, utanför den redovisade inägomarken, förekomma åkerområden m.m., något som delvis indikeras utifrån tolkning av terrängskuggningar.

Skärvallen är anlagd före år 1850 men inte helt övergiven och därmed bedömd som ett bevakningsobjekt. Den norra övergivna delen bör betraktas som fornlämning. I denna del ligger även de gravliknande röjningsrösen som skiljer sig markant från övriga röjningsrösen på fäboden.

Karta över Skärvallen med rektifierad storskifteskarta från år 1883 samt påträffade lämningar i fält.

© Länsstyrelsen Dalarna, © Lantmäteriet Geodatasamverkan

Historiskt ortofoto av Skärvallen från år 1956. Id: o15c7i_c56

Skärvallen är ett rikt kulturlandskap som innehåller en mängd olika kulturlämningar. I kombination med de närliggande bleckade träden, trädristningarna, fångstgroparna, brynstensbrotten m.m. är det här ett

högintressant område med höga kulturvärden inom nationalparken. Skärvallen är en väldigt upplevelsebar och vacker plats och enligt mig lätt att förstå för besökare. Det finns många berättelser kring kulturlandskapet som man kan berätta om för besökare. Skärvallen är en bra knypunkt som man kan utgå ifrån för att vandra vidare till ytterligare besökspunkter i närheten såsom Brottet, fångstgropar, brynstensbrottet vid Kloran m.m. Platsen har en stor utvecklingspotential. Det ska enligt uppgift finnas gott om fotografier och berättelser knutna till fäboden. En mer noggrann inventering skulle troligen ge fler intressanta besöksmål inom Skärvallen.

Förslag till framtida åtgärder:

- Mer noggrann inventering för att hitta ytterligare punkter i området som skapar starkare värden. Kan eventuellt göras som ett lokalt projekt där man engagerar lokalbefolkningen/Särna hembygdsförening, men kräver handledare med rätt kunskap.
- Samarbete och insamling av material, fotografier m.m. kopplat till Skärvallen med Särna Hembygdsförening m.m.
- Kräver underhåll för kvarvarande byggnader och att hålla vallen öppen.
 - Kan anordnas slätterdagar, röjning eller liknande.
 - Kan anordnas byggnadsantikvariska kurser i samband med underhållsåtgärder/renoveringar.

Översikt över södra Skärvallen med fjället i bakgrunden.

Röjningsröse samt kallmurad terrassering i norra delen av Skärvallen

Rester efter gärdsgård i norra delen samt fägatan som förbinder norra och södra delen av Skärvallen.

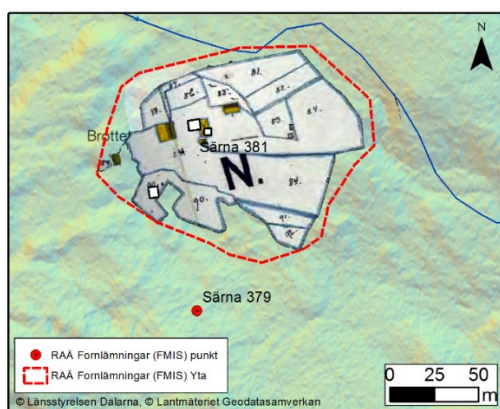
Brottet

Fäboden Brottet är registrerad som [Särna 381](#) och bedömd som övrig kulturhistorisk lämning. Fäboden är ca 150 x 120 m (ÖNÖ-VSV) stor, bestående av en igenväxande vall, minst en husgrund, två husruiner, en mjölkbod samt en stående byggnad. Mjölkboden ligger centralt inom området och är i dåligt skick, men har klarat sig tack vare plåttaket. På mjölkboden finns årtalet 1880 inristat vilket även är äldsta påträffade belägg. På storskifteskartan från år 1883 är fem byggnader redovisade. Brottet ska ursprungligen ha varit fäbod till gårdarna i Husvallgölen i Transtrand men redovisas på storskifteskartan från år 1883 under Skärtjärn. Den

kvarvarande byggnaden i västra delen av fäboden är inte redovisad på storskifteskartan. Sista fäbodbrukande ska ha varit år 1955.

Vid fältbesöket var det ursprungliga bostadshuset raserat. Däremot hade mjölkboden klarat sig bättre. Mjölkboden har ett plåttak men är generellt i dåligt skick och behöver rustas upp. Det gjordes ingen grundlig inventering av fäboden, enbart översiktligt besök och snabb kontroll. En mer noggrann inventering kan ge fler intressanta platser.

Brottet är en intressant kulturmiljö som ligger i närheten av Skärvallen och visar på en annan typ av ensamliggande fäbod. Mjölkboden ligger centralt på platsen och är ett objekt man kan använda i berättelsen om platsen. På mjölkboden fanns årtalet 1880 inristat. Järnkitteln står kvar i mjölkboden. En mer sentida byggnad ligger i fäbodens västra del. Vallen är till större delen öppen men riskerar att växa igen. Det finns, liksom på Skärvallen, indikationer på ett biologiskt kulturarv man kan utveckla och berätta om.

Rektifierad storskifteskarta (U50-15:1) från år 1883 över fäboden Brottet samt foto på mjölkboden.

Översigtsbild över fäboden Brottet.

Björnholmssäteren

Björnholmssäteren är registrerad som [Särna 494](#) och bedömd som övrig kulturhistorisk lämning. Den är ca 140 x 60 m (NNV-SSÖ) stor, bestående av två husgrunder och igenväxande fäbodvall. På fäboden står fortfarande två byggnader kvar, ett uthus samt en fäbodstuga. En av husgrunderna ligger direkt söder om uthuset. Husgrunden är 8 x 6,5 m stor (NV-SÖ) och beväxt av småbjörk och gräs. På storskifteskartan ser man att det tidigare stått en längre byggnad här, men delar av detta har senare rivits eller ersatts av en mindre byggnad. Strax norr om uthuset, utanför inägotäkten, påträffades en mindre husgrund som inte är redovisad på storskifteskartan från år 1890. Husgrunden är 5 x 5 m (NV-SO) med 0,2-0,4 m stora synliga grundstenar. Ovanpå dessa ligger en kraftigt förmultnad timmerstock. Takpapp (asfalt) är synlig i anslutning till husgrunden som är beväxt med ett 10-tal smågrannar. Husgrunden ligger direkt väst om den gamla stigen.

Den mindre byggnad som ska ha stått centralt på fäboden enligt karta från år 1883 är inte kvar. Cirka 10 meter norr om fäbodstugan är en äldre död björk där det har slagits in ett smidesjärn. Smidesjärnet är inslaget cirka 2 meter ovan mark och är ca 15 cm hög. Dess ursprung och funktion är oklar.

I södra delen av fäboden ser man fortfarande spår av inägomarken i form av en igenväxt gräsbevuxen yta som delvis avgränsas av dikning. I sydvästra hörnet av inägan ser man tydligt gränsen mellan inägan och utmarken i form av en terrasskant. Strax söder om denna iaktogs en hägnadsrest bestående av ett störrpar med järntråd efter gårdsgård. I södra delen ser man även spår efter den stig/väg som gick fram mellan fäboden och Storbron och är med på kartor från 1895, 1920 samt 1962. På fäbodstugan samt i hallen förekommer flera ristningar och blyertsskrift med namn, initialer och årtal. Äldsta årtal som iaktogs var år 1912.

Björnholmssäteren ska ha tillhört byn Storbron. Äldsta belägg som påträffats är en generalkarta över Kopparbergs län från år 1879 där fäboden är redovisad som Tandådal Fb. På en karta från år 1881 är den benämnd Tanddal Fb. Den syns även på en karta från år 1885, då benämnd Björnholmssäteren, som den kallas idag.

1932 startade Hushållningssällskapet och Wåhlstedt från Dala-Floda ett fårbeta på södra delen av fjällen, Tangådalen, där man utgick från Björnholmssäteren. Fårdriften flyttades år 1943 från Björnholmssäteren till Stötsäteren då Stötens sambetesförening bildades. Därefter har Björnholmssäteren använts som personalstuga av Korsnäs AB innan den införlivades i nationalparken. Det ska finnas flera fotografier rörande fårdriften. Uppsättning av dessa i eller i anslutning till fäbodstugan kan förhöja och skapa en starkare upplevelse, förståelse och närvaro av platsen samt brukande av platsen genom tiderna.

Senare tiders användning och renoveringar har gjort att fäbodens ursprungliga värden inte är lika höga eller synliga. Exempelvis har

fäbodstugan byggts om och har nu en gjuten cementgrund. Interiört finns inte mycket som påminner om byggnadens ursprungliga syfte, utan har moderniserats i flera omgångar. Även skyfallet kan ha haft en negativ påverkan på platsens historiska värde då aktivitetsytor såsom slog och slåttermarker, brynstensbearbetning m.m. utmed Tangån, troligen spolats bort. En intressant detalj är takläggningen på uthuset där man ser flera olika lagerföljder under dagens plåttak.

Upplevelsevärdet rörande kulturvärden på platsen är inte alltför högt jämfört med andra fäbodanläggningar. Senare tiders påverkan och igenväxning har gjort att förståelsen för denna plats historia är svår att uppfatta. Tillgängligheten är mycket bra och kan ses som en inkörsport till övriga områden i södra delen av nationalparken.

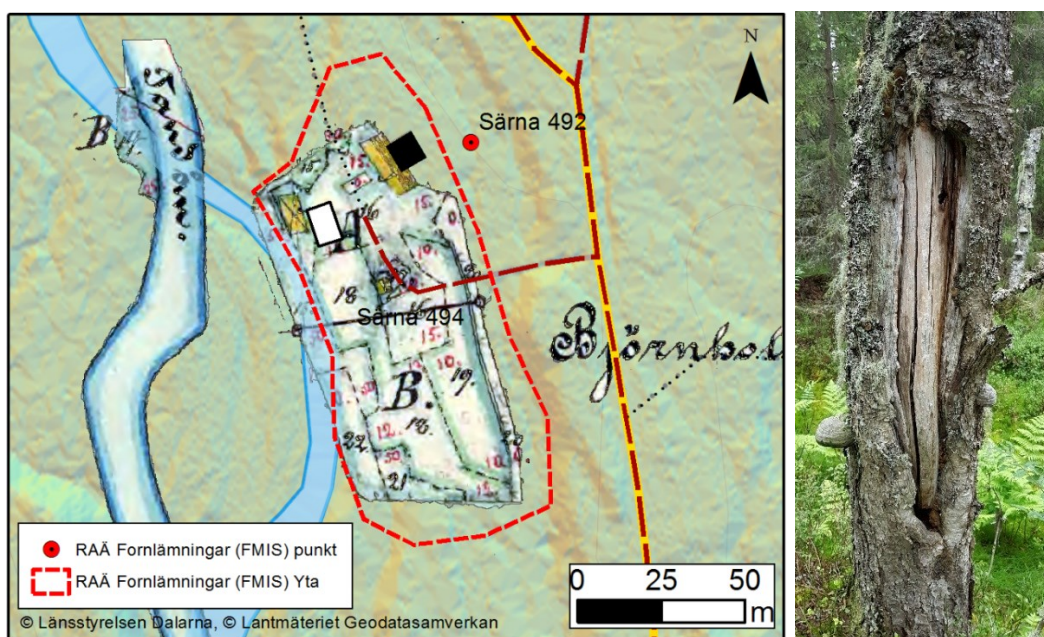
Strax öster om uthuset påträffades en katad björk, [Särna 492](#). Troligen är björken ämneskatad. Det vill säga att man har katat trädet för att använda övervallningarna som ämne till skaft för yxa eller annat skaftredskap. Blekan är placerad 0,5 meter ovan mark och är 1 meter hög, 10-20 centimeter bred och 5-10 centimeter djup med kraftig invallning.

Trots kraftig påverkan i senare tid finns det ett visst upplevelsevärde i och med de två kvarvarande byggnaderna. Den öppna ytan ser att ha påverkats maskinellt i senare tid. Det är även något som nämnts i 1979 års dokumentering av fäboden, utförd av Dalarnas museum. De står att området har omskapats vid skogsdrivningar. Då står det också att "någon fäbodmiljö finns ej kvar p.g.a. utglesning och försvunnen agrar miljö".

Då miljön i hög grad har påverkats finns det inte alltför mycket att värna, vilket gör att platsens känslighet är låg och tålighet hög. Mervärden kan skapas med äldre fotografier och illustrationer om hur det sett ut tidigare på platsen. En mer noggrann inventering av området kan leda till ytterligare kulturlämningar man kan lyfta fram.

Översikt över fäboden Björnholmssättern. Foto åt nord.

Rektifierad storskifteskarta över Björnholmssättern från år 1890 (20-säa-27) samt foto på Särna 492, ämnestäkt i träd.

Herrhussättern

Fäboden Herrhussättern är registrerad som [Särna 490](#) och bedömd som fornlämning. Det är den äldsta kända fäboden inom nationalparken. Fäbodlämningen är ca 100 x 75 m (N-S) stor, bestående av en synlig husgrund samt till större delen öppen gräsbeväxt yta med inslag av grova lövträd och granar. Husgrunden är kvadratisk, 7 x 7 m (NNV-SSÖ) med två tydliga vallar samt i mitten en källargrop. Vallarna är 1,5 m breda och 0,3-0,4 m höga. Källargropen är ca 2 m diameter stor och 0,3 m djup. Inga andra spår efter byggnader iaktogs. Området är ungefärligt avgränsat utifrån storskifteskarta från år 1883, men kan ligga lite fel på grund av osäkerheter i rektifieringen.

Fäboden Herrhussättern förekommer tidigt på de historiska kartorna. På en karta från år 1757 är den beskriven som "Herrenhusen en gammal skogsbod". Det antyder en ansevärd ålder redan då. På kartan året därefter, 1756 är den benämnd enbart Herrenhusen. På en karta över riksgränsen mellan Norge och Sverige från år 1804 (20-säa-3) syns återigen Herrenhusen, en gammal skogsbod. Enligt Lantmäteriet ska kartan vara från år 1804, men det står på kartan att den är uppritad år 1768, utifrån rörläggningar år 1756 och 1757.

Flera tidigare tolkningar av fäbodnamnet har härlett det till Särnamålets Häre, vilket betyder staggräs. Enligt uppgift i ortnamnsregistret rörande fäbodens ursprung nämns att "Några herrar skola enligt traditionen ha hållit till på denna plats under en ofred för längesedan" vilket kan ha gett den dess namn. Herrhussättern är benämnd Tandåssättern på generalkarta från år 1879.

Fäboddriften ska ha lagts ner 1914. När Forsslund beskriver fäboden 1919 är det en gård (tillhörande Hägnåsen) bestående av fjös, bod lador av grovt rundtimmer. Fårbete bedrevs av Wåhlstedts vid fäboden i början av 1930-talet (se Björnholmssäteren). Då ska det ha funnits två ladugårdar kvar. 1938 ska det ha funnits rester kvar av ladugården men ingen stuga.

Vägen upp till Herrhussäteren söderifrån är väldigt svårframkomlig och troligen för svår för de flesta vanliga besökare.

Vid Herrhussäteren syns fortfarande spår efter slåttermarker. På grund av höga vattenflöden var det inte möjligt att gå ut till de flesta av dem. På avstånd iakttogs minst ett röjningsröse, [Särna 499](#), vid en intilliggande åker/äng. Området närmast fäboden har påverkats av översvämningen men är fortfarande ett imponerande landskap. Spår efter bäver iakttogs.

Utsikt över slogmarker vid fäboden Herrhussäteren. Dessa har inte registrerats i FMIS.

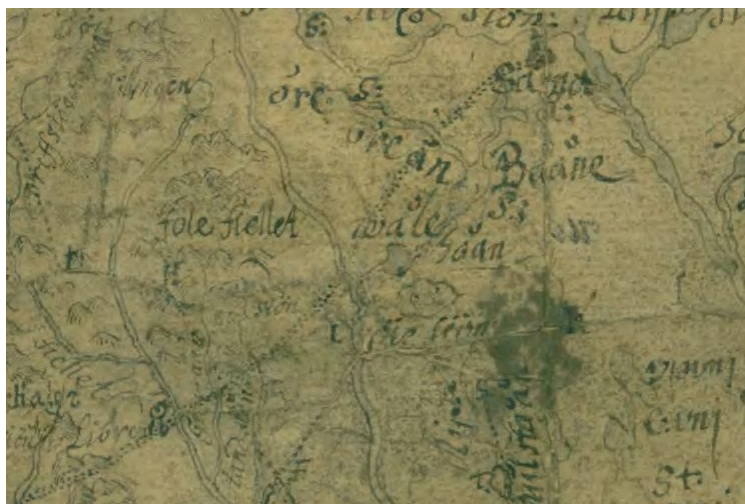

Färdväg

Färdvägar i bruk har inte registrerats. Däribland finns flera vandringsleder som troligtvis är några av de äldsta färdvägarna inom nationalparken.

markerad på ett par kartor, vilket har tolkats ligga någonstans i närheten av Tangådalstugan. Vadplatsen kunde dessvärre inte eftersökas. Denna väg kan vara densamma, eller ligger i närheten av, den vandringsled som idag utgår från Girstakken i Norge och går upp på Södra Kungsleden fram till Tangådalstugan och därefter utmed en del av vandringsleden mellan Tangådalstugan och Morbäckssättern. Enligt uppgifter i Rolf Lundqvists bok om Fulufjället har man tolkat denna stig som en alternativ sommarled till Jämtvägen, vilket då kan ha medeltida anor eller ännu längre bak till vikingatid (s82-83 R. Lundqvist, 2002). I Ortnamnsregistret rörande Jämtvägen nämner Niss Hjalmar Mattson år 1933 att det är "*namn på en väg, som fordom vintertid gick över älven Fulan (Fuluälven) norr om Husvallgölen i Transtrands socken och söder om Galåns utlopp i Fulan inom Särna socken, därifrån i sydvästlig riktning över Hägnåsen strax norr om gårdarna där, väster om Jämtjärnen och strax öster om Pannkölssättern samt därifrån i sydvästlig riktning över Stöa och över Galåsen i Norge fram till Sättern, en gammal marknadsplats vid Trysilälven, och därifrån västerut till Elverum.*"

Mattson nämner även att man "*Om somrarna for man en nordligare, ginare väg, över Strupvallens fäbodar. Därifrån visar vardar vägen över fjällen. Man har funnit stockbroar i myren norr om Strupvallen.*" Det finns ett par intressanta fynd gjorda under inventeringen som skulle kunna styrka dessa påståenden, se vidare redovisningar under hållristning, röjningsröse samt stensättning.

På en karta från år 1645 (20-geo-1) syns en väg mellan Särna och Ljørdalen över Fulufjället.

[Särna 325](#) är en fäbodstig, ca 1805 m lång (huvudsakligen väst-östlig riktning), 0,3-1,5 m bred och vanligtvis intill 0,1 m djup men utmed vissa partier upp till 0,3-0,5 m djup. Stigen går från Stormorvallen i öst och ansluter befintlig stig mellan naturum och Rörsjöstugorna en bit öster om en slobod. Ca 140 m väst om dagens bilväg, har stigen hålvägskaraktär utmed en ca 30 m lång sträcka, där den är intill 0,5 m djup och 0,3-1 m bred. Utmed

vissa partier kan stigen även ha en skålad botten. Men utmed stora delar av sträckan är stigen svår att iaktta. Utmed vissa partier syns stigen som en vegetationsförändring som skiljer sig från omgivande mark. Stigen är redovisad på en storskifteskarta från år 1891 (20-säa-43) och har varit i bruk till åtminstone 1962 då den är redovisad på en karta. Stigen är inte redovisad på det ekonomiska kartbladet från 1976. Enligt uppgift har stigen under en tid varit fiskestig mellan Stormorvallen och Rörsjöarna. Utmed stigen finns ett mindre antal kulturpåverkade träd bestående av bleckade träd och tjärvedstäcker samt en sentida trädristning från 1940-talet, se separata registreringar i FMIS.

Särna 325, fäbodstig.

[Särna 337](#) är en markerad led, ca 2550 m lång, 0,2-0,8 m bred, samt intill 0,4 m djup, vanligtvis ingen höjdskillnad mot omgivande mark. Stigen är delvis synlig som vegetationsförändring gentemot omgivande landskap. Ibland förekommer 2-3 stigsträckor bredvid varandra med 1-5 meters avstånd.

Vägen är markerad med 34 rösningar som kan variera från enstaka markeringsstenar till större rösningar samt uppresta stenar. Storleken varierar mellan 0,25–1,4 x 0,2-0,9 m stora och 0,3-1,8 m höga av 0,1-0,8 m stora stenar, till större delen flata. Avståndet mellan rösningarna varierar mellan 2-350 meter. Flertalet av rösningarna är anlagda på större stenar, upp till ca 1 meter höga. Flera av rösningarna ser ut att i grunden vara av äldre datering men kan ha byggts på, förbättrats vid senare tillfällen.

Den markerade leden är del av Skårvägen. Skårvägen var en klövjeväg över Fulufjället från Mörkret till den norska byn Skåret. Vägen ansluter uppe på

fjället till Skär-Skårvägen som kommer från Skärvallen. Vägen har därefter fortsatt via Bergådalen och Skåret (Skora) i Norge. Sträckan från Mörkret-Stormorvallen användes som led upp till fjället ända till vägen vid Brottbäcksstugan blev klar. Skårvägen är delvis redovisad på en karta från år 1891 samt helt redovisad på generalstabskartan 1921 samt delvis på en ägoutbyteskarta från år 1962. Skårvägen är inte med på det ekonomiska kartbladet från år 1976. Kartläggning och registrering av Skårvägen avslutades i syd sydväst vid dagens vandringsled. Den nord nordvästra sträckan av stigen är inte redovisad som del av denna markerad leden, utan enbart som enskilda registreringar av rösningar och bleckor. Detta då den sträckan bara utmed mindre sträckor går att se tydligt i terrängen. Se separata registreringar för dessa.

Särna 337, markerad led. Stigen syns fortfarande delvis som en skillnad i vegetation. Intill syns en mindre rösning.

Rösning utmed Särna 337, markerad led. Denna rösning syns långväga, från en stor del av det omgivande landskapet.

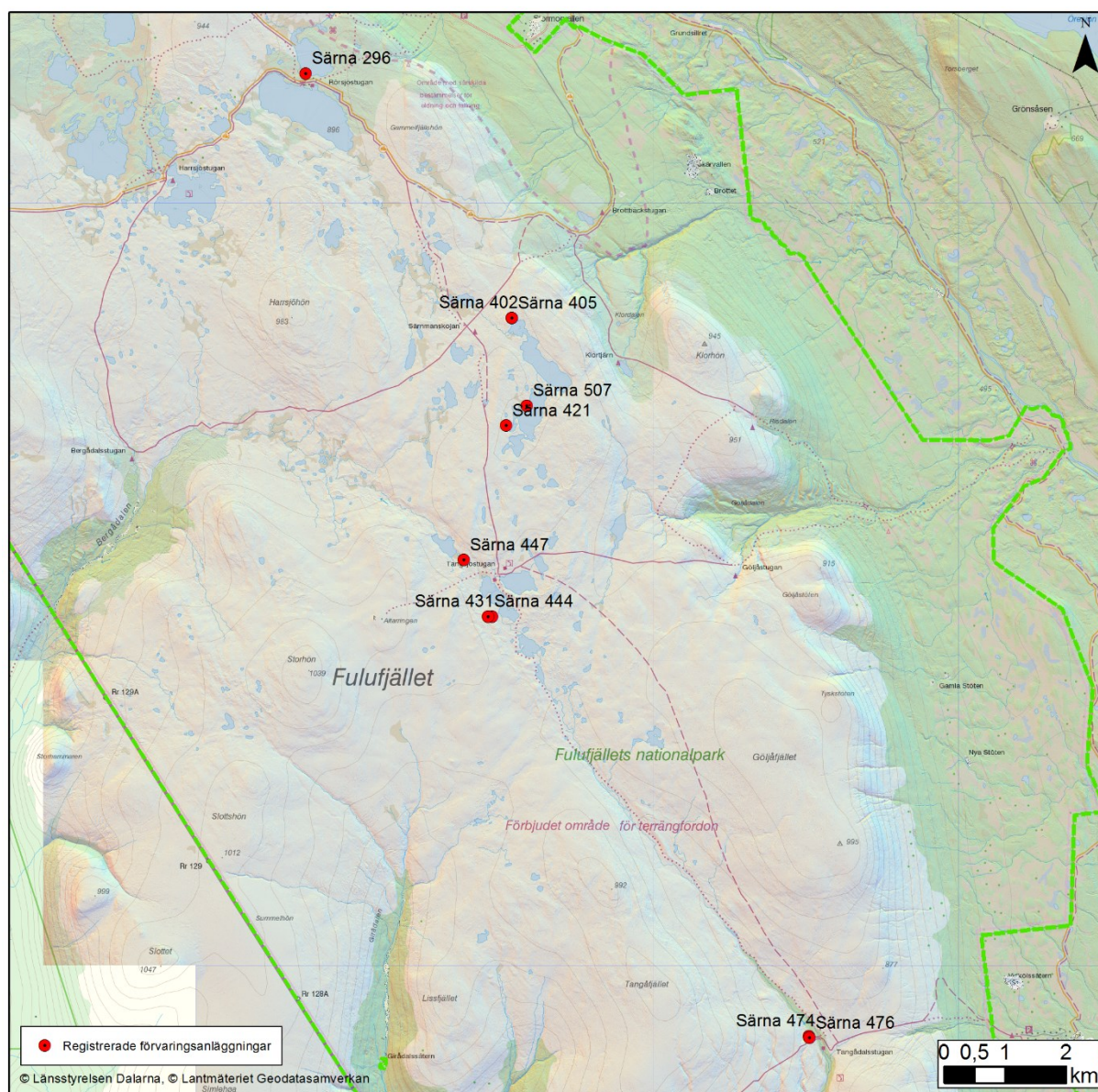
Övriga färdvägar som registrerats är [Särna 374](#). Övergiven fäbodstig i anslutning till nuvarande stig ner till Skärvallen. ca 350 m lång 0,5-2 m bred och 0,1-0,2 m djup. Synlig som en försänkning samt till viss del vegetationsförändring. [Särna 267](#), en färdväg med hålvägskaraktär, del av stigen mellan Skärvallen och Stormorvallen. [Särna 380](#) är en mindre övergivet hålvägsparti bredvid stigen mellan Skärvallen och Brottet. [Särna 302](#) är ett stenröjt vägpatri nära Rörsjöstugorna, se även under Båtlänning.

Förvaringsanläggning

Definition för förvaringsanläggning är: anordning från främst historisk tid med förvaringsfunktion. Förekommer företrädesvis i det samiska området. Avser förvaring av livsmedel, redskap m.m. I fjällområden är det vanligt att man påträffar förvaringsgropar för fisk och kött i steniga partier nära sjöar.

Enligt uppgifter mottagna före fältinventeringen ska det finnas flera köttgropar inom nationalparken. På en karta från Trysilboka bind, 5 är flera köttgropar markerade på norska sidan.

Tio förvaringsanläggningar i form av förvaringsgropar har registrerats. Av dessa har nio bedömts vara fornlämningar och en övrig kulturhistorisk lämning. Åtta av dessa har påträffats i stenfält. Flera av dessa har troligen främst koppling till vildrensjakt men kan också ha koppling till fiske.

Karta över registrerade förvaringsgropar.

Förvaringsgroparna redovisas här kort utifrån den beskrivning de har i FMIS:

Särna 296: Förvaringsgrop, oval, 1,3 x 1 m (VNV-ÖSÖ) och 0,4 m djup. I nord nordöst är ett större stenblock, 2 x 1,3 m stort och 0,6 m högt. Utmed övriga sidor är en vall, 0,4-0,7 m bred och 0,2-0,4 m hög. Förvaringsgropen är markerad av en stående flat sten i syd, 0,5 m hög. På stenarna i gropen och på vällen är rikligt med kartlav. Ligger nära Rörsjöstugorna.

Särna 402: Förvaringsgrop, närmast rund, ca 1 m diameter stor och 0,3 m djup. I norra delen är en stenmursliknande struktur, 3 m lång (NÖ-SV), 0,1-1 m bred och 0,5-1,1 m hög av 0,3-0,6 m stora stenar. Kan ha använts för både

förvaring samt vindskydd/skåre med tanke på stenmuren. Ligger vid norra änden av Särnmanssjöarna intill Särna 405 samt två rösningar, [Särna 401](#) samt [Särna 398](#). I området förekommer ytterligare stenstrukturer och gropar som inte redovisats, varav vissa kan vara sentida.

[Särna 405](#): Förvaringsgrop, närmast rektangulär, 2 x 1,2 m (NV-SÖ) stor och 0,5 m djup. Flackt bottenplan omgiven av vall, 0,5 m bred och intill 0,3 m hög. Rik kartlavstillväxt till större delen på anläggningen. På grund av delvis avsaknad av kartlavar i botten på gropen och enstaka sten på vallen har det tolkats att gropen kan ha blivit påverkad/skadad i senare tid.

[Särna 421](#): Förvaringsgrop?, närmast kvadratisk 1,2 x 1,2 m (NÖ-SV) stor och 0,2-0,3 m djup. Vattenfylld. Sidorna ser skarpa och grävda ut. I mitten av botten är en flat sten, kännbar med sond. Anlagd i en liten sänka, våtdrag, blötare än omgivande mark. Tolkad som att anläggningen kan ha nyttjats för kallhållning av mjölkprodukter eller liknande men kan även vara naturbildning. Ligger väster om Särnmanssjöarna, i anslutning till [Särna 423](#), fornlämningsliknande bildning. Särna 421 är den enda förvaringsgrop som bedömts som övrig kulturhistorisk lämning.

[Särna 431](#): Förvaringsgrop, närmast oval, 1 x 0,8 m (NV-SÖ) stor och 0,6 m djup. Omgiven av vall i nordväst till sydöst 0,3-0,6 m bred och 0,2-0,4 m hög. Avgränsad av stenblock i sydväst med rösning av flata stenar. I rösningen är en upprest sten, 0,4 m lång, 0,25 m bred och 0,5 m hög. Eventuell annan funktion, förutom förvaring, kan vara skåre/jaktvärn. Ligger i ett stenfält väster om Tangsjöarna. I närheten finns även Särna 444.

[Särna 444](#): Förvaringsgrop, närmast kvadratisk 2 x 2 m (NNÖ-SSV) och 0,3 m djup. Omgiven av vall, värn/skåre-liknande i syd, 1 m hög av flata stenar samt ett större stenblock i väst. Öppning i nord nordöst. Eventuell annan funktion, förutom förvaring, kan vara skåre/jaktvärn.

[Särna 447](#): Förvaringsgrop, närmast rund, 1,2 m diameter stor och 0,1-0,3 m djup. Omgiven av otydlig vall, tydligast i sydväst, ca 1 m bred och intill 0,1 m hög. Norr om gropen är flera stenar som troligen markerar läget. Till skillnad mot övriga förvaringsgropar ligger denna inte i ett stenfält, utan i krönläge på åsrygg (NNÖ-SSV) mellan två sjöar Bergåsjön och Tangsjöarna.

[Särna 474](#): Förvaringsgrop, oval, 1 x 0,7 m (V-Ö) stor och 0,8 m djup. Någon vall är inte urskiljbar från omgivande stenar. Belägen i södra sidan av klapperstensliknande mindre stenparti. Förvaringsgropen är markerad med en rösning, upprest sten, registrerad som [Särna 475](#). Rösning, bestående av en upprest sten, 0,25 x 0,25 m stor och 0,7 m hög, med stöd av i sidan stenar. I närheten av Särna 474 är Särna 476. Bägge ligger i närheten av Tangådalstugan.

Särna 476: Förvaringsgrop, rund, 1 m diameter och 0,4 m djup. Uppslängd sten i NV och SÖ. Belägen i mindre klapperstensliknande mindre stenparti, SV om mindre åsrygg.

Särna 507: Förvaringsgrop, närmast oval, 1,2 x 1 m (NÖ-SV) och 0,6 m dj. Omgiven av ett stort stenblock i sydväst samt vall, 0,5 m bred och 0,2 m hög. Kraftig kartlavstillväxt på vall och kanter. Ett mindre inslag av kartlav i botten av gropen kan bero på förändrat vattenstånd. Belägen i stenfält. Kan även ha utnyttjats som skåre för fågeljakt. Ligger vid Särnmanssjöarna. Ligger i anslutning till två offerplatser samt stensättning, se under respektive lämningstyp.

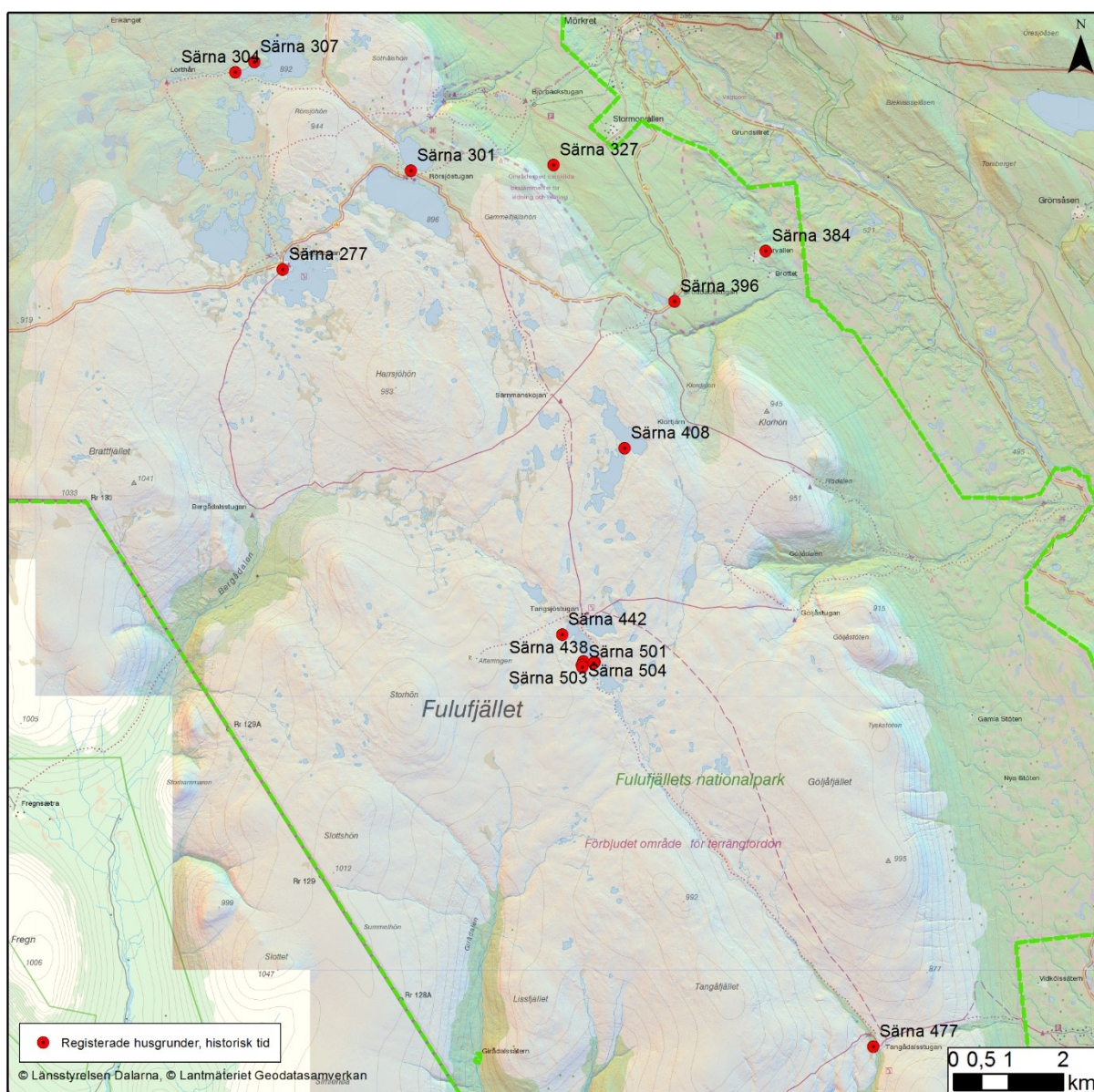
Förvaringsgropar: Särna 431 till höger. Till vänster Särna 474 med upprest sten som markerar läget, Särna 475.

Husgrund, historisk tid

Husgrund, historisk tid, definieras som lämning eller ruin efter enstaka byggnad från historisk tid. Sexton husgrunder från historisk tid registrerades. Av dessa bedömdes sju vara fornlämningar, två bevakningsobjekt samt sju som övriga kulturhistoriska lämningar. Nio husgrunder bedömdes ha koppling till fiske, två till jordbruk och övriga fem oklara. Flera av dessa bedöms vara viktiga, varav en mer utförligare beskrivning kommer göras.

Forsslund beskriver kort flera byggnader kring sjöarna på Fulufjället. ”Vid St Getsjön står en koja av sandstensblock, på näset mellan Rörsjöarna en gammal rund torvkur eller kåta lik en liten spetsig kulle – hela inredet bestod av en stenhög, använd till eldstad, en gammal rostig yxa och såg -, vid St.

Harrsjön en fin ny kronstuga och ett båthus, tillhörigt Erik Eriksson i Hägnåsen, vid Tangsjöarna en liten förfallen timmerkoja och ett båthus av sten och jord. Alla äro fiskarstugor". (s72) Det är möjligt att de byggnader Forsslund nämner vid Tangsjöarna överensstämmer med ett par av de som påträffats.

Karta över registrerade husgrunder. Etikett på alla husgrunder vid Tangsjöarna är inte synliga.

Båtformade husgrunder

Av de sexton registrerade husgrunderna, anses fem vara extra intressanta: Särna 301, Särna 304, Särna 307, Särna 440 samt Särna 442. Dessa syns som

båtformade stenstrukturer och ligger 20-50 meter från närmaste sjö. Flera av dessa bör lyftas fram och tillgängliggöras.

Dessa är troligen husgrunder efter byggnader som kan ha haft flera syften. Dels som båthus och vinterförvaring av båt. Men kan också haft funktion som en enklare, tillfällig bostad för kortare perioder. Troligen främst kopplad till fiske men också jakt.

Enligt uppgift från arkeolog på Norsk Maritimt Museum förekommer liknande strukturer vid insjöar och fjällvatten i Norge. Eftersom området frekvent besökts och brukats av norrmän genom tiderna, samt att Särna periodvis fram till tillhört Norge, kan dessa lämningar kopplas och vara exempel eller influenser på detta. Jag rådfrågade flera arkeologer i norra Sverige, Riksantikvarieämbetet samt gjorde eftersökningar gällande dessa lämningar. Av de svar jag fick framgick att det troligen är en typ av fornlämning som tidigare inte påträffats eller uppmärksamats i Sverige. Det är svårt att datera dessa men kan röra sig från vikingatid/medeltid fram till 1900-tal. Anläggningarna ger ett ålderdomligt intryck, är av äldre tiders bruk och verksamhet som inte förekommer idag. De har alla därmed bedömts som fornlämningar.

[Särna 301](#) Husgrund, båtformad, 6 x3 m stor (V-Ö) och 0,2-0,4 m hög av 0,3-0,6 m stora stenar med två större stenblock i öst och sydöst, 2-4 m stora. Utmed norra långsidan är vad som synes vara utkastad sten från vägg eller från konstruktion. Innermått ej tagna. Eventuell ingång i väst. Belägen på krönläge av åsrygg ca 20 m nordöst om Storrörsjön och ca 25 m sydväst om Lillrörsjön. Har troligen påverkats/skadats i senare tider, exempelvis i form av omplockning av stenar. Under de större stenblocken förekommer ihåligheter med mer sentida och modernt skräp/avfall. För detaljkarta se under Särna 298, Boplats vid Rörsjöstugorna.

Särna 301 ligger nära Rörsjöstugorna. Foto åt norr, mot Lissrörsjön.

[Särna 304](#) Husgrund, båtformad, 5 x 0,5-2,5 m (NNÖ-SSV) stor med 0,3-0,5 meter höga kallmurade väggar av 0,3-0,6 m stora stenar. I SSV, "fören", är en större stående sten. Innermått är 4,5 x 0,2-1,5 m, nedgrävd ca 0,2 m djup med trolig ingång i NNÖ. I mitten är eventuellt en inre struktur, oval eller oregelbunden, 1,1 x 0,8 m stor (NNO-SSV) och 0,2-0,4 m hög. Belägen på åsrygg i kuperad stenig fjällmiljö med flera mindre sjöar och myrmark. Ligger ca 55 meter väst om Stora Getsjön. Ca 15 m söder om vandringsled. Fornlämningen är lättillgänglig och kan med sitt läge i landskapet ge ett imponerande intryck på besökande.

Särna 304, med Stora Getsjön i bakgrunden. Foto åt öst.

Särna 304. Foto åt SV.

[Särna 307](#) Husgrund, båtformad 5 x 1,6-2 m (NV-SÖ) stor och 0,2-1 meter hög av 0,2-1 meter stora kallmurade stenar. Ingång i sydöst Innermått är 3,7 x 1-1,4 m. I nordväst är ett stenblock, 1,5 m stort, med utgrävning under, ca 0,5 meter bred, 0,5 meter hög som går in 0,9 meter under stenblocket. Husgrunden är rikligt lavbeväxt, går ej att urskilja skillnad på storleken av kartlavarna på lämningen och de naturliga stenarna i stenfältet. Utgrävningen under stenblocket kan ha använts för förvaring eller uppvärmning. Belägen i sydöstra utkanten av stenfält i kuperad stenig fjällmiljö, ca 50 meter NNÖ om närmaste strandkant vid Stora Getsjön. Särna 307 ligger inte nära någon stig och är svårtillgänglig.

Särna 307 vid Stora Getsjön. Lägga märke till den rikliga kartlavstillväxten.

Särna 307. Utsikt mot Stora getsjön. Under det stora stenblocket är en ugrävning. Foto åt sydöst.

[Särna 440](#) Husgrund, båtformad, 6 x 1,5-3 m (NV-SÖ) och intill 0,8 m djup med kallmurade väggar, 0,3-0,6 m bred av 0,2-0,7 m stora stenar. Innermått är 5 m lång, och 1-1,7 m bred. Möjlig igenrasad ingång i öst, 0,1-0,3 m bred. Belägen i naturlig försänkning i skyddat läge på ås/höjd söder om en av Tangsjöarna. Särna 440 ligger lättillgänglig nära vandringsled. I närheten av Särna 438 ligger även husgrunden Särna 438, se längre fram i rapporten.

Panoramabild åt sydöst över Särna 440.

[Särna 442](#) Husgrund, båtformad, 6 x 1-2 m (NNV-SSÖ) och 0,5-1 m djup. Avgränsad av vall i sydväst 0,5-1 m bred och 1 m hög, delvis kallmurad. Husgrunden är nedgrävd i stenfältsområde. I anläggningen påträffades en träbit, delvis förkolnad. Ca 10 m öster om husgrunden är en upprest sten, rösning, utanför stenfältet, bedömd som markering för platsen. Belägen i östra utkanten av större stenfält ca 50 meter väst om Tangåsjöarna. Ligger lättillgänglig efter en äldre stigsträckning på västra sidan om Tangsjöarna.

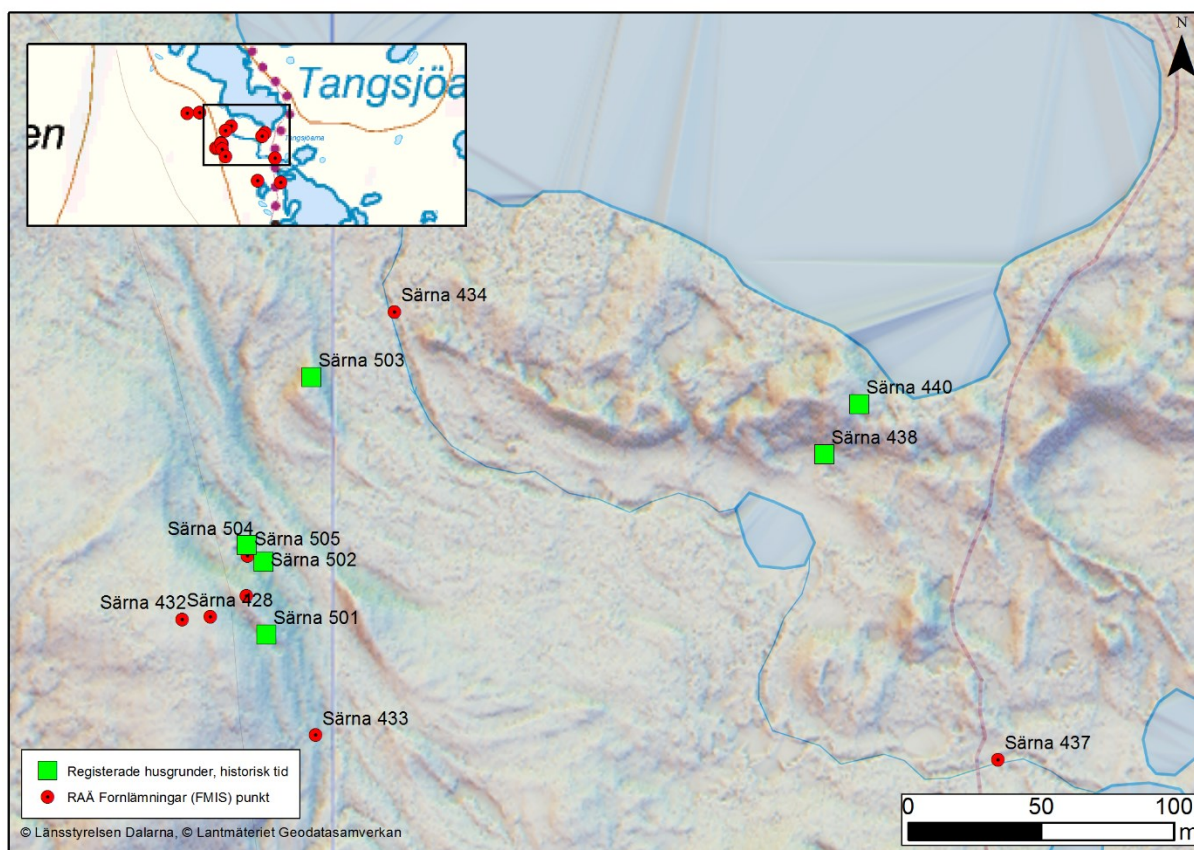
Särna 442. Foto åt SSÖ samt V.

Samling av husgrunder vid Tangsjöarna

Vid Tangsjöarna påträffades fyra husgrunder med okänd funktion och ålder. De kan ha koppling till fiske vid Tangsjöarna, jakt, alternativt fäboddrift och/eller tidig turism, eller en kombination av dessa. I anslutning finns även ett flertal rösningar samt en vadplats. Två av husgrunderna, de största, är belägen på en avsats i östlig sluttning intill skyddande klippvägg. En av husgrunderna är markerad på ekonomiska kartan från år 1975 och det går även en stig fram till byggnaden. På generalstabskartan från år 1921 ser man en stig gå förbi platsen och fortsätter sedan norrut på västra sidan av sjön.

Ekonomiska kartan från 1975 med byggnad samt generalstabskartan från 1921.

Husgrunder vid en av Tangsjöarna. Aktuella här är Särna 501-504. Övriga beskrivs på annan plats.

[Särna 502](#) är troligen den byggnad som syns på ekonomiska kartbladet. Husgrunden är kvadratisk, 4 x 4 m (NV-SÖ) stor och 0,2-0,5 m hög av stenar och 2-4 förmultnade timmerstocksvarv. Ingång i sydöst, 0,9 m bred. Förekomst av både smidd spik och nyare spik samt asfaltspapp vid husgrunden. Forsslund nämner i sin bok rörande Fulu Fjäll och Transtrand från 1924 på sidan 72: *"...Vid Tangsjöarna en liten förfallen timmerkoja och ett båthus av sten och jord. Alla äro fiskarstugor."* Det är oklart om det är denna timmerkoja han menar eller fiskeboden som är på bild under Särna 503.

[Särna 504](#) Husgrund, 6 x 3 m (NÖ-SV) stor och 1,5 m hög av kraftiga kallmurade stenvägg, 0,5-1 m bred. De nordöstra och sydvästra väggarna består delvis av lodräta klippväggar. Ingång i nordöst. Eventuellt en stenugn, andra stenstrukturer samt porslin och järnskrot förekommer inne i husgrunden. Belägen 6 m nordväst om Särna 502.

Mellan Särna 502 och Särna 504 är en stenbänk, [Särna 505](#), registrerad som övrig.

[Särna 501](#) Husgrund efter jordkällare, närmast kvadratisk, 2,5 x 2,4 m (NV-SÖ) stor och 0,7-1 m djup/hög av 0,2-1,1 m stora stenar. Inbyggd i naturlig

sänka. Innermått är 1,5 x 1,3 m Ingång i SÖ. Intill ingången är en större upprest sten, 1,1 m stor. Jordkällargrunden ger ett ålderdomligt intryck och kan vara äldre än år 1850 men inga belägg har påträffats för detta.

[Särna 503](#) Husgrund 3 x 2 m (N-S) stor och 0,1-0,5 m hög av 0,3-0,5 m stora stenar. Belägen på krön av mindre höjd väster om bäck. På sidan 74 i Forsslunds bok om Fulu Fjäll och Transtrand från år 1924 är ett fotografi med husgrunden i bakgrunden, synlig som en timmerbod. Under bilden står det: *Fiskbod vid Tangsjöarna*. På bilden syns författaren sitta utanför ett tält. Fotografiet är taget av Otto Hellström.

I anslutning till Särna 502 och Särna 504 förekommer i skrevor och håll mellan stenar, rikligt med äldre avfall i form av rostiga konserver och glasbuteljer. Dessa bör inte städas undan utan är en del av platsens historia och betydelse. Avfallet antyder en sista brukning åtminstone mellan tidigt 1900-tal fram till mitten av 1900-tal. Ursprunget kan givetvis vara äldre än så. Då jag inte kunnat belägga att de tillkommit före år 1850 är de antikvariskt bedömda som övriga kulturhistoriska lämningar. Mer efterforskningar kring denna plats vore önskvärt. Det borde finnas personer som har kännedom om platsen och dess historia. Platsen är lättillgänglig och vackert belägen i fjälllandskapet med utsikt över Tangsjöarna.

Översiktsbild över Särna 502, Särna 504 samt Särna 505. I bakgrunden syns den mindre höjd där Särna 503 ligger. Foto åt nordöst.

Särna 502, husgrund. Foto åt nord.

Särna 504, husgrund. Foto åt väst.

Särna 501, jordkällargrund. Foto åt syd.

Särna 503, husgrund efter fiskebod. Foto åt nordväst. Foto från Forsslunds bok s74, bildtext: "Fiskebod vid Tangsjöarna. taget av Otto Hellström."

Övriga registrerade husgrunder

[Särna 438](#) Husgrund, närmast rektangulär, 6 x 4 m (N-S) och 0,2-1,1 m hög med ingång i syd. Väggarna är 1-1,7 m breda med raka kanter på insidan och sluttande på utsidan. Kallmurade av 0,3-0,7 m stora stenar. Innermått är 5 x 1-1,8 m. I nordöstra hörnet är eventuellt ett spisröse eller annan anläggning 1,2 x 1 m stor och 0,7 m hög. Belägen vid fot av syd sydvästlig sluttning av åsrygg, norr om bäck, våtmark. Ligger lättillgänglig i närheten av vandringsled vid Tangsjöarna, väldigt nära Särna 440 och kan ha viss koppling till denna. Kartlavstillväxten på stenarna gör att husgrunden tolkas ha tillkommit före år 1850.

Särna 438 vid Tangsjöarna. Foto åt sydöst.

[Särna 408](#) Husgrund, närmast rektangulär 5 x 3 m (NÖ-SV) och 1,1 m hög av 0,3-1 m stora kallmurade flata stenar. Innermått är 3,1 x 1,8 m. Väggarna är 0,35–0,7 m breda. I nordöstra hörnet är möjligtvis en inre struktur. Ingång troligen i sydöst men igenrasad. Husgrunden är belägen i en mindre skyddad sänka i kuperad stenig mark mellan två sjöar som har gett visst skydd mot väder och vind. Husgrunden skulle kunna vara resterna efter en fiskekoja, anlagd i ett skyddat läge. Åldern är oklar men kan troligen röra sig från medeltid och framåt. Husgrunden har antikvariskt bedömts som fornlämning. Påträffades efter tips från John Halvarsson, Länsstyrelsen Dalarna.

Storleksmässigt påminner Särna 408 delvis om de ovan beskrivna båtformade husgrunderna, men mycket mer välbyggd. Stenkojsgrunden påminner till viss del även om Altarringen, Särna 103:1, som ibland kopplats till jaktfalksfångst. Det skyddade läget talar delvis mot detta. Enligt beskrivning från Linné låg dessa fångstkojor i konvexa lägen i landskapet, alltså på en höjd istället för en dalsänka i landskapet. Höjden på lämningen passar däremot in på beskrivningen Hülphers nämner: *Desse göra sig merendels ett underjordiskt rum, kalladt hytta, som har sin öppning up igenom jorden, betäkt med et litet tak, fästadt på smala stolpar runt omkring hela öppningen, så at, när man i detta rum reser sig up, kan man se sig om på alla sidor: i samma hytta får aldrig brukas någon eld*. Inga anläggningar kring husgrunden iaktogs som skulle kunna bestyrka att platsen nyttjats för

falkfångst. Tolkningen har gjorts att platsen troligen är främst kopplat till fiske.

En förklaring till namnet Särnmanssjöarna är enligt Ortnamnsregistret: *"Norrmännen, som än idag fiska mycket i sjöarna på fjället, hade lagt märke till att Särnafolket fiskade särskilt mycket i dessa sjöar och gävo dem därför namnet Särnmanssjöarna."*

Platsen ligger ganska långt från befintliga stigar/vandringsleder i närheten av en båtplats vid Särnmanssjöarna. Lämningen är upplevelsebar för de flesta besökanden, men kan vara känslig för påverkan.

Panorama över Särna 408. Foto åt nordöst.

Särna 408 med två sittande praktikanter i anläggningen. Foto åt öst.

Anläggningens inre del. Foto åt nordöst.

[Särna 277](#) Husgrund, 4 x 3,5 m (NÖ-SV) stor och 0,2 m hög av 0,1-0,4 m stora synliga stenar. Öppning åt SÖ, mot modern eldstad. Belägen nära Harrsjöstugan vid Harrsjön. På karta från år 1757 är en fiskbod utritad vid Harrsjöarna. Utifrån dess läge på kartan är det troligen inte denna, men antyder att fiske varit av stor betydelse, vilket bör ha lämnat fler spår genom tiderna kring Harrsjöarna. Inventeringen kring Harrsjöarna begränsades till området kring Harrsjöstugan. Husgrunden ger ett ålderdomligt intryck och kan vara av äldre datum. Men det går inte bortse att det även kan ha koppling till senare tiders besöksverksamhet, då den ligger nära en recent härd/rastplats. Därav antikvariskt bedömd som bevakningsobjekt.

Särna 277 Husgrund vid Harrsjöarna. Foto åt norr.

[Särna 384](#) är en jordkällargrund sydöst om Skärvallen, 1,8 x 1,8 m stor och 1 m djup med kallmurade väggar. Omgiven av vall 1-2 m bred och 0,2-1 m hög. Ingång i öst, 1 m bred och 1,1 m hög, kallmurad. Träresten kvar i jordkällargrunden. Husgrunden är redovisad som byggnad på storskifteskarta från år 1894 (20-säa-40). Troligen har jordkällaren tillhört Skärvallen, men ligger utanför inägomarken. Enligt historiska kartor från slutet av 1800-talet har en stig mellan Skärvallen och Klorvallen passerat nära jordkällargrunden. Bedömd som övrig kulturhistorisk lämning.

Särna 384, jordkällargrund. Foto åt väst

[Särna 327](#) Husgrund, rektangulär, 2,8 x 1,9 m (NNV-SSÖ) och intill 0,5 m hög av 0,2-0,5 m stora kallmurade stenar med trolig ingång i SSÖ. Utraserat parti utanför västra hörnet, alternativt sekundär anläggning, 1,2 x 0,8 m stor och 0,4 m hög. Belägen i mindre ÖNÖ-sluttande stenparti i flack stenig moränmark. Påträffad efter tips från Hans Johansson. Oklar ålder och funktion. Möjligen använd vid jakt då det förekommer rikligt med älgspår och spillning i området samt även spår och spillning efter björn. Skulle även kunna ha koppling till slog/slätter vid intilliggande bäck. Kartlavstillväxten är begränsad men kan bero på dess läge i skogen. Därav bevakningsobjekt.

Särna 327, husgrund. Okänd funktion och ålder.

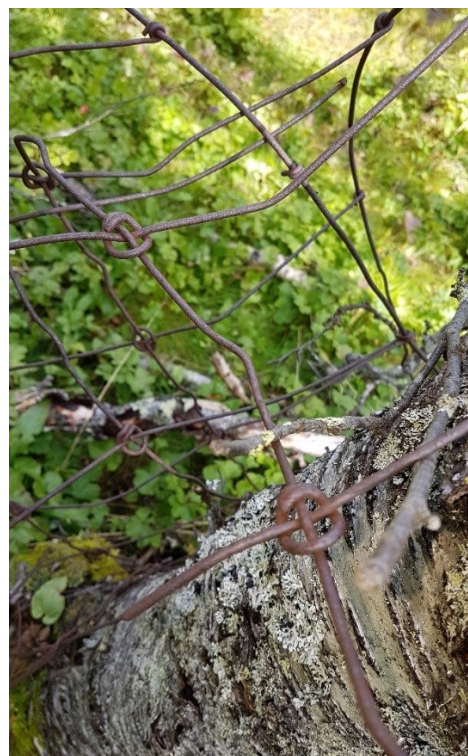
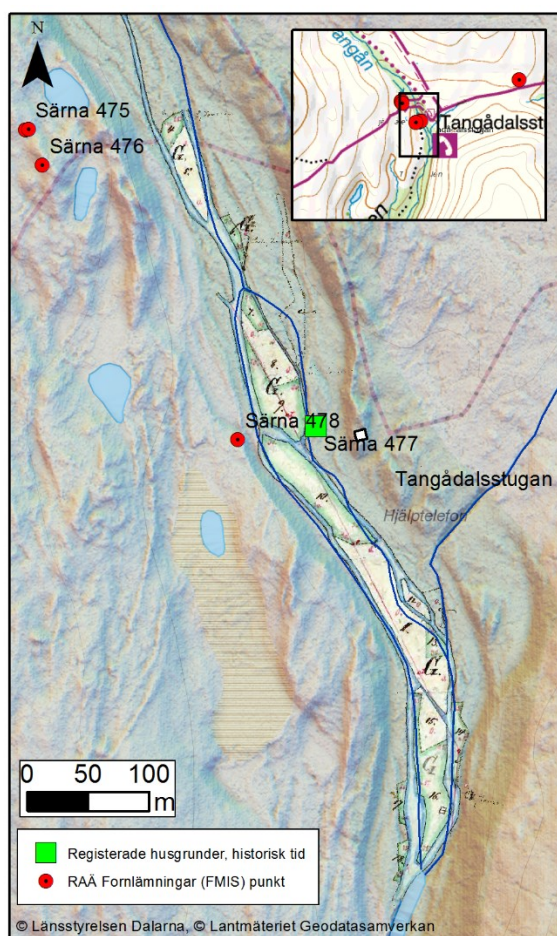
[Särna 396](#) Kojtomt, rund 4 m diameter, bestående av en invändig yta 2,6 x 2, 4 m (ÖNÖ-VSV) stor. Kring kanten är en knappt skönjbar vall 0,6-0,8 m bred och 0,1 m hög. Ingång troligen i sydväst, 0,8 m bred. I syd är ett jordfast block, 1 m diameter stor och 0,2 m hög. Ingen härd gick att lokalisera. Vid besökstillfället var den angivna kojtomten helt överväxt av kråkbärsris och svår att uppfatta därmed beskriven utifrån Gaaltijes inventering i Sydsamiska kulturmiljöer (s55, 98, Wennstedt-Edvinger. B., Winka, U.S. 2001). Gaaltije bedömde att det inte är spår efter en kåta på grund av dess storlek. Antikvariskt bedömd som övrig kulturhistorisk lämning. I anslutning till kojtomten är en sentida härd, [Särna 394](#). Ytterligare en härd, [Särna 395](#) ligger i samma område. I närheten av denna härd finns flera ovala eller rektangulära försänkningar, knappt skönjbara, men kan vara naturliga. Med tanke på läget i landskapet är området en väldigt bra plats för ett viste, samiska härdar och kåtatomter. Inga tydliga spår som stöder detta påträffades. Särna 396 samt intilliggande lämningar ligger nära Brottbäcksstugan och stigen upp mot Särnmanskojan men är troligen för alldeles för otydliga och osäkra för att tillgänliggöras. Eventuellt att man utifrån platsen skulle kunna berätta vad som ibland kan påträffas och visa detta med bilder och beskrivande text.

[Särna 477](#) Husgrund, rektangulär, 7 x 5 meter stor (NV-SÖ) och 0,3-0,5 meter hög, övertorvad med breda väggar. Eventuell ingång tros ligga i nordvästra kortsidan, mot stigen. Husgrunden ligger 3 meter öst om Tangån mellan den nya bron för vandringsleden och Tangådalstugan, vilket gör den väldigt lättillgänglig.

Storskifteskartor från 1883 (U50-10:1) samt 1890 (20-sää-26) visar slåtterängar i området. Området med slåtterängar ska ha varit ca 700 m långt och intill ca 40 m brett, belägen mellan två vattendrag. Ytterligare slåtterängar ska ha funnits en bit uppströms. Även på laga skifteskartan från år 1935 (20-sää-471) syns ängarna kring Tangådalstugan. På ekonomiska kartan från 1975 syns fortfarande fastighetsgränserna för dessa slogmarker. Vegetationen i området visar fortfarande indikationer på att detta var ett rikt slåtterlandskap i fjällmiljö. Husgrunden ligger öster om, utanför, de redovisade slåttermarkerna på de historiska kartorna.

Direkt öster om husgrunden iakttogs även rester efter ett äldre järnstängsel som växt in i ett par björkar. Vilken funktion detta järnstängsel har haft är ännu oklart men skulle kunna höra ihop med slåtterverksamheten eller djurhållning under 1900-talet.

Med tanke på hur kraftig stengrunden till detta hus är skulle den kunna ha en äldre eller yngre bakgrund och annan funktion. I området ska det ha funnits äldre stigsträcka med vadplats som är markerad på kartor från 1773-1775 samt år 1809. Vadplatsen är del av gamla vägen mellan Särna och Ljørdalen. Troligen är detta samma väg som är markerad på en karta från år 1645. Det är möjligt att husgrunden skulle kunna ha koppling till denna vägsträckning, med tanke på övertorvningen och den kraftiga stengrunden. Enligt uppgifter i boken Fulufjället kan denna stig ha varit en alternativ sommarled till Jämtvägen (s82-83 R. Lundqvist, 2002).

Särna 477 ligger intill ett större område markerat som slåttermark på karta från år 1890 (20-säa-26). Till höger syns det järnstängsel som finns öster om husgrunden.

Särna 477, husgrund, kraftigt övertorvad. Foto åt nordväst.

Hällristning

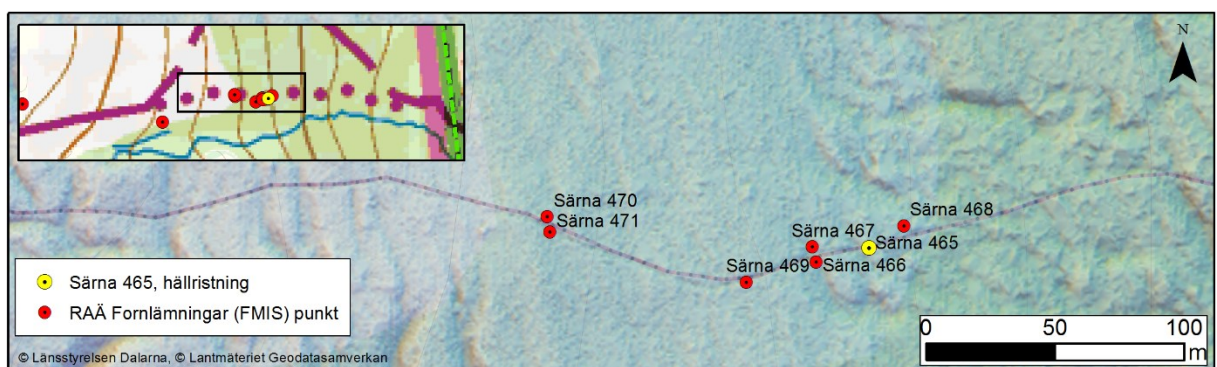
Hällristning definieras som en yta, på fast berg eller block, med en eller flera ristade, huggna, knackade eller slipade figurer eller obestämbara figurer och linjer.

[Särna 465](#) Utmed stigen mellan Morbäckssäterna och Tangådalstugan påträffades vad som tolkats vara, med viss tveksamhet, skålgropar. Skålgropar brukar även kallas älvkvarnar. Det är väldigt ovanligt att påträffa skålgropar i denna typ av miljö men det förekommer ibland vid bland annat fåbodar och färdvägar. Skålgropar förekommer vanligen i jordbruksmiljö i södra och mellersta Sverige. Jag har ingen uppgift om hur spridningen ser ut i Norge.

På en jordfast sten direkt S om stigen påträffades en skålgropsförekomst 0,3 x 0,15 m stor, bestående av minst två skålgropar. Den största skålgropen är 10 cm diameter och 4 cm djup, belägen närmast stigen. Ca 30 cm söder om denna är en mindre skålgrop, 5 cm diameter och 2 cm djup. Den jordfasta stenen har en ca 1 x 0,5 m stor synlig yta och intill 0,15 m hög.

Särna 465 är lättillgänglig och kan vara intressant för besökare, men det råder fortfarande en viss osäkerhet om det verkligen är skålgropar eller om det är en naturlig bildning. Eftersök av liknande gropar som skulle kunna vara naturliga gjordes på flera stenar i närområdet och inget liknande fenomen påträffades.

Enligt uppgifter i boken Fulufjället (s82-83 R. Lundqvist, 2002) samt ortnamnsregistret kan stigen som går förbi skålgropsförekomsten ha varit en alternativ sommarled till Jämtvägen. Se vidare under avsnittet rörande färdvägar. Skålgroparna skulle då exempelvis kunna haft en funktion där man offrade, smorde, för att få en god resa. Särna 465 ligger inte alltför långt från trädgränsen och övergången till kalvfjället. Detta i kombination med flera röjningsrösen och en stensättning längre upp på fjället har gjort att Särna 465 tolkats som trolig skålgropsförekomst och fått antikvariskt status bevakningsobjekt. I närheten ligger även en plats med tradition, Särna 468.

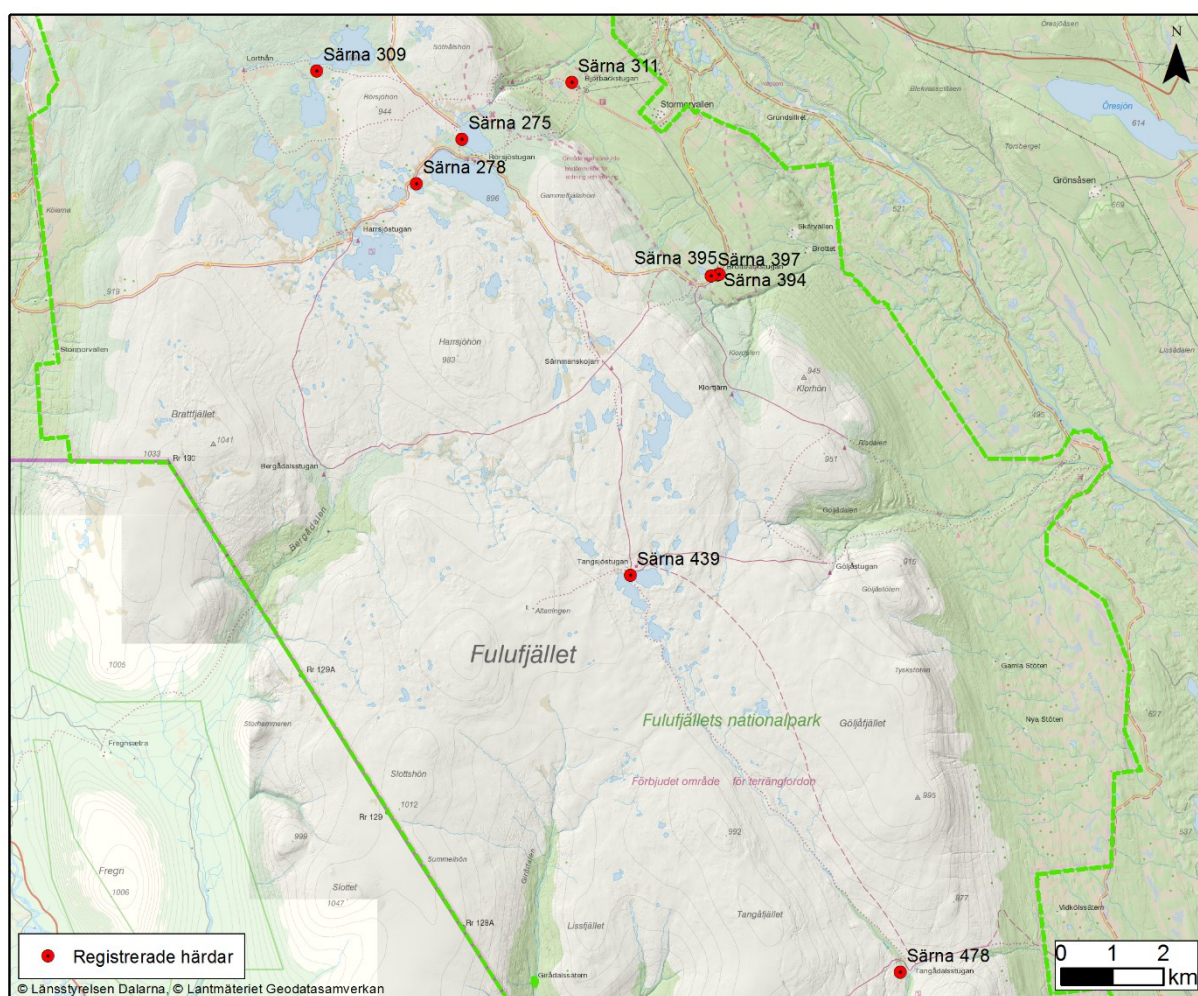
Särna 465 ligger utmed stigen mellan Morbäckssäterna och Tangådalstugan.

Särna 465. Skålgropsföremål. Foto åt syd. Till höger är foto av stig och skålgropsföremål. Foto åt väst.

Härd

En härd definieras som en avgränsad eldplats. Nio härdar har registrerats. Av dessa bedömdes fyra som fornlämningar, tre som bevakningsobjekt och två som övriga kulturhistoriska lämningar. Härdar har varit svåra att bedöma. Ytterligare flera iaktogs men valdes att inte registreras, då deras ålder var osäker eller sentida. Det är möjligt att en del av dessa härdar ursprungligen haft en äldre datering men återanvänts av dagens besökare. I vissa fall gör detta det omöjligt att bedöma lämningen och de har därmed inte tagits med. Ett antal av dessa finns med i listan på oregistrerade objekt.

Karta över registrerade härdar.

[Särna 275](#) Hård, närmast rektangulär, 0,6 x 0,5 m (SV-NÖ) stor och 0,1 m hög. Kraftigt överväxt med tre synliga stenar, fler kännbara med sond. Eventuell kökssten i sydväst 0,3 x 0,2 m stor. Vid härden förekommer en viss vegetationsförändring, där en del avbildar sig som närmast cirkelformig, ca 4 m diameter. Belägen väster om Lissrörsjön på svag nordvästsluttning nära vandringsled. Antikvariskt bedömd som fornlämning på grund av den kraftiga överväxten, läge samt omgivande vegetationsförändring.

[Särna 278](#) Hård, rektangulär, 1,1 x 0,7 m (NNV-SSÖ) och 0,2 m hög av 0,15–0,4 m stora stenar. Delvis stenfylld. I SSÖ kortsidan är en möjlig kökssten, 0,4 x 0,3 m stor. En sentida hård är anlagd på härdens NNV del som har skadat/påverkat lämningen. Härden ligger inom ett ca 60-80 x 35 m stort gräsbeväxt område, norr om sjön Gräsloken. Området skiljer sig vegetationsmässigt från omgivningen vilket kan antyda eventuellt visteplats. Antikvariskt bedömd som fornlämning.

[Särna 309](#) Härd, rektangulär, 0,5 x 0,4 m (NNV-SSÖ) och 0,1 m hög, med en kraftig stenpackning av 7-20 cm stora synliga stenar. Delvis överväxt. Avgränsad med sondning. Vid inventeringstillfället var det blött i marken vid härden och ingen eldpåverkan iaktogs. Intill härden är en modern eldplats, vilken uppvisar indikationer att den ursprungligen kan vara av äldre ursprung och återanvänd. Ligger söder om vandringsled vid Stora Getsjön. Antikvariskt bedömd som fornlämning.

[Särna 311](#) Härd?, närmast rektangulär, 0,5 x 0,4 m (VNV-ÖSÖ) stor och 0,1 m hög bestående av 3 synliga stenar, 0,1-0,3 m stora. Till större delen överväxt och stenfylld. Avgränsad med sondning. Ingen sot eller kol påträffad vid sondning. Belägen på krön av mindre moränhöjd intill myrmark i närheten av vandringsled till Njupeskår. Härden är osäker och kan vara naturbildning men ligger på fint läge. Antikvariskt bedömd som bevakningsobjekt.

[Särna 394](#) Härd, rektangulär, 0,95 x 0,7 m (NÖ-SV) stor och 0,1 m hög av 0,1-0,5 x 0,1-0,2 m stora stenar. I sydvästra kortsidan är en större flat sten, 0,5 x 0,25 m stor. Delvis överväxt. Vid provstick framkom kol och sot. Gaaltje bedömde härden som troligen sentida år 2001 (s 55, 98, Sydsamiska kulturmiljöer, Wennstedt-Edvinger & B., Winka, U.S.) Troligen sentida härd som därmed får den antikvariska bedömningen övrig kulturhistorisk lämning. Belägen på mindre sydsluttande moränmark norr om mindre myrstråk, nära Brottbäcksstugan och vandringsled till Särnmanskojan.

[Särna 395](#) Härd? närmast rektangulär, 0,8 x 0,7 m (ÖNÖ-VSV) stor och 0,2 m hög, kraftigt övertorvad och svår att uppfatta. Bestående av tre synliga stenar, 0,2-0,4 m stora och 0,1-0,2 m höga. Avgränsad med sondning. Inget synligt sot eller kol påträffades vid provstick med sond. Belägen på svagt ÖNÖ-sluttande moränmark på flack kulle väst om myrstråk. Osäker härd, därav bedömd som bevakningsobjekt. I närheten av härden finns flera ovala eller rektangulära försänkningar, knappt skönjbara, troligen naturliga. Ligger nära Brottbäcksstugan och vandringsleden mot Särnmanskojan.

[Särna 397](#) Härd?, närmast oval, ca 1 x 0,7 m (NV-SÖ) stor, bestående av fem synliga stenar på nordöstra långsidan, 5-10 cm stora. Ungefärligt avgränsad med sondning. Ingen sot eller kol påträffad. Belägen på krön av grusig åsrygg där den är som bredast, ca 4 m br. Åsryggen ligger öst om tjärn och är omgiven av myrmark. Väldigt fint läge men skulle kunna vara naturlig formation, därmed bedömd som bevakningsobjekt. Ligger nära Brottbäcksstugan och vandringsleden mot Särnmanskojan.

[Särna 439](#) Härd, närmast rektangulär, bestående av en 0,8 x 0,4 m stor skärvestensförekomst, frameroderad och skadad av stig. Skärvestensförekomsten kan fortsätta åt nordöst under kvarvarande vegetation. Tolkad som skärvestenspackning till härd, men kan representera större boplat. Därmed bedömd som fornlämning. Belägen på flackt parti

intill mindre höjd vid nordvästra änden av större ås mellan två sjöar. Ligger i närheten av Tangsjöstugan.

[Särna 478](#) Härd, närmast kvadratisk 0,7 x 0,6 meter (N-S) stor av 8 synliga stenar, 0,3-0,4 meter stora delvis överväxt. På norra kortsidan är en flat avlång sten. Stenfyllningen kan vara sekundär. Ca 2-3 m utanför härden förekommer enstaka stenar som kan vara del av tältring. Härden ligger väster om Tangån i närheten av Tangådalstugan. Den är belägen inom ett område nordöst om våtmark/myr med mindre tjärn på avsats i kuperad terräng. Oklar ålder. Kan vara av äldre datering men återanvänd i senare tid, därav bedömd som övrig kulturhistorisk lämning. I områden syd samt sydväst om härden är flera ytor lämpliga för härdar, boplatser/visten. Fler härdar finns i närområdet men bedömdes att inte vara av äldre karaktär.

Särna 309, härd vid St. Getsjön.

Särna 275, härd vid Lissrörsjön.

Särna 278, hård vid Gräslöken.

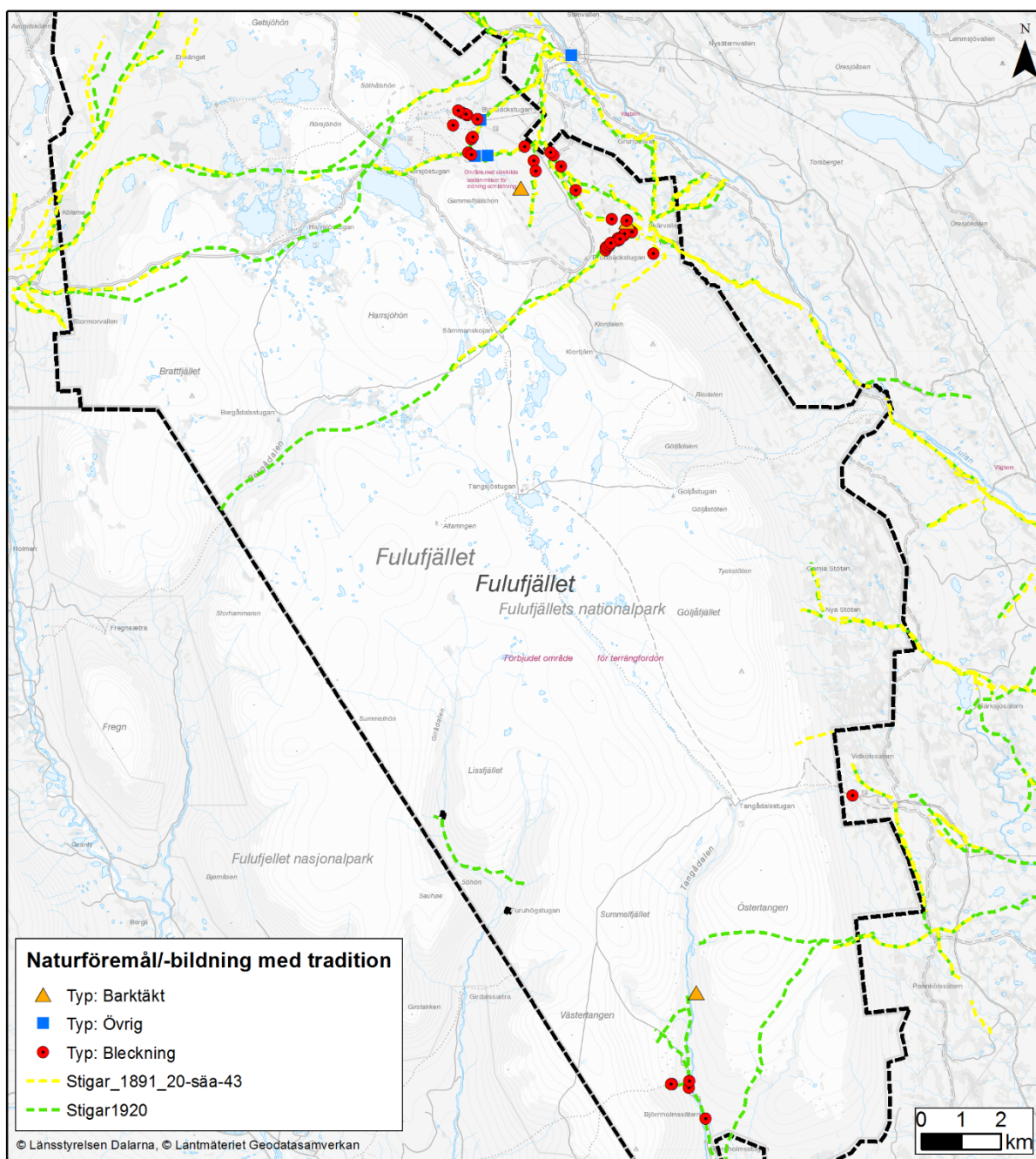

Särna 439, hård nära Lilla Tangsjöstugan.

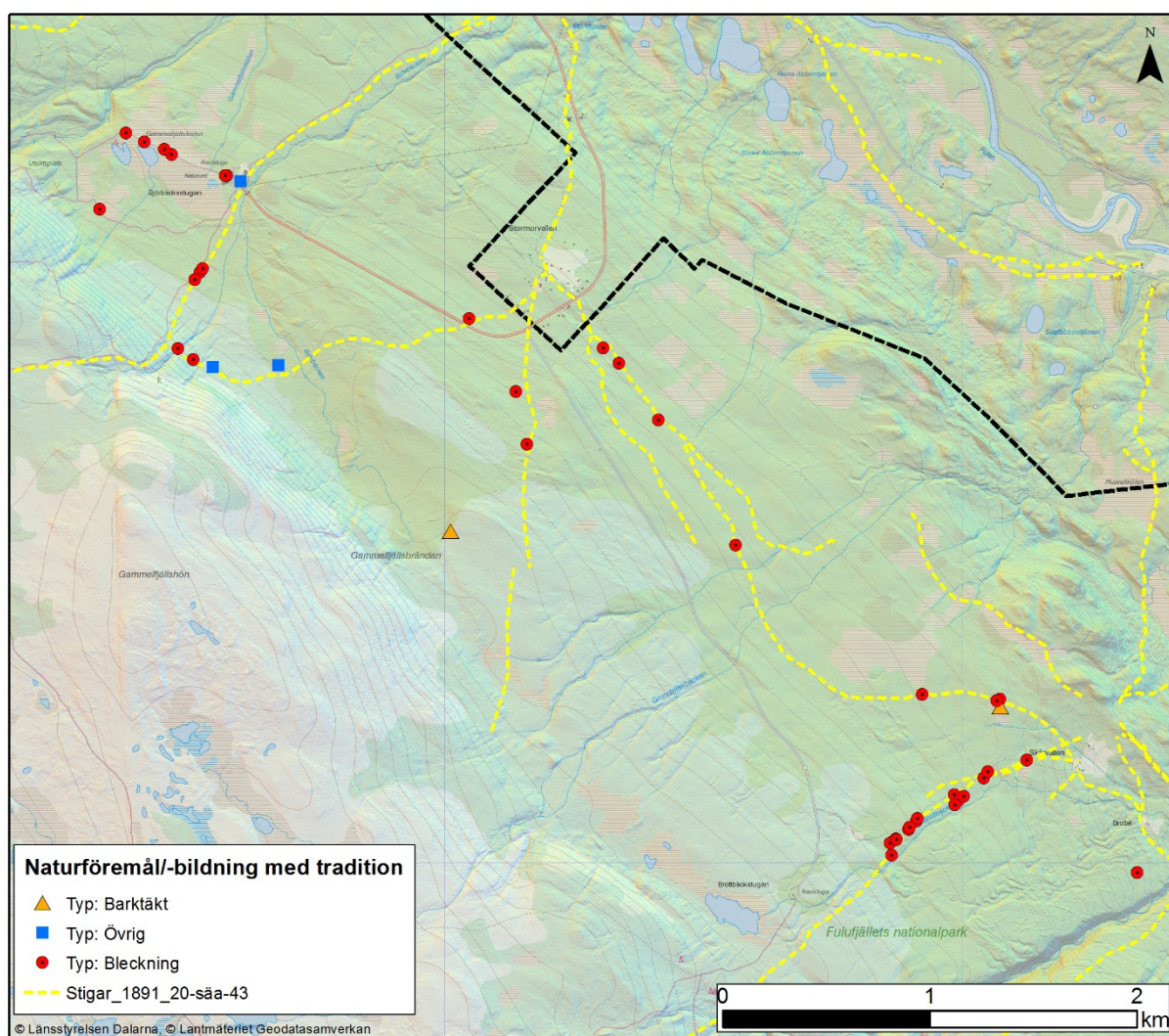
Naturföremål/-bildning med tradition

Naturföremål/-bildning med tradition definieras som naturföremål eller naturbildning till vilket ålderdomligt bruk, sägen, tradition, namn eller märkligt historiskt minne är knutet. 50 naturföremål/-bildning med tradition har registrerats. Alla bedöms som övrig kulturhistorisk lämning utifrån rekommendation på lämningstyp-listan.

Kulturpåverkade träd är en typ av lämning jag prioriterat i detta område. Detta med tanke på kopplingen till de naturvärden som finns här. Att området varit besparat från avverkningar i senare tid, betyder också att det här är ett landskap och miljö som påminner och visar oss hur det sett ut i skogarna förr i tiden. Många träd hade en kulturell betydelse och plats i landskapet för människan att förhålla sig till och var del av deras vardag. Liksom med rösningsarna är inte alla kulturpåverkade träd registrerade. Det kan därmed finnas ytterligare kulturpåverkade träd inom det inventerade området.

Översiktlig karta över naturföremål/-bildning med tradition. Gula linjer och gröna representerar stigar på kartor från år 1891 samt 1920. I södra delen går även stigar på 1890-talet vid de gröna linjerna. Vid Skärvallen är en barktäkt i tall som på kartan överlagras av symbolerna för bleckade träd.

Detalj karta över registrerade naturföremål/-bildning med tradition. Gula linjer representerar stigar på en rektifierad karta från år 1891.

Bleckning

En blecka är en yta på träd där man huggit bort barken för att frigöra veden. Veden är ljusare än barken och syns tydligt, vilket gör att de därmed fungerar som en vägvisare i landskapet. Bleckningarna är främst belägna i brösthöjd/ögonhöjd för att synas väl, även under vintern. Ett mindre antal bleckningar ligger under brösthöjd. Med tiden vallas bleckan igen, men är ofta så bred att hela ytan inte täcks.

44 bleckade träd har registrerats. Av dessa är 28 belägna på tallar, 13 i björkar och en i gran. Enbart bleckningar med synliga spår från kniv eller yxa har registrerats. En bleckning, [Särna 492](#) har tolkats som en ämnestäkt för redskap och är beskriven under avsnittet rörande Björnholmssättern. Majoriteten av påträffade bleckningarna kan kopplas till stigar där de fungerat som markörer. De har då ofta två bleckningar, en i vardera stigriktningen. Stigarna som ligger intill de bleckade träden är redovisade på

kartor från slutet av 1800-talet. I granskogar lyser bleckningarna med sin frånvaro, förutom på enstaka björkar.

De bleckade träden kring Naturum har till stor del tolkats som spår efter den tidiga turism som förekommit här. Svenska Turistföreningen skriver år 1891 att det är bleckat i närheten av Mörkret: *"Vägen till fallet, som är ordentligt bleckad, bär upp på Fulu-fjällets vidder, där den utmärkes av stenrös."*

Ett stort antal bleckningar är påverkade/skadade av dagens ledmarkeringar i form av målarfärg. För framtida ledmarkering bör man måla över eller under, men inte på bleckorna, alternativt på annat träd, för att inte skada kulturlämningarna.

Då bleckningarna till större delen är belägna vid stigar betyder det att de ofta är lättillgängliga för besökare. I kombination med intilliggande lämningar, exempelvis trädristningar är ett flertal lämpliga att tillgängliggöras. Exempelvis bleckningar i närheten av Naturum, Skärvallen samt utmed Brynstigen. På grund av det stora antalet redovisas inga bleckade träd separat utan enbart som lista, för mer detaljerad beskrivning hänvisas till fornlämningsregistret för respektive lämning.

Särna 349, bleckad tall vid Skårvägen samt Särna 495, bleckad björk i närheten av Brynstigen.

Tabell över registrerade bleckade träd.

RAÄ-nr	Lämningstyp	Typ	Träd
Särna 266	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 268	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 269	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 270	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 305	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 312	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 313	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 314	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 315	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 317	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 318	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 320	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 322	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 323	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 324	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Gran
Särna 330	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 331	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 349	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 350	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 352	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 353	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 354	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 355	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 356	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 357	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 358	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 362	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 363	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 365	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 366	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 368	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 369	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 370	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 371	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 375	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 376	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 377	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 378	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall
Särna 487	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 488	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 495	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 497	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 492	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Björk
Särna 464	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Tall

Särna 323, bleckad tall nära Naturum. Troligen kopplad till turismen till Njupesjär.

Barktäkt

Tre barktäkter har registrerats, av dessa är två nävertäkter och en barktäkt i tall. Barktäkten i tall har tolkats vara för barkbröd. Flera nävertäkter iaktogs men registrerades inte då det var svårt att bedöma åldern på flera av dessa. Barktäkter nämns i Dala-lagen från 1200-talet. Linné skriver om barktäkter i Särna år 1734 där han ser det som en misshushållning med skog. Barktäkter förbjöds omkring år 1850 i samband med storskiftet (Ljung s 154-155. 2017). Hülphers nämner att befolkningen i Särna odlar lite korn, havre och rågsäd men att det inte räcker utan man måste köpa spannmål från Norge, Härjedalen och Hälsingland. Bark- och mäskebröd var en del av den vanliga kosten. Det förekom även att man blandade ner malda fiskben i mjölet. (Hülphers s191-192) Barktäkten i tall anses vara intressant för besökare och tillgängliggöra samt informera om. Den ligger lägligt till i närheten av fäboden Skärvallen. I närheten finns flera bleckade träd samt ett par rösade stubbar.

RAÄ-nr	Lämningsstyp	Typ	Trädtyp
Särna 491	Naturföremål/-bildning med tradition	Barktäkt	Björk
Särna 360	Naturföremål/-bildning med tradition	Barktäkt	Tall
Särna 340	Naturföremål/-bildning med tradition	Barktäkt	Björk

Särna 491, nävertäkt nära Herrhussätern samt Särna 360, barktäkt nära Skärvallen.

Dimensionsstubbar

Flera dimensionsstubbar påträffades men registrerades inte. Däremot kan flera av dem vara intressanta att visa upp och berätta om äldre tiders skogsbruk för besökande till nationalparken. Däribland kan nämnas en dimensionsstubbe utmed leden till Njupeskar samt en nära Morbäckssätern, utmed vandringsleden till Tangådalstugan. Bägge är väldigt lättillgängliga. I anslutning till flera bleckade träd kring fäboden Skärvallen förekommer dimensionsstubbar.

Dimensionsstubbe utmed leden mellan Naturum och Njupeskar.

Offerplats

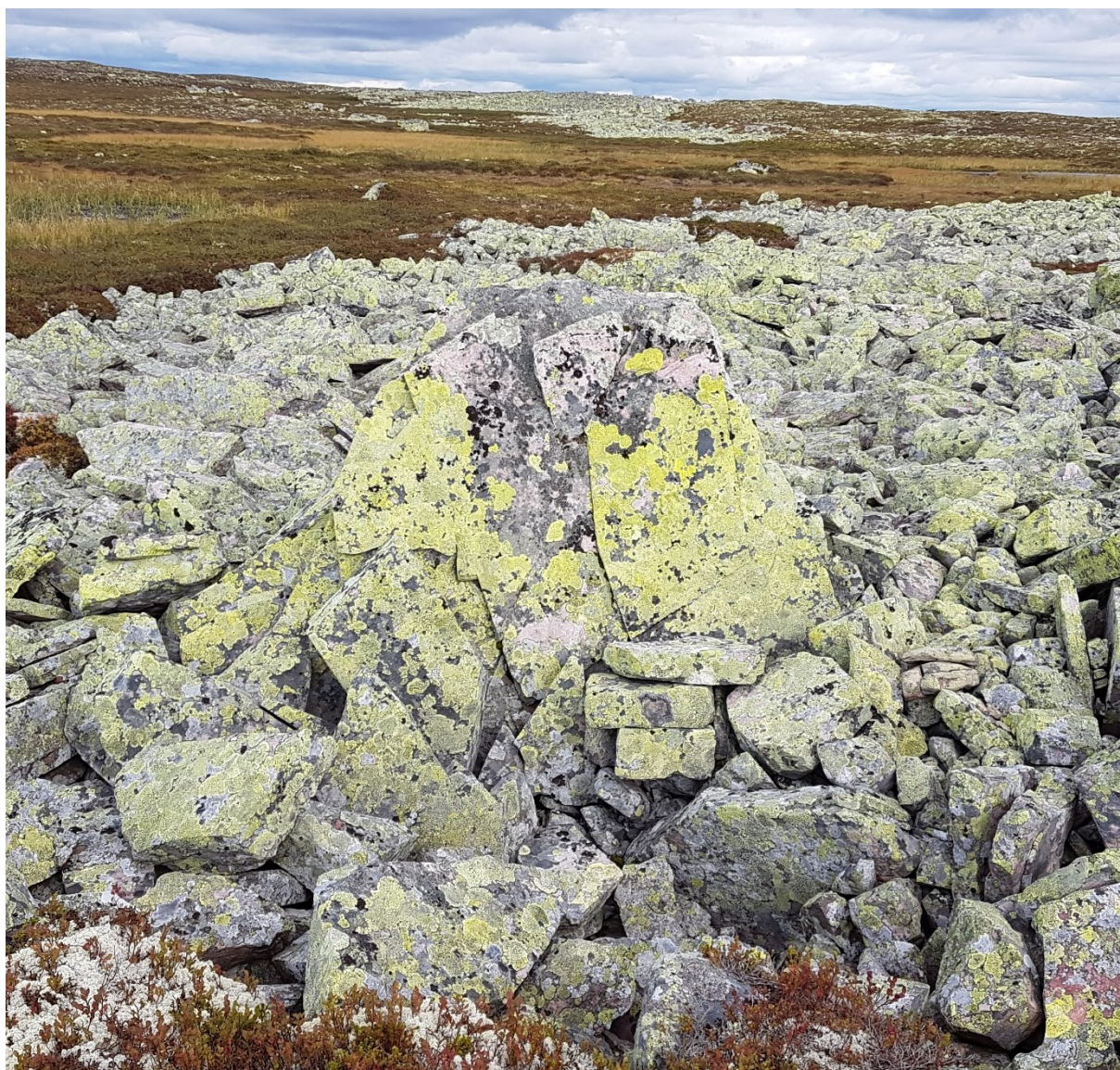
Offerplats definieras som plats för offer. T.ex. samiska offerplatser med ben-, metall- och andra depositioner samt sejtar.

Två förmodade offerplatser har registrerats, Särna 508 samt Särna 509, bägge belägna i närheten av varandra och troligen en del i ett större komplext område. På en ca 130 x 100 m (NÖ-SV) stor udde vid sjö påträffades de bägge offerplatserna, en förvaringsgrop, [Särna 507](#) samt trolig stensättning, [Särna 506](#). Udden avgränsas i nordväst av ett större blockigt stenfält. Lämningarna påträffades i samband med att platsen hade bedömts vara ett bra läge för boplats och/eller gravar. På grund av den tjocka mossan och övrig vegetation kunde inga boplatslämningar påträffas, men är fortfarande bedömd som en plats där det kan finnas fornlämningar dolda under mark/vegetation. Området där offerplatserna och intilliggande fornlämningar är belägna är väldigt känsligt och bör enbart tillgängliggöras för besökande i samband med guidade turer. I övriga fall bör man se till att besökande undviker platsen för att minska risken av skador och påverkan. Det råder också en viss osäkerhet rörande vilken typ av lämningar det är, vilket försvårar eventuell informationsförmedling.

[Särna 509](#) Offerplats, bestående av en grop, närmast kvadratisk, 0,9 x 0,8 m stor (V-Ö) och 0,5 m djup. Belägen i sydöstra ytterkanten av stenfält. Gropen är markerad av en stor stående flat sten i norr. Mellan gropen och den stora stenen är tre tydligt upplagda stenar med kraftig kartlavstillväxt. I gropen påträffades minst två renhorn, kraftigt påverkade, nedbrutna, och delvis täckta av stenar med kraftig kartlavstillväxt. Sista vildrenen på Fulufjället ska ha skjutits på mitten av 1800-talet. Renhornen har, utifrån deras läge i

gropen, tolkat vara medvetet nedlagda, deponerade. Man kan fundera på om det handlar om enbart slaktavfall eller handlar det en rituell, religiös deponering. Andra möjliga tolkningar för lämningen skulle kunna vara horndeponi, bengömma, grav (urgrav) eller förvaringsgrop. Särna 509 har antikvariskt bedömts som fornlämning.

Platsen besöktes två gånger. Då renhornen delvis ligger oskyddade och är utsatta för väder och vind, samt eventuell annan påverkan, beslutades det att ett renhorn skulle tillvaratas för datering och eventuell vidare analys. Det översta och mest utsatta renhornet tillvaratogs. Renhornet som tillvaratogs är 24 x 20 cm stort och 1-7 cm brett och 0,5-3 cm tjockt.

Gropen markeras av en stående större sten. Lägg märke till de tre staplade stenarna mellan gropen och stenen.

Gropen före och efter tillvaratagande av renhornet.

Renhornen täcks delvis av två flata stenar. Lägga märke till kartlaven och avsaknaden av den mellan stenarna.

Gropen före och efter tillvaratagande av renhornet.

Det tillvaratagna renhornet från Särna 509

[Särna 508](#) Offerplats? bestående av ett utrymme under stenblock, ca 1,5 m stor och 1,5 m hög. Öppningen till utrymmet är på östra sidan av stenblocket och är ca 0,7 x 0,4 m stor, går brant sluttande ner ca 1,5-2 m djup. Utrymmet

utvidgas något innanför öppningen. Ovan håligheten, samt utmed stenblocket övriga sidor, förekommer vad som tolkats vara partier igensatta med stenar, däribland på västra sidan av stenblocket. Utrymmet bedömdes vara för trångt och brant att gå ner i utan skyddsutrustning. Utifrån kunde inga objekt iakttas. Öster om öppningen är en mindre grop i stenfältet ca 0,4 x 0,4 m och 0,3 m djup utan synlig vall. Stenblocket kan, med mycket god fantasi, från vissa håll tolkas ha djurliknande drag och liknas vid ett björnhuvud.

Särna 508 har antikvariskt bedömts som bevakningsobjekt på grund av lämningens osäkerhet. Andra möjliga tolkningar skulle kunna vara klippgrav (urgrav), men då inga ben kunde iakttas vid inventeringstillfället registrerades platsen som offerplats. Kan också ha nyttjats som förvaring.

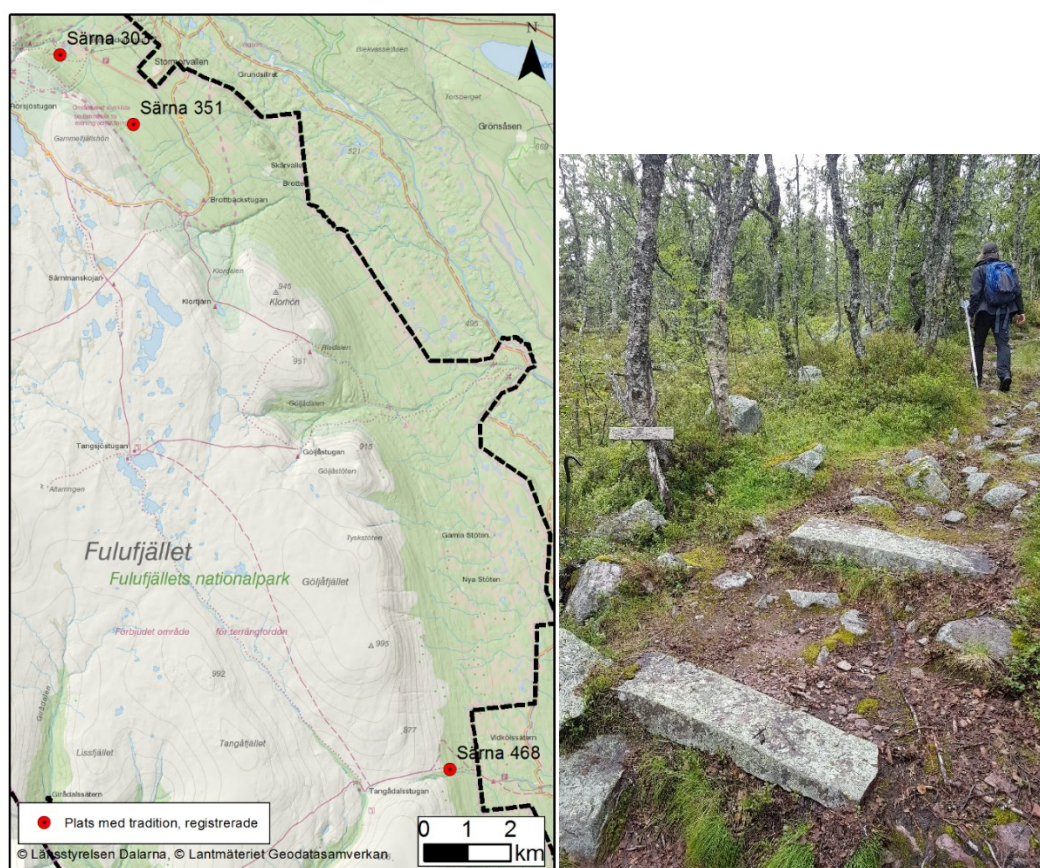
Särna 508, belägen vid det stenblock personen står på. Öppning på högra, östra sidan. Jordsond markerar ytterkant av förvaringsgrop, Särna 509. Foto åt norr.

Särna 508. Öppningen på östra sidan. Väster om stenblocket är ett parti som fyllts igen med stenar.

Plats med tradition

Tre platser med tradition registrerades. Plats med tradition definieras som plats till vilken ålderdomligt bruk, sägen, tradition, namn eller märkligt historiskt minne är knutet. Alla är antikvariskt bedömda som övrig kulturhistorisk lämning.

Karta över registrerade platser med tradition samt Särna 468, Fritz kyrktrapp.

[Särna 303](#) Enligt uppgift ska det här ha funnits en vilhol, vid en mindre glänta mellan två myrar. Gläntan är direkt väst om den östra myren. På platsen ska det ha funnits ett träd med ristningar som inte kunde återfinnas. Flera träd har fallit ner sedan uppgiftslämnaren besökte platsen sist. Myrarna kan ha använts för bete till djuren och man har vilat på platsen. En bit söder om gläntan påträffades en bleckad tall, [Särna 305](#), i myrkanten vilket kan indikera vilholen och betesplatsen. Den bleckade tallen ligger lägligt utmed en markerad stig. Bleckan är belägen ca 1 m från marken. Bleckan är 1 m hög och 0,1 m bred med synliga yxhugg och invallade kanter. Tillsammans med övriga bleckade träd och trädristningar kring Naturum kan det här bli en av flera platser som kan vara av intresse. Gläntan ligger en bit från stigen, är inte alltför tillgänglig i nuläget samt svårupplevd men man kan utgå från den bleckade tallen vid stigen och, med utsikt över myren, berätta om vilholar, skogsbete och vallkullornas liv. Rolf Lundqvist beskriver i sin bok att det ska finnas trädristningar med initialer och årtal efter vallkullor vid Gammelfjällsskolen. Framtida eftersökningar kan göras om man vill tillgängliggöra dessa och lyfta området ytterligare. Platsen anvisad av Sofia Tiger, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

[Särna 351](#) Plats för vilhol. Enligt uppgift har det här varit en vilhol. Området ska ha kallats Stor-Ola. Inom området påträffades två stenugnar, [Särna 341](#),

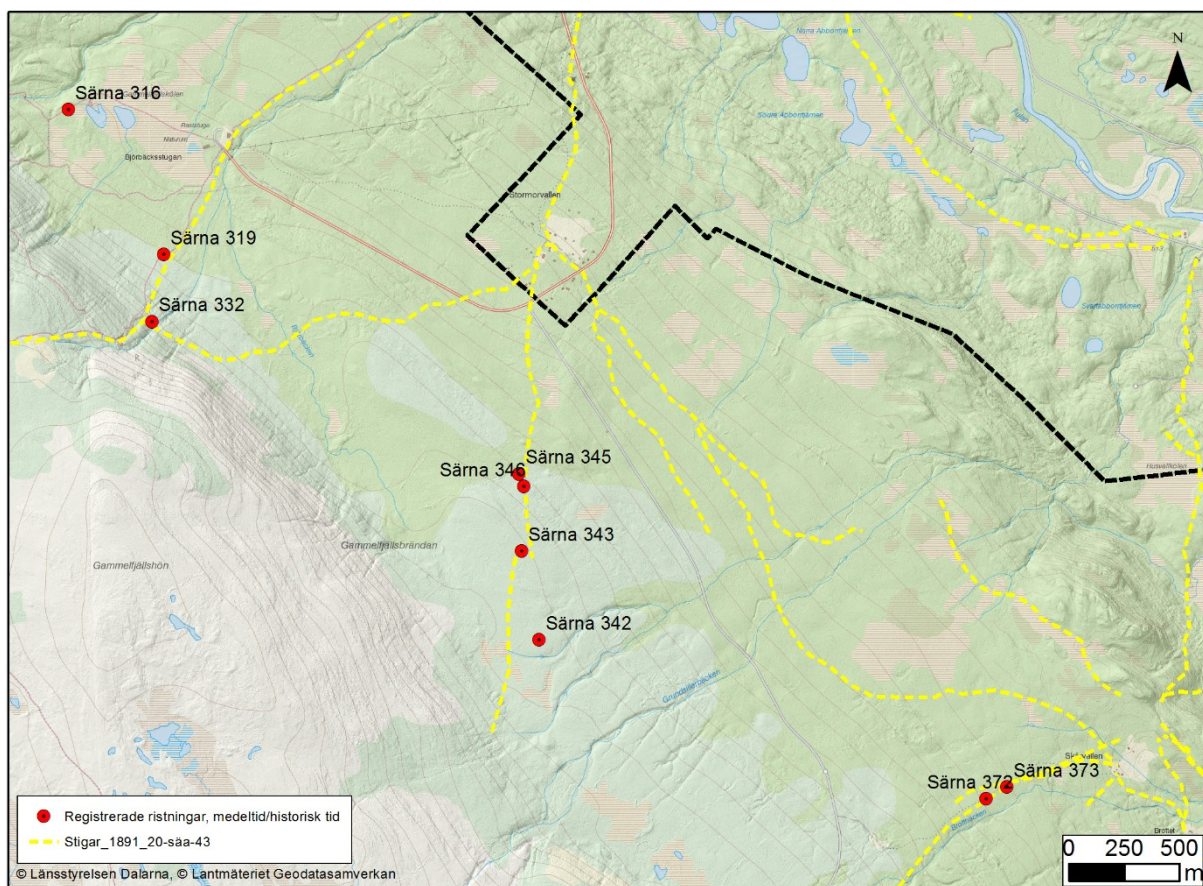
[Särna 339](#) samt en nävertäkt, [Särna 340](#). Enligt uppgiftslämnaren ska Pelle Persson, f. 1882, sagt att stenugnarna på vilholen ska ha uppförts av vallpojkar från Särna-Heden innan Mörkret fick bofast befolkning. Mörkret ska ha fått bofast befolkning år 1846 och var dessförinnan fäbod sedan början av 1700-talet eller tidigare. Platsen anvisad av Hans Johansson.

[Särna 468](#) Plats med tradition bestående av två huggna stentrappor samt en träds skylt. Ligger utmed stigen mellan Morbäcksåtern och Tangådalstugan. På platsen är i stigen två huggna stenar, 1 m långa, 0,25 m breda och 12-15 cm höga. På undersidan är spår av kilning. Inga synliga borrhål. På södra sidan om stigen står en lutande träds skylt där det står FRITZKYRKTRAPP. Framför texten är en fågel avbildad, knappt synlig. Lämningen är av okänd ålder och tradition. Inga av mina informanter jag rådfrågat känner till platsen. Ytterligare efterforskningar bör göras för att fånga upp historien bakom platsen. Särna 468 ligger lättillgängligt i direkt anslutning till vandringsled. I närheten finns ytterligare intressanta kulturlämningar, däribland tidigare nämnda skålgropsförekomsten, Särna 465, röjningsrösen samt en stensättning (förhistorisk grav) en bit längre upp på fjället.

Ristning, medeltid/historisk tid

Ristning, medeltid/historisk tid definieras som ristningar från historisk tid, bland annat i träd, på hus, i berghällar och på stenar.

Nio trädristningar påträffades, alla antikvariskt bedömda som övrig kulturhistorisk lämning. Trädristningarna förekommer på levande och döda tallar, ofta i bleckor. I de fall ristningarna inte är i bleckor är trädet dött och har tappat all bark. Trädristningarna påträffades ofta i anslutning till äldre stigar där det även finns övriga bleckade träd. Ristningar iakttogs även på byggnader vid fäbodarna Skärvallen, Brottet och Björnholmssåtern samt en ensamliggande byggnad vid fossil åker. Dessa registrerades inte men nämns i respektive lämnings beskrivning. I de fall det går att tyda ristningarna består de främst av initialer och årtal. Årtalen sträcker sig från 1890-talet fram till 1940-talet. Det finns en viss risk att besökare kan påverka och skada lämningarna genom att själv vilja rista i träden. Detta syns exempelvis redan idag på flera döda tallar utmed stigarna kring Njupeeskär.

Karta över registrerade trädristningar. Gul streckad linje representerar stigar på karta från år 1891.

Särna 316 Trädristning i blecka på sida av tall. Bleckan är 1 m ovan mark. Ristningen är svår att tyda och till stor del övervallad främst på nederdelen, men innehåller troligen initialer. På motsatt sida av tallen förekommer ytterligare en blecka, stigmarkering. Ligger utmed stigen mellan Naturum och Njupeskar. Lättillgänglig för besökare.

Särna 319 Trädristning i tall. På stammens S sida, från marknivå, är en blecka 1,1 m hög, 8 cm bred och intill 9 cm djup. Ristningen, som är kraftigt övervallad består av initialer, 5-8 cm hög och 2-4 cm bred tolkad EKE. Trädristningen ligger intill stig som förekommer på sockenkarta från år 1885 (20-saa-13). Ligger utmed stigen från Naturum till Rörsjöstugorna. Lättillgänglig för besökare, även för barn och rullstolsbundna då den ligger nära marken och en grusad stig.

Särna 319. Trädristning som ligger ca 600 m från Naturum intill grusad stig.

[Särna 332](#) Trädristning, inom två ytor på död tall. 1,3 m ovan mark på sydöstra sidan är ett ca 10 x 15 cm område med svag ristning av text och årtal, 2-3 cm höga. Ristning tolkad som namn med årtal. Otydligt men årtalet är troligen 1941 eller 1947. På västra sidan, 1,3 m ovan mark är inom ett ca 10-15 m stort område en svag ristning, ej tydlig, troligen symbol/-er. Ligger vid övergiven stig redovisad på storskifteskarta från år 1891 (20-säa-43).

[Särna 342](#) ristning på död tall, ca 2,5 m hög. Ristningarna är belägna på nordöstra sidan, 0,4 m ovan mark. Inom en 0,2 x 0,1 m stor yta är minst en grov men svårtydlig ristning, 1-2 cm bred och 1 cm djup, troligen bokstaven S. På den döda tallen är också spår efter yxhugg, trolig tjärvedstäkt. Trädristningen ligger nära den övergivna Skårvägen, som var en klövjeväg över Fulufjället från Mörkret till den norska byn Skåret. Skårvägen är delvis redovisad på en karta från år 1891 (20-säa-43). Inom ett större område i närheten finns flera döda tallar, både stående och fallna, som uppvisar spår efter vad som tolkats vara tjärvedstäkter.

[Särna 343](#) Ristning i död tall, bestående av minst två streck. Otydlig. Trädristningen ligger nära den övergivna Skårvägen, som var en klövjeväg över Fulufjället från Mörkret till den norska byn Skåret. Skårvägen är delvis redovisad på en karta från år 1891 (20-säa-43). Kan möjligen även vara spår efter barktäkt.

[Särna 345](#) Ristning i ca 2,5 m hög död tall med brandspår. Ristningen är belägen 0,9 m ovan mark och är 0,2 m lång och 0,1 m bred bestående av text, 2-3 bokstäver. Tolkad som initialer, antingen OAA, WO alt VVD. På trädet

syns även tydliga yxhugg, eventuell tjärvedstäkt. Trädristningen ligger nära den övergivna Skårvägen, som var en klövjeväg över Fulufjället från Mörkret till den norska byn Skåret. Skårvägen är delvis redovisad på en karta från år 1891 (20-säa-43).

[Särna 346](#) Ristningar i död tall, ca 4,5 m hög, lutande, sprucket och ihåligt med brandspår. Ristningarna är belägna på östra sidan, 0,6 m ovan mark. Inom en 0,4 x 0,3 m stor yta är två initialer ca 5 cm höga, varav den ena slutar på D, den andra närmast oläslig. Trädristningarna ligger nära den övergivna Skårvägen, som var en klövjeväg över Fulufjället från Mörkret till den norska byn Skåret. Skårvägen är delvis redovisad på en karta från år 1891 (20-säa-43). Det döda trädet lutar och står ostadigt. Det är osäkert hur länge det kommer stå kvar.

Särna 345 samt Särna 346. Trädristningar i närheten av Skårvägen, övergiven stig.

[Särna 372](#) Trädristning i död tall, på dess nord nordöstra sida, 0,8 m ovan mark. Trädristningen är belägen i blecka 0,4 m hög och 0,05-0,1 m bred. Trädristningen, delvis igenvallad, består av lodrät text, troligen initialer, och

eventuellt symboler. Ovanför trädristningen är ytterligare en bleckning, ca 0,5 m lång, 0,1-0,15 m bred. Trädristningen ligger intill stig som är med på sockenkarta från år 1885 (20-säa-13). Lättillgänglig utmed stigen till Skärvallen.

[Särna 373](#) Trädristning i död tall, på dess nordöstra sida, 1 m ovan mark. Trädristningen är i blecka 0,4 m hög och 0,1 m bred. Trädristningen är delvis igenvallad och består av lodräta initialer och årtal. Tolkad som AES 189X, sista siffran otydlig. Ligger intill stig som är med på sockenkarta från år 1885 (20-säa-13). Lättillgänglig utmed stigen till Skärvallen.

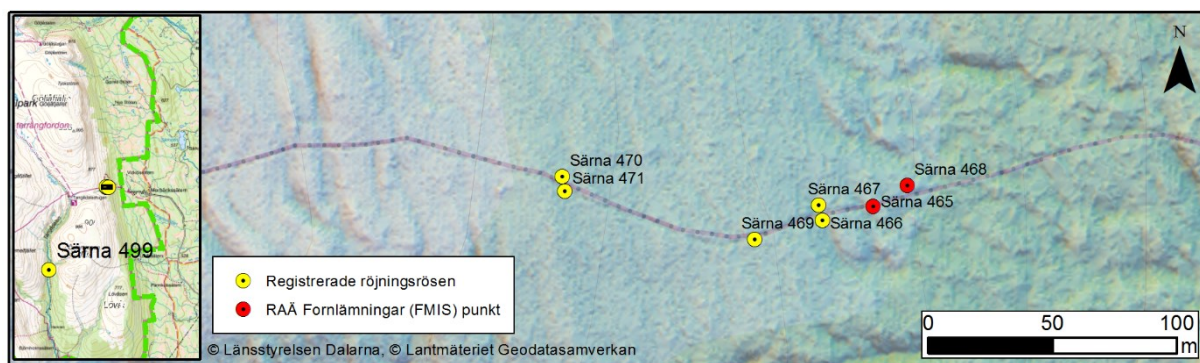
Särna 373 Trädristning utmed stig till Skärvallen. I närheten finns ytterligare en trädristning, Särna 372, samt flera bleckade träd.

Till höger ristningar på stugan vid Björnholmssättern. Till vänster ett av flera döda träd nära Njupeskar där dagens besökare lämnar spår efter sig.

Röjningsröse

Sex röjningsrösen har registrerats. Alla antikvariskt bedömda som bevakningsobjekt. Fem av dem ligger nära varandra utmed stigen från Morbäckssättern till Tangådalstugan. Röjningsrösen utmed stigen är svåra att datera. Enligt uppgifter i boken Fulufjället kan stigen som röjningsrösen ligger vid varit en alternativ sommarled till Jämtvägen, med anor bak till minst medeltid (s82-83 R. Lundqvist, 2002). Dessa röjningsrösen skulle kunna vara spår efter att man har rensat upp de stenigaste partierna för att göra det mer passerbart för packhästar. De kan även ha koppling till senare tids boskapsdrift när man tog djur upp på fjället. I direkt anknytning till de fem röjningsrösen ligger en skålgropsförekomst samt plats med tradition. En bit längre ifrån ligger en stensättning, förhistorisk grav. Denna kombination gör att de ligger i en intressant kontext. I och med deras läge vid stigen är alla fem lättillgängliga för besökare. Det sjätte röjningsröset, Särna 499 ligger vid fäboden Herrhussättern och är svårtillgängligt.

Karta över registrerade röjningsrösen med fokus på de utmed stigen från Morbäckssättern.

[Särna 466](#) Röjningsröse, oregelbundet, 11 m långt (V-Ö), 1-1,5 m brett och 0,7 m högt av 0,4-1 m stora stenar. Stenigare parti av stigsträckning har röjts upp från större stenar.

[Särna 467](#) Röjningsröse, oregelbundet, 18 m långt (V-Ö), 0,5-2 m brett och 0,3-0,5 m högt av 0,3-0,7 m stora stenar. Stenigare parti av stigsträckning har röjts upp från större stenar.

[Särna 469](#) Röjningsröse, oregelbundet, 7 m långt (V-Ö), 1-3 m brett och 0,3-0,7 m högt. Ytterligare indikationer på röjning finns väster om röjningsröset. Stenigare parti av stigsträckning har röjts upp från större stenar.

[Särna 470](#) Röjningsröse, oregelbundet, 12 m långt (VNV-ÖSÖ), 0,7-1,5 m brett och 0,3-0,7 m högt av upptill 1 m stora stenar. Stenigare parti av stigsträckning har röjts upp från större stenar.

[Särna 471](#) Röjningsröse, oregelbundet, 16 m långt (VNV-ÖSÖ), 0,7-1,5 m brett och 0,3-0,7 m högt av upptill 1 m stora stenar. Stenigare parti av stigsträckning har röjts upp från större stenar.

[Särna 499](#) Röjningsröse, oregelbundet, uppskattade mått, ca 5 x 2,5 m (N-S) stor och 0,4 m hög, till större delen övertorvat. Enbart noterat på avstånd på grund av högt vattenstånd. Röjningsröset ligger intill slåtteräng redovisad på storskifteskarta från år 1883 tillhörande fäboden Herrhussättern med äldsta belägg från år 1756, se separat registrering. För mer detaljerat läge, se karta tillhörande beskrivning rörande fäboden Herrhussättern.

Särna 466, röjningsröse vid stigen från Morbäckssättern. Foto åt väst.

Särna 470 och Särna 471, röjningsrösen vid stigen från Morbäckssättern. Foto åt öst.

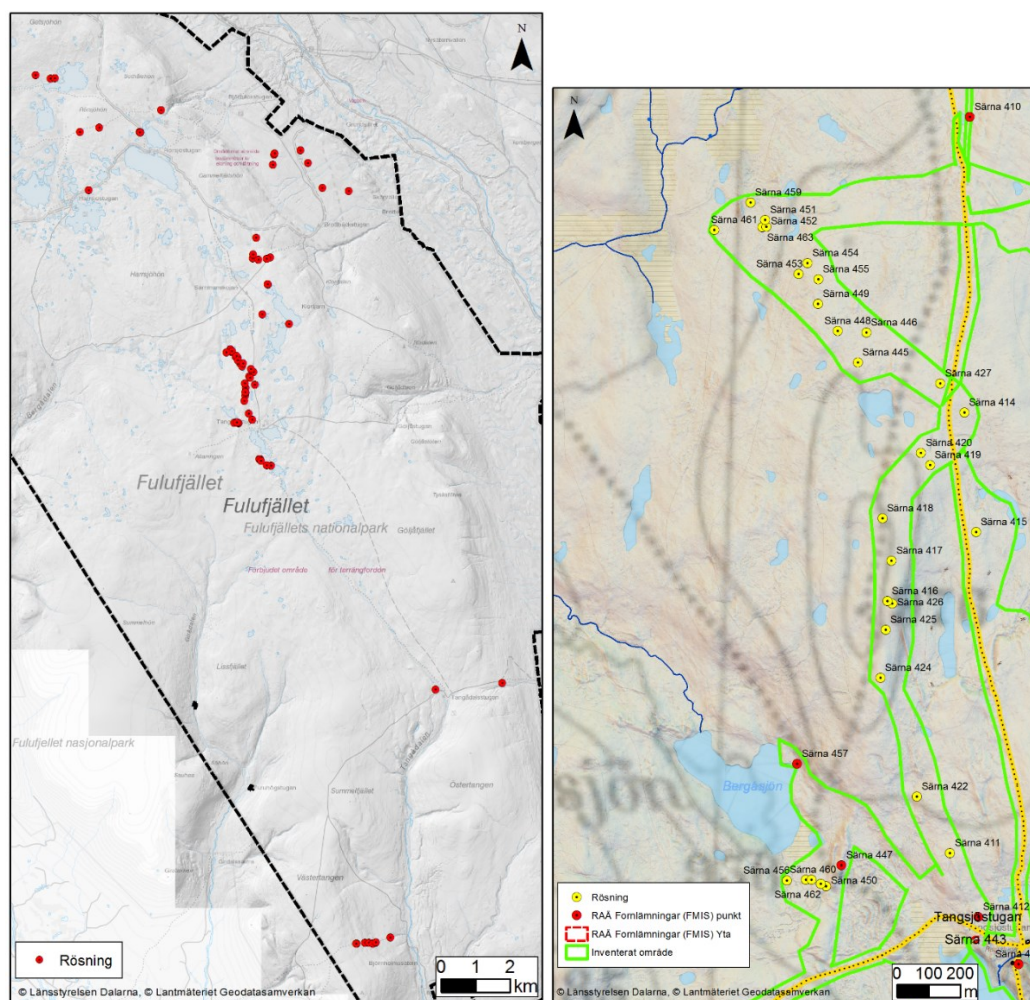
Rösning

Rösning definieras som en eller flera uppresta eller upplagda stenar som kan ha fungerat som riktmärke eller liknande. Rösningar kan ha använts för många olika saker. Som riktmärken att markera stigar/vägar, jaktplatser,

gömmor, förvaringsgropar, gravplatser, offerplatser m.m. En del skulle även kunna vara del av fångstsystem för vildrensjakt och fågeljakt/fångst.

Rösningar är en av de vanligaste lämningarna jag påträffade, men också en av de svåraste, med den påverkan som sker idag utifrån de besökande. Jag har ansett att rösningar är en viktig del i denna miljö då stigar och vägar varit av stor betydelse i dessa trakter. Utseendet för rösningarna kan variera kraftigt, från ensamliggande stenar till välbyggda stora rösningar.

Totalt har 73 rösningar registrerats. Av dessa har två fått den antikvariska bedömningen fornlämning, en som bevakningsobjekt och resterande som övriga kulturhistoriska objekt enligt rekommendation utifrån lämningstypistan. Inte alla påträffade rösningar har noterats eller registrerats. De förekommer i stort antal och är därmed tidskrävande. Det kan därmed finnas ytterligare rösningar inom det inventerade området som är av äldre ursprung.

Kartor över registrerade rösningar. Till höger en detaljkarta rörande rösningar nära Tangsjöstugan med generalstabskartan från 1921 i bakgrunden.

Problematiken med rösningar och nya stentorn i området är stor och gör det svårt att sätta dem i rätt kontext och ålder. Detta då dagens besökare bygger nya stentorn och rösningar. Det förekommer även att äldre rösningar byggs på, raseras, eller omformas. Flertalet kan vara av anseelig ålder men har påverkats i senare tid.

Rösningarnas kulturella värde och plats i landskapet förminskas när det byggs nya rösningar/stentorn i området, utan egentligt syfte. Detta skapar en negativ påverkan/skadegörelse på hela det historiska kulturlandskapet och upplevelsen av denna.

[Särna 401](#) Rösning som ligger i norra änden av Särnmanssjöarna. Rösningen är närmast rund, 1 m diameter stor och 1,5 m hög av till större delen flata stenar, 0,1-0,5 m stora. Spår efter mindre stig går förbi rösningen samt de intilliggande förvaringsgroparna. Kartlavstillväxt antyder äldre ursprung, därav bedömd som fornlämning med koppling även till intilliggande förvaringsgropar, [Särna 402](#) samt [Särna 405](#).

[Särna 475](#) Rösning, bestående av en upprest sten, 0,25 x 0,25 m stor och 0,7 m hög, med stöd av i sidan stenar. Markering för intilliggande förvaringsgrop, [Särna 474](#), därav bedömd som fornlämning. Belägen i klapperstensliknande mindre stenparti nära Tangådalstugan. Särna 475 är med på bild i avsnittet rörande förvaringsanläggningar.

[Särna 409](#) är en rösning vid Särnmanssjöarna, antikvariskt bedömd som bevakningsobjekt. Rösningen är närmast rund 0,8 m diameter och 1,7 meter hög av 0,3-0,8 m stora flata stenar. Rösningen är belägen på ett krönläge av en stenig ås i landskapet. Rösningen antas vara äldre men uppvisar påverkan från senare tid. Rösningen skulle kunna vara en markering i landskapet för stenkojsgrunden, [Särna 408](#), som ligger ca 85 m åt nordväst. Men kan även vara markering för dagens båtplats som ligger ca 100m åt nordnordväst. Därav bevakningsobjekt.

På ett område söder om Middagsloken påträffades en linje med tolv mindre rösningar, som skulle kunna vara del av ett fångstsystem för vildrensjakt eller fågeljakt. Dessa är Särna 445-446, 448-449, 451-455, 459, 461 samt Särna 463. De sträcker sig ner över östra delen av en dalsluttning. Västra sidan inventerades inte men det kan vara att de fortsätter även där för att leda in renar mot botten av dalgången. Det noterades att dalgången borde haft goda förutsättningar för förekomst av vildrenar innan de försvann. I en dalgång vid södra änden av Bergåsjön påträffades fem mindre rösningar som även dessa skulle kunna haft en funktion vid jakt-/fångst. Dessa är Särna 450, 456, 458 460 samt Särna 462.

Även i dalgången nordväst om Särna 393, skåre, påträffades flera mindre rösningar som, med tanke på denna, skulle kunna ha koppling till vildrensjakt, alternativt fågelfångst/-jakt.

En intressant typ av rösning som påträffades var fyra rösade stubbar, alla utmed den övergivna stigen mellan fäbodarna Stormorvallen och Skärvallen. Enligt FMIS finns det nu elva registrerade förekomster av rösade stubbar i Sverige. De övriga sju har registrerats utmed fäbodstigar i Boda socken, Rättvik.

Norr om Tangsjöarna syns flera rösningar på ett krönläge. Dessa har troligen markerat en stig synlig på generalstabskartan från 1921. De aktuella rösningarna är Särna 416-420 samt Särna 424-427. Med tanke på generalstabskartan storskalighet och avsaknad av detaljer kan den vara något felrektifierad. På grund av avstånden mellan rösningarna samt att hela leden inte inventerades togs beslutet att hantera rösningarna som separata registreringar istället för som del av markerad led.

Utmed stigen till Altarringen förekommer många rösningar. Inga av dessa registrerades, då det var svårt att bedöma åldern på flera samt det stora antalet som fanns. Stigen till Altarringen är inte markerad på generalstabskartan.

Olika typer av mindre rösningar, Särna 306 norr om Stora Getsjön, Särna 452 söder om Middagsloken. I bakgrunden syns ytterligare en rösning i form av upprest sten. Till höger Särna 274 på Rörsjöhön.

Särna 401 har bedömts som fornlämnning på grund av intilliggande förvaringsgroppar samt kartlavstillväxt. Särna 409 har bedömts som bevakningsobjekt med tanke på närheten till Särna 408, men uppvisar påverkan från senare tid. Bägge ligger vid Särnmanssjöarna.

Särna 416, Rösning. I bakgrunden syns rösningen Särna 426.

Två rösningar ligger ca 35 m öst om från stigen mellan Brottbäcksstugan och Särnmanskojan, en ny samt en äldre. Enbart den bakre har registrerats, Särna 392, som knappets syns tack vare kartlaven. I närområdet finns förekommer fler sentida rösningar och stentorn. Rösningarna är ett exempel på den problematik som finns i området.

RAÄ-nr	Lämningstyp	Typ	Antikvarisk bedömning
Särna 264	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 265	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 271	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 272	Rösning?		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 274	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 276	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 279	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 280	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 281	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 306	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 308	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 310	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 333	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 334	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 335	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 336	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 338	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 344	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 347	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 348	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 361	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 364	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 392	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 398	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 399	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 401	Rösning		Fornlämning
Särna 409	Rösning		Bevakningsobjekt
Särna 411	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 414	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 415	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 416	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 417	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 418	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 419	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 420	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 422	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 424	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 425	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 426	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 427	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning

Särna 428	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 429	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 432	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 433	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 435	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 436	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 445	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 446	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 448	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 449	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 450	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 451	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 452	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 453	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 454	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 455	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 456	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 458	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 459	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 460	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 461	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 462	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 463	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 472	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 475	Rösning	Fornlämning
Särna 479	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 480	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 481	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 482	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 483	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 484	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 485	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning
Särna 486	Rösning	Övrig kulturhistorisk lämning

Skåre/jaktvärn

En skåre definieras enligt lämningstyp-listan som ett skydd som använts att gömma sig i, vid jakt på främst fågel eller säl. En skåre är vanligen konstruerad som en "skärm" av sten och/eller ris och är ibland även kallmurad. Den är vanligen utformad som en helt eller delvis sluten cirkel, men kan också vara bågformig och har ofta en försänkning innanför skyddet. Fem skårar har registrerats. De skårar som påträffas uppe på Fulufjället antas ha koppling till antingen fågeljakt eller vildrensjakt.

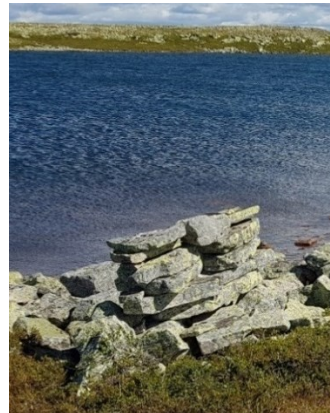
Karta över registrerade skåren.

[Särna 393](#) är den enda skåre som bedömts som fornlämning och ligger mellan Brottbäcksstugan och Särnmanskojan. Skåret är 4 m lång (N-S) 0,5-1,3 m bred och 0,3-1,1 m hög av 0,3-0,6 m stora stenar. Vid skåret ligger även en äldre trästock. Skåret är strategiskt placerat på krön av stenig höjd med utsikt mot dalgång i nordväst. Skåren har antagits vara kopplad till vildrensjakt på grund av dess läge. Större flockar om 100-tals vildrenar ska ha förekommit fram till 1850-talet. Därefter har det enbart förekommit enstaka strövidrenar innan de försvann helt (s28, Skötselplan). Därmed bör man kunna anta att skåret tillkommit före 1860 och högst troligen före 1850-talet. Från 1300-talet finns belägg för att Fulufjället utnyttjades som jaktallmänning, bland annat för vildrensjakt (s40, Skötselplan). Tillsammans med kraftig kartlavstillväxt på stenarna görs antagandet att lämningen ursprungligen tillkommit före år 1850 och betraktas som fornlämning.

Särna 393 är den enda skåre som inte ligger vid en sjö, utan har överblick över en dalgång. Foto åt väst.

[Särna 406](#) Skåre bestående av två stengrupperingar på en större sten. Utmed en ca 3 m lång (NV-SÖ) och upptill 1,5 m högt stenblock är ett 10-tal stenar upplagda på dess krön i två grupperingar, 0,5-1 m långa och 0,1-0,3 m höga. Stenarna är 0,2-0,5 m stora och har en kraftig kartlavs bildning. Vid botten av stenblocket finns ytterligare stenar som kan ha trillat ner eller utgör kompletterande anläggning. 1,5 m sydväst om stenblocket är ett naturligt stående stenblock, ca 2 m högt. Antydning till stenröjd yta mellan dessa två stenblock. Ligger vid Särnmanssjöarna och troligen använd vid sjöfågeljakt.

Särna 406 samt Särna 407 ligger bägge vid Särnmanssjöarna.

[Särna 407](#) Skåre? 2 m lång (V-Ö) 0,8 m bred och 1 m hög av 0,3-1 m stora flata stenar. Intill stenig strandkant. Syd om skåren är flera låga stenstrukturer som skulle vara upplagsplats för båt. I sydöst är en sentida båtplats i bruk. Ligger vid Särnmanssjöarna.

[Särna 412](#) Skåre, 1,3 m lång (V-Ö) 0,3-0,5 m bred och 0,4 m hög. Kallmurad av 0,2-0,5 m stora stenar. Troligen nyttjad för fågeljakt. Ligger lättillgänglig strax norr om Tangsjöstugan.

Särna 412 ligger norr om Tangsjöarna. Ca 75 m söder om skåret ligger bopplatsen Särna 443. Foto åt sydväst

[Särna 441](#) Skåre, 2 m lång (V-Ö), 0,2-1 m bred och 0,2-0,8 m hög av kallmurade stenar. Norr om skåren är en grop, 1,5 x 1 m (N-S) stor och 0,4-0,6 m djup. Troligen använd för sjöfågeljakt men skulle också använts som skyttevärn under 2:a världskriget då man har fin överblick och kontroll åt syd och väst. Lätt tillgänglig nära stig på ås mellan två sjöar, söder om Tangsjöstugan.

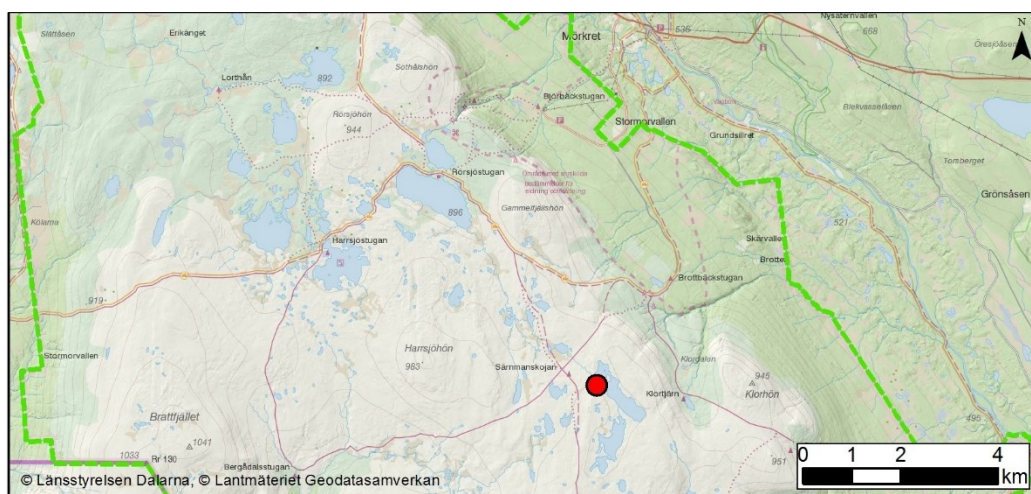
Särna 441 ligger både lättillgängligt och vackert till i landskapet. Belägen mellan två av Tangsjöarna, ca 300 m söder om Tangsjöstugan. Foto åt syd.

Stenring

Stenring definieras som en rund eller oval ring av mer eller mindre tätt lagda stenar. De förekommer enligt lämningstyp-listan ofta parvis och i anslutning till äldre samiska vistemiljöer. Dess funktion är inte helt klarlagd men en förklaring är att de använts inom offerriter. De förekommer inte bara i fjällen utan även på berg i övre Norrland ända ner mot kusten. Lämningarna kan likna härdar utan inre stenpackning. Skiljs från stenkrets bl.a. genom sin geografiska utbredning.

[Särna 404](#) Stenring, närmast rund, yttermått 1,8-2 m diameter stor och 0,3 m hög av 0,2-0,6 m stora stenar. Det är 1,8 m diameter till stenarnas ytterkant och 2 m diameter till överväxta stenar. Innermått är ca 0,9 x 0,7 m. Ringen av stenar är 0,2-0,4 m bred med eventuell öppning åt norr. Utanför stenringen förekommer överväxta stenar. Stenarna skulle kunna ha rasat ner och ursprungligen vara del av stenringen eller antyder en större anläggning. Innanför stenringen är djupare och högre jordlager än omgivande terräng vilket antyder hög ålder på anläggningen. Ingen kol eller sotning påträffad vid sondning. Däremot är jorden naturligt väldigt svart på fjället, vilket försvårar möjligheten att se sotförekomst. Varierande kartlavstillväxt,

upptill 5- 10 cm breda kartlavar uppmätta på stenarna, något svåra att avläsa då de växer in i varandra.

Särna 404, stenring

Stenringen är belägen i ett flackt parti i svag nordlig sluttning på småkuperat kalfjäll i närheten av mindre vattendrag och sjöar, Särnmanssjöarna. Stenringen är tillsammans med offerplatserna, stensättningarna och boplatserna en av de känsligaste lämningarna inom nationalparken.

Jag har haft flera funderingar kring vad anläggningen kan vara. Alternativa tolkningar förutom stenring är grav, offerplats eller härd. Stenringar förekommer annars främst i norra Sverige och har inte tidigare påträffats så här långt söderut. Avsaknaden av sot och kol motsäger härdteorin. En grav som liknar denna stenring har påträffats i Norge ca 150 km väst nordväst om Fulufjället. Det rörde sig om en ensamliggande grav, ca 3,5 m diameter som daterades till 700-talet, påträffad en bit från ett gravfält i Rondane. (s109, Et gravfelt i Rondane med keltertids tradisjoner: En foreløpig meddelelse (Artikel i Viking 47, Norsk arkeologisk selskap 1983). Ytterligare forskning bör göras kring anläggningens ursprung och funktion.

Trots att stenringen ligger ca 400 meter från närmaste vandringsled är platsen lättillgänglig för besökare och i vid rätt informationsinsatser väldigt upplevelsebar. Det är stor risk att fornlämningen påverkas/skadas om folk besöker platsen eller tältar i närheten. Likheten till en härd kan göra att personer kan få för sig att elda i anläggningen. Detta skulle kunna allvarligt skada lämningen och de eventuella kulturlager som finns i anknytning till denna. Det bör ske en diskussion om hur man ska hantera lämningen och dess omgivande fornlämnings-/skyddsområde framöver.

Särna 404 Stenring. Foto åt nord nordöst

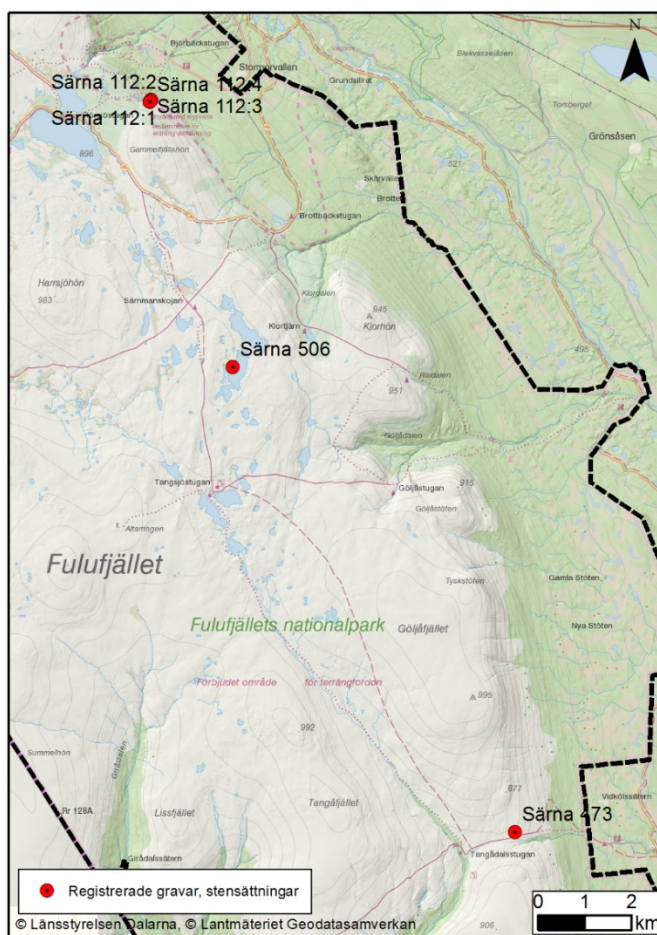
Särna 404, stenring. Foto åt öst.

Lodfoto till vänster samt foto åt syd över Särna 404, stenring.

Stensättning

En stensättning definieras som en förhistorisk gravanläggning med flack eller svagt välvd profil. Två stensättningar registrerades. Med dessa finns det nu sex kända stensättningar i Fulufjället.

Särna 506 och 473 är nyregistrerade stensättningar, gravar, i Fulufjället. Tidigare var fyra gravar kända, Särna 112:1-4.

Särna 473. Ca 85 m norr om vandringsleden mellan Morbäckssättern och Tangådalstugan är vad jag tolkat vara en förhistorisk grav, stensättning.

Stensättningen är rund 4 m diameter stor och 0,5-0,7 m hög. Fyllning av 0,1-0,6 m stora stenar samt visst inslag av jord och övertorvning. Delvis synlig kantkedja, 0,2-0,3 m hög av 0,2-0,4 m långa stenar. På graven är en rösning, 1,8 m diameter stor och 1,4 m hög, bedömd som till större delen sentida. Troligen har stenarna till rösningen tagits från stensättningen vilket skadat fornlämningen. I närheten förekommer flera sentida "stentorn" och eldplatser/härdar som påverkar platsen negativt. Söder om stensättningen ligger en dalgång benämnd Höljågraven. Man kan fundera om det tidigare funnits en koppling till platsen, som med tiden glömts bort.

Stensättningen ligger på ett väldigt strategiskt läge i landskapet där man har översikt över hela landskapet nedanför fjället men också en stor del av fjällandskapet fram till Tangån. Den är belägen på ett krön av mindre höjd/ås i kuperad och svagt Ö-sluttande kalfjäll. Stensättningen är lättillgänglig och har ett stort kulturvärde och upplevelsevärde. Den är också väldigt känslig för påverkan vilket skadorna visar.

Enligt uppgifter i boken Fulufjället kan stigen, som stensättningen ligger vid, varit en alternativ sommarled till Jämtvägen, med anor bak till minst medeltid och kanske bak till vikingatid (s82-83 R. Lundqvist, 2002). Stensättningens läge nära stigen styrker dessa uppgifter. En bit öster om stensättningen finns flera röjningsrösen samt en skålgropsförekomst som tillsammans bildar en intressant kontext med stigen.

Här bör man både synliggöra och skydda fornlämningen från besökarnas fortsatta skadegörelse. Synliggörandet kan underlätta för besökarna att visa den hänsyn som krävs. Om man synliggör fornlämningen, förklarar vad det är blir den även tydlig och lättillgänglig för besökare. Besökare kan då kanske visa mer förståelse och hänsyn samt visa kopplingen till den stig de vandrar på, mellan miljön, landskapet och historien. På platsen bör man sätta upp en skylt som informerar om fornlämningens lagskydd.

Hur man ska hantera rösningen på graven är känsligt. Den får inte raseras utan vidare dokumentering och arkeologisk medverkan.

Särna 473. Panoramafoto åt öster.

Särna 473. Foto åt norr. Stenarna till rösningen har troligtvis plockats från graven.

[Särna 506](#) Stensättning? närmast oval, 4 x 3 m (NV-SÖ) stor markerad av större stenar i ytterkant, tydligast i väst och norr, varav två uppresta i norr, ca 0,4-0,6 meter långa, 0,1-0,2 m breda och 0,2-0,3 m höga. Innanför dessa är en flack yta med förekomst av mindre stenar, 0,1-0,3 m stora.

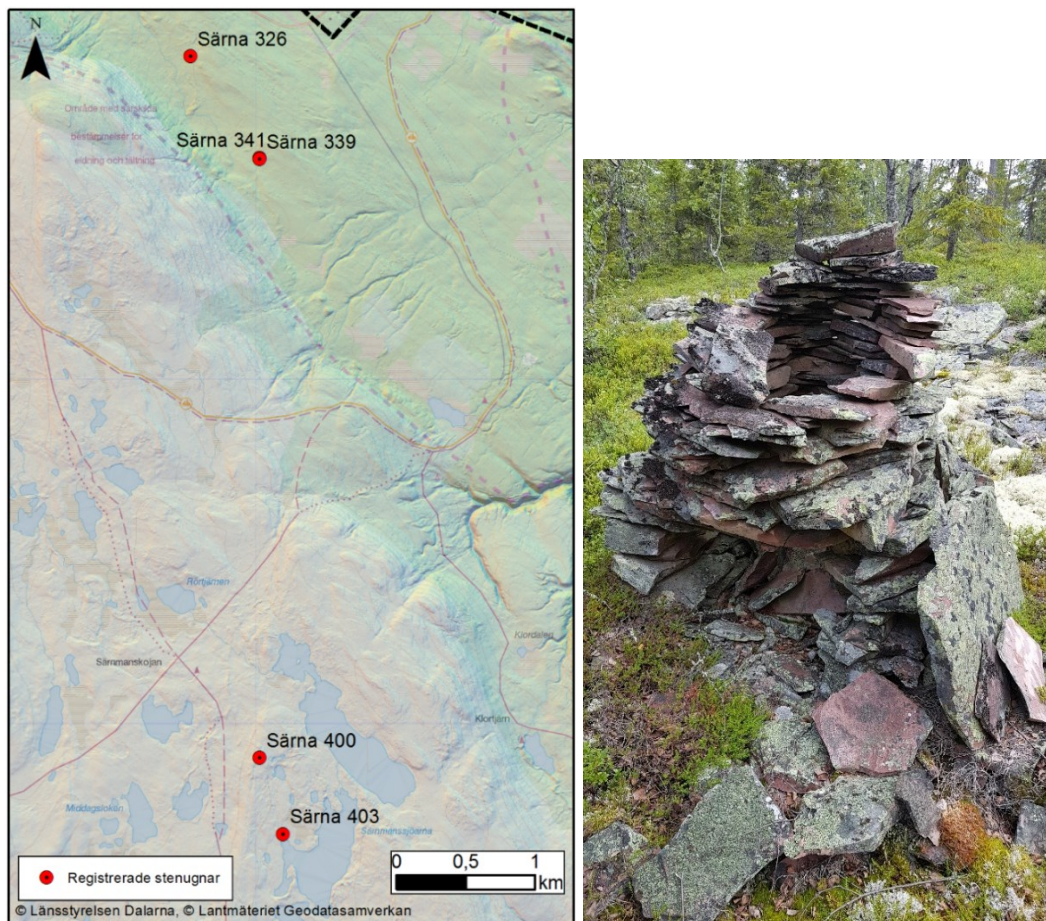
Särna 506 skiljer sig mot övriga gravar i Fulufjället, både gällande dess läge i landskapet samt utformning. Det kan antyda på två olika gravtraditioner. De övriga ligger i anslutning till stigar och i eller nära trädgränsen. Särna 506 är belägen på en udde vid sjö uppe på kalfjället, nära två offerplatser och en förvaringsgrop. Särna 506 är på grund av sin utformning dock något mer osäker. Närheten till intilliggande lämningar samt dess läge i landskapet gör den tolkad som förmodad grav. Graven ligger på ett väldigt fint läge där det finns risk att besökare väljer att rasta/slå läger och eventuellt tälta om man tillgängliggör platsen mer. Då fornlämningen är närmast osynlig för vanliga besökare är det risk att den påverkas omedvetet.

Särna 506 är en osäker grav men ligger på ett fint läge i landskapet nära flera andra fornlämningar.

Stenugn

Stenugn definieras som lämning efter kallmurad ugn, anlagd utomhus, avsedd för matlagning, brödbakning eller dylikt. Fem stenugnar registrerades, av dessa bedömdes tre som fornlämningar, utifrån antagandet att de tillkommit före år 1850, samt två som övriga kulturhistoriska lämningar.

Karta över registrerade stenugnar samt Särna 341, stenugn på vilhol.

[Särna 326](#) Stenugn, rektangulär, 1 x 0,7 m (V-Ö), och 0,4 m hög. Kallmurad av 0,2-0,4 m stora flata stenar. Ihoprasad. I syd är ett utrasat parti, 0,7 x 0,6 m stort och 0,3 m högt. Bedömd som fornlämning utifrån de stora kartlavar, ca 2-4 cm stora, som växer på lämningen samt uppgift om två andra stenugnar i området som ska vara anlagda före år 1850.

[Särna 339](#) Stenugn, närmast kvadratisk 0,7x 0,7 m stor och 0,6 m hög, uppbyggd av kallmurade flata sandstenar 0,1-0,6 m stora. Öppning i norr. 10 m norr om denna är ytterligare en stenugn, se Särna 341. Enligt uppgiftslämnaren kallas området "Stor-Ola" och har varit en vilhol, Särna 351. Bedömd som fornlämning efter uppgifter från uppgiftslämnaren samt forna tiders bruk. Enligt uppgiftslämnaren ska Pelle Persson, f. 1882, sagt att

dessas skulle ha uppförts av vallpojkar från Särna-Heden innan Mörkret fick bofast befolkning. Mörkret ska ha fått bofast befolkning år 1846 och var dessförinnan fäbod sedan början av 1700-talet eller tidigare.

[Särna 341](#) Stenugn, närmast rund, 1,4 m diameter stor och 1,4 m hög, uppbyggd av kallmurade flata sandstenar. Öppning i sydväst. En äldre konserverburk påträffad i ugnen. I början av 1950-talet ska den stora stenugnen ha varit till större delen intakt, men har nu delvis rasat ihop. Ett par meter norr om stenugnen är en nävertäkt i björk, Särna 340. 10 m söder om stenugnen är mindre stenugn, Särna 339. Se Särna 339 för ytterligare information.

[Särna 400](#) Stenugn, 0,5 x 0,4 m stor och 0,3 m hög med öppning i sydväst. Uppbyggd av fyra flata stenar. Ligger 3 m öster om rösning, se Särna 399.

[Särna 403](#) Stenugn, 0,5 x 0,4 m (ÖNÖ-VSV) stor och 0,4 m hög med öppning åt öst nordöst. Beläget på flackt större stenblock 2 x 1,7 m stort i stenparti norr om vik i sjö.

Särna 400 samt Särna 403. Två stenugnar på kalfjället.

Vad

Vad definieras i lämningstylistan som passage genom vattendrag. Vadställen markeras ibland på land med till exempel med ett stenröse eller rest sten. För att förenkla överfarten är botten ibland stenröjd. Alternativt har man lagt dit stenar att gå på.

Två vadplatser registrerades, bägge bedömda som övrig kulturhistorisk lämning. Bägge påträffades vid Tangsjöarna. Vadplatsernas läge är redovisade på karta under avsnittet rörande samling av husgrunder vid Tangsjöarna.

[Särna 434](#) Vad, bestående av stenläggning i bäck, ca 2 m lång (NV-SÖ) och 0,8 m bred av 0,2-0,4 m stora stenar. Vid registreringstillfället var vattenståndet 0,4 m över stenläggningen. På Generalstabskartan från år 1921 passerar en stig över bäcken vid denna plats. På ekonomiska kartbladet från år 1975 går en stig från Ö fram till bäcken, men avslutas vid bäcken.

[Särna 437](#) Vad, bestående av stenläggning i bäck, ca 3 m lång (NV-SÖ) och 2 m bred. Vid registreringstillfället var vattenståndet 0,1-0,2 m över stenläggningen.

Särna 434, foto åt nordväst, samt Särna 437, foto åt sydöst. Två vadplatser vid Tangsjöarna.

I den excerpering som skedde innan fältinventeringen iakttogs en vadplats markerad på flera kartor från 1770-talet samt början av 1800-talet. Bedömningen är att denna vadplats bör ligga vid Tangån i närheten av Tangådalstugan. Dessvärre kunde eftersökningar av denna inte göras i fält på grund av att en markerad led och bro vid Tangådalstugan är felmarkerad på dagens kartor. De ligger ca 250-300 meter fel. På grund av tidsbrist och ankommande oväder ledde detta till att enbart ett område väster om vattendraget inventerades. Valet gjordes även att lägga inventeringssträckan en bit upp från vattendraget. Detta i sin tur ledde till att två förvaringsgropar och en rösning påträffades, som annars troligen hade missats.

Markeringen av vadplatsen på de gamla kartorna visar att området varit en viktig plats genom tiderna. Detta är också troligen samma sträcka som den äldsta kartan med väg över Fulufjället visar. En mer detaljerad inventering kan leda till lokaliseringen av vadplatsen samt ytterligare historiska och förhistoriska lämningar.

Vadplats vid Tangån är utmarkerad på militärkarta från år 1773-1775.

Riksarkivet/Krigsarkivet, Sveriges topografiska kartor, SE/KrA/0400/07B/020 a.

Övrig

Lämningstypen övrig används endast för företeelser som inte går att placera in under någon av övriga lämningstyper.

[Särna 505](#) Stenbänk, 1,5 x 0,5 m (NV-SÖ) stor och 0,5 hög, vilandes på två uppresta stenar. Ligger i anslutning till flera husgrunder. För mer information rörande dessa samt karta och bild på lämningen se vidare under avsnittet Samling av husgrunder vid Tangsjöarna.

Tidigare kända kultur och fornlämningar

Altarringen

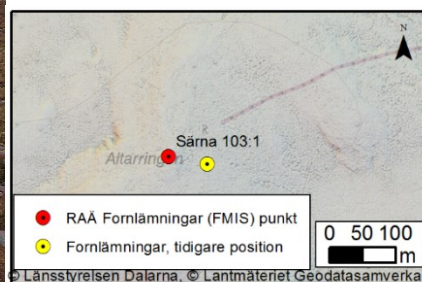
[Särna 103:1](#) Altarringen är registrerad som plats med tradition och är antikvariskt bedömd som fornlämning. Ringmur (altarring), oval, 5x3,8 m (NNÖ-SSV), 0,8-0,9 m hög och 0,3-0,5 m bred. Byggt av flata stenar, intill 0,7 m långa, i kallmur. Mot väst nordväst är en öppning i marken (ingång), 0,9 m bred, flankerad av 2 kantställda hällar, 0,4 m höga och 0,5 m långa. I mitten är ett "altare", 1,3 x 0,75 m (NNÖ-SSV) stort och 0,75 m högt, byggd av flatastenar i kallmur. På "altarbordet" ligger några flata stenar i stapel och på markytan invid och omedelbart väst nordväst om detsamma flata stenar som bildar en "bönpall". Öster om ringmuren är en predikstol anlagd av flata stenar med på toppen en trälåda. Mellan denna och ringmuren är en polerad dalasandsten med ett inhugget kors, troligen tillfälligt placerad.

Anläggningen är starkt restaurerad och omgivande område påverkat och därmed skadat av senare tidars besökare. Runtom är flera stenstrukturer varav flera bedöms som sentida, moderna, däribland ett hjärta av sten.

Övriga alternativa funktioner har diskuterats rörande platsens tidiga brukande och funktion. Förutom att platsen använts som gudstjänstplats under en längre period finns det även teorier att platsen är kopplad till falkfångst samt samisk helig plats. Inger Zachrisson skriver att liknande

”altarringar” av ringformiga murar med mittpelare påträffats i Trysil, Troms och Finnmark i samiska kontexter (s.46 1985).

Liknande strukturer kopplade till falkfångst ska förekomma i Norge och en liknande, mindre, har nyligen påträffats i Drevfjället (oregistrerad). Enligt uppgifter från arkeologen Marte Spangen ska stenstrukturen på Drevfjället vara hästskoformad, 2,6 x 3,3 m (N-S) stor och 0,6-0,7 m hög. Öppning åt sydöst. I mitten är ett uppbyggt stenröse, 0,9 m diameter och 0,9 m hög. En stenkoja (Särna 408) har påträffats vid Särnmanssjöarna som till viss del påminner om altarringen, se vidare under avsnittet rörande husgrunder. Både Linné och Hülphers nämner falkfångst i dalafjällen och deras beskrivningar påminner delvis om Altarringen. I samband med besöket till altarringen kompletterades befintlig beskrivning samt att lämningens läge i fornlämningsregistret korrigerades. Altarringen bedöms som lättillgänglig och intressant som besöksmål.

Altarringen samt karta med korrigerat läge.

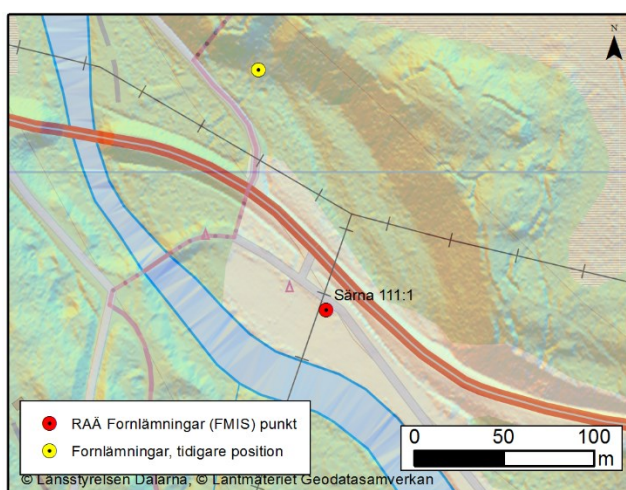

Stenstruktur på Drevfjället nära riksröse 132B, väster om nationalparken. Foto: Ove Holseng, arkeolog, Hedmark Fylkeskommune. Liknande stenstruktur förekommer på bild i Zachrissons artikel från år 1985.

Gudvarelov-tallen

[Särna 111:1](#) är registrerad som lämningstypen naturföremål/-bildning med tradition och ligger egentligen utanför nationalparken. Den har trots detta bedömts kunna vara av intresse för besökare på grund av dess läge och närhet till nationalparken. Särna 111:1 är känd som Gudvarelov-tallen. Fridlyst träd med namn. Trädet, som är en tall, är idag en högstubbe, 3 m hög och 0.8 m diameter stor i brösthöjd. Den är avsågad även i fotändan och uppställd på flata stenhällar. På den mot syd sydväst vända sidan är följande inristning: 1711 \ 1+S \ 1725 \ GVD \ VARE \ LÅF \ +AG. Högstubben är försedd med ett trätak.

I samband med inventeringen har Gudvarelov-tallen fått förändrad antikvariskt status. Särna 111:1 bedömdes tidigare som övrig kulturhistorisk lämning. Den bedöms nu som fornlämning, med tanke på ristningarnas ålder. Även namnet i fornlämningsregistret har ändrats då den tidigare felaktigt kallades där Gudskelovtallen. Även fornlämningens läge har justerats då trädet har flyttats. Lämningen är inte kvar på tidigare läge, utan har flyttats till en campingplats, ca 130 m åt syd sydväst. Högstubben står nu fastsatt på en mindre cementgrund med en informationstavla om lämningen på dess sydöstra sida.

Karta över justerad position för Särna 111:1 samt foto på trädristningen på stubben.

Stensättningar nära Naturum

I närheten av sloboden utmed stigen mellan Naturum och Rörsjöbodarna ligger fyra förhistoriska gravar, stensättningar. De är registrerade som Särna 112:1, Särna 112:2, Särna 112:3 samt Särna 112:4. 1915 grävdes en av gravarna upp av en Ortsbo. Det påträffades då en spjutspets samt två pilspetsar av järn, troligen från perioden 0-550 e.Kr. En grav ska ha i det närmaste ha "totalundersökts" under 1950-talet enligt uppgifter i Rolf Lundqvists bok om Fulufjället (s52, 2002), men inget påträffades. Alla fyra gravarna har troligen blivit störda och omplockade under 1900-talet i varierande omfattning. Då gravarna ligger nära stigar som är med på kartor

från 1890-talet kan man tänka sig att stigarna kanske redan var i bruk när gravarna anlades.

[Särna 112:1](#) Stensättning, närmast rund, 2.75 m diameter stor och intill 0.3 m hög. Fyllning av 0.1-0.5 m stora stenar, skarpkantade och delvis flata. Kantkedja, otydlig 0.1-0.2 m hög av 0.4-0.6 m långa stenar.

2.75 m öst om Särna 112:1 är:

[Särna 112:2](#) Stensättning, rund, 4 m diameter och intill 0.4 m hög. Fyllning av 0.1-0.5 m stora stenar, skarpkantade och delvis hållformade. Kantkedja ställvis otydlig, 0.1-0.2 m hög av 0.4-0.8 m långa stenar, delvis hållformade.

52 m syd sydväst om Särna 112:2 är:

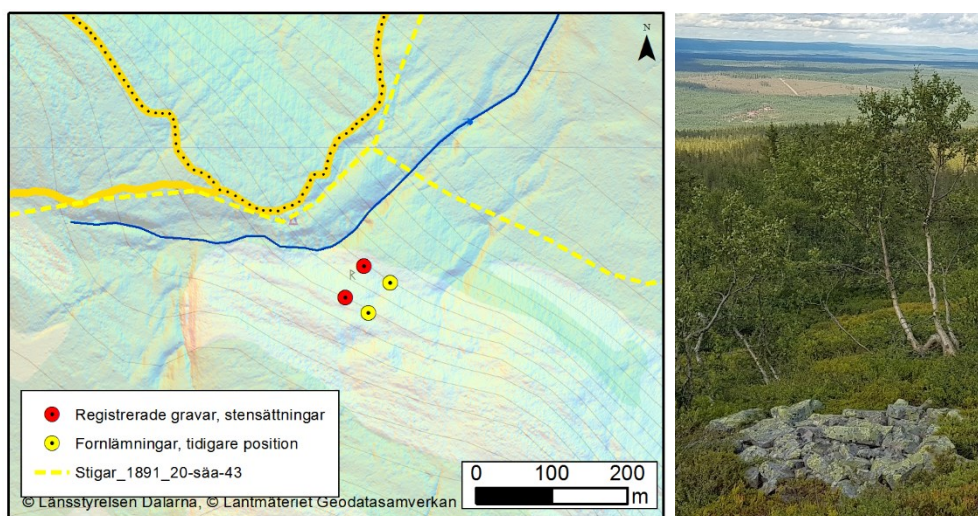
[Särna 112:3](#) Stensättning, upplockad och nu i form av litet röse, 2.5 x 2 m (Ö-V) stor och 0.8 m hög. Stenarna är 0.1-0.4 m stora, skarpkantade. I kanterna är större stenar och block, 0.5-0.8 m långa.

3 m väst nordväst om Särna 112:3 är:

[Särna 112:4](#) Stensättning, upplockad och nu i form av litet röse, 2 m diameter och 0.5 m hög. Stenarna är 0.1-0.4 m höga av 0.25-0.75 m långa stenar.

Gravarna är otillgängliga för de flesta besökare men ligger ganska nära stigen och slogboden skulle de kunna bli en besökspunkt med guidade turer. Med viss vilja är de översta gravarna synliga från slogboden. Vid eller i slogboden kan man informera om de närliggande gravarna och vad man känner till om dessa.

Om de ska tillgängliggöras bör det göras i samband med guidade turer samt att de övre gravarna prioriteras, Särna 112:3 samt Särna 112:4. Detta då de är mer tillgängliga samt tydligare. Man ser även de nedre gravarna från denna plats och man får en fin utsikt över landskapet. Det finns en risk att besökare skadar fornlämningarna och plockar stenar från gravarna.

Karta över nya lägen för Särna 112:1-4 samt foto på Särna 112:1.

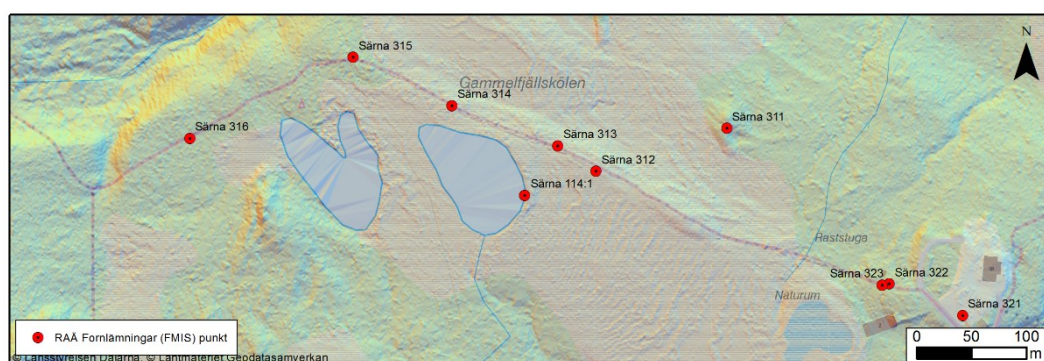

Foto över Särna 112:3 samt Särna 112:4, Stensättningar. Foto åt norr.

Fyndplats nära naturum

[Särna 114:1](#) Vid fyndplatsen har man en gång i tiden hittat en pilspets av järn. Beskrivningen av fyndet i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister är väldigt sparsamt och lämnar inga beskrivningar över fynd eller fyndtillfället. Inga förändringar gjordes på den befintliga registreringen.

Vid besöket syntes inga indikationer på ytterligare fynd eller boplat. Det är på platsen inget synligt blottat jordlager, utan täckt av tjock torv och växtlighet. Strandskanten är ganska djup och inga synliga stenar syntes utmed dess kant. Platsen besöktes två gånger. Fyndplatsen är enbart kryssmarkerad på kartan, vilket kan betyda att dess läge är ganska osäkert och kan ha påträffats någon annanstans kring tjärnen. Det finns flera fina lägen utmed stigen de torrbackar som ligger där.

Särna 114:1 ligger nära Naturum.

Vid vidare efterforskning och kontakt med Antikvarisk-topografiska arkivet fick jag tillgång till de originalhandlingar som skickades in när fyndet registrerades, ATA dnr 3580/39. Där framgår det att fyndet påträffades redan på 1890-talet strax invid och öster sjön. Med tanke på hur det ser ut på den plats som är angiven i fornlämningsregistret antar jag att den är något felplacerad och egentligen kan ha påträffats en bit norr om denna, där det är något torrare. Spetsen beskrivs ha en vinkelställd tånge och vara en jakt- eller gillerpil. Som jag tolkar det bedömde Statens Historiska museum då, år 1939 att spetsen inte är förhistorisk. Detta indikerar medeltid eller senare.

Även fast inget syns kan boplatser förekomma vid dessa lägen i landskapet. Bra lägen kan förekomma på de torrbackar som stigen går utefter intill myrmarkerna. Inga indikationer påträffades för boplatser förutom de fina lägena. Påfört grus gör det svårare att särskilja mellan ursprungligt stenmaterial samt i modern tid dittransporterad.

Referenser

Litteratur

Amundsen, H.R. 2011. Mot de store kulturtradisjonene. Endringsprosesser fra tidligneolitikum till førromersk jernalder mellom Mjøsa og Femunden. Universitetet i Oslo. Oslo

Aronsson, K-Å. 1993. Samiska kulturmiljöer i fjällnära skog. Riksantikvarieämbetet. Stockholm

Bannbers, O. 1930. På slogmyr och lavhed: Slåtterliv och foderfångst i Norra Dalarna (Ingår i Svenska kulturbilder, 3:e bandet del V och VI) Skogslunds bokförlag. Stockholm.

Bergstøl J. 2008. Samer i Østerdalen? En studie av etnisitet i jernalderen og middelalderen i det nordøstre Hedmark. Universitetet i Oslo. Oslo

Bohman, O. 1987. Mörkret, Skår Arvid Olsson Berättar om hur det var förr i tiden. Opublicerat.

Casson, A, Jacobsson, R. (red). 2007. Carl Linnaeus Dalaresan tillsammans med Bergslagsresan. Gullers förlag. Italien.

Dalarnas museum, översiktlig kulturhistorisk inventering 1979 (opublicerad)

Edgren, B. 2000. Beredskapstiden 1939-1945 Idre Särna. Egenpublicerad. Idre.

Engzelius, M. 1891. Njupeskärs vattenfall, artikel i Svenska Turistföreningens Årsskrift

Forsslund, K.E. 1924. Med Dalälven från källorna till havet, Del 2, Väster Dalälven, första boken: Fulu Fjäll och Transtrand. Åhlen & Åkerlunds förlag. Stockholm.

Fossum, B. 2006. Förfädernas land. En arkeologisk studie av rituella lämningar i Sápmi 300 f. Kr. - 1600 e. Kr. (SAUU 22). Umeå Universitet. Umeå.

Fröbergh, C.L. 1965. Gustav Zackrisson -dalkarl med minnen från krigsåren, artikel i Kvällsstunden nr 18 1965. Hemmets och familjens veckotidning.

Hallström, G. 1931. Den tidigaste järnåldern i Dalarna, artikel i Dalarnas hembygdsbok 1931. Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund. Falun.

Hedman, S.D. 2003. Boplatser och offerplatser. Ekonomisk strategi och boplatsmönster bland skogssamer 700-1600 AD. Studia Archeologica Universitatis Umensis 17. Umeå Universitet. Umeå

Hyenstrand, Å. 1979. Sten och Bronsålder i Dalarna del 2: Särna. Dalarnas museum av rapporter 6. Dalarnas museum. Falun.

Hülphers, A. Dagbok Öfwer en resa igen de, under Stora Kopparbergs Höfdingedöme lydande län och Dalarne år 1757.

Klang, L. 1989. Det förhistoriska landskapet i östra Norrbotten (ingår i Arkeologi i Sverige 1986 Öström, Kerstin (red.)). Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Kokalj, Ž., Zakšek, K., Oštir, K. 2011. [Application of Sky-View Factor for the Visualization of Historic Landscape Features in Lidar-Derived Relief Models. Antiquity 85, 327: 263-273.](#)

Lannerbro-Norell M (red: Olsson, S D.). 1990. Fulufjället, i Alla tiders landskap. Dalarnas hembygdsbok 1990. Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund. Falun.

Leonardsson, L. 1996. Kulturhistorisk dokumentation av Fulufjället. Naturvårdsverket (opublicerat)

Leonardsson, L. 1997. Gränslandet mellan Skog och Fjäll - En vägledning ut i Särnas omgivningar. Lomkällan Särna Skogsmuseum. Falun.

Levander, L. 1944. Övre Dalarnes Bondekultur under 1800-talets förra hälft. 2. Förvärvsarbete. Jonson & Winter Förlags A.B. Stockholm

Linge, K. 1931. Särna och Idres äldre Historia, artikel i Dalarnas hembygdsbok 1931. Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund. Falun

Linnér, K. 1989. Fornlämningar i fångstmiljö - fjällinventering i W och Z län (ingår i Arkeologi i Sverige 1986 Öström, Kerstin (red.)) Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Linnér, K. 1993. Fornlämningar på hög nivå - Södra fjällvärldens fångstkultur (ingår i Arkeologi i Sverige Ny följd 2 (red: Andræ, T m.fl.). Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Ljung, T. 2017. Vårt levande arv. Minnen och spår i landskapet. Dalarna 2017. Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund. Falun

Ljungdahl, E. 2011. Om vi inte syns så finns vi inte. Inspiration och vägledning vid dokumentation av det samiska kulturarvet. Gaaltije. Luleå

Lundqvist, R. 2002. Fulufjället nationalpark i Dalafjällen. Naturvårdsverket. Stockholm.

Mjærum, A & Wammer, E.U. (red). 2016. Fjellfiske i Fortiden. Årtusener med svømmende rikdom. Portal. Oslo.

Naturvårdsverket. 2002. Skötselplan Fulufjällets nationalpark.
Naturvårdsverket. Stockholm

Persson, I. 2010. Fäbodas i Särna 2010. LONA-projekt
<http://www.sarnaturism.se/kultur/fabodar/fabodinventering/>

Riksantikvarieämbetet. 2014. Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Skjølsvold, A. 1981. En tidlig romertids grav i Rendalsfjellene (Artikel i Viking nr 44. Red:Marstrander, S, Skjølsvold, A.). Norsk arkeologisk selskap. Oslo

Skjølsvold, A. 1983. Et gravfelt i Rondane med keltertids tradisjoner: En foreløpig meddelelse (Artikel i Viking 47) Norsk arkeologisk selskap. Oslo

Spangen, M. 2016. Circling Concepts. Stockholm studies in archaeology 70. Stockholms Universitet. Stockholm

Stene, K, Amundsen, T, Risbøl, O, Skare, K. (red.) 2005. "Utmarkens grøde" Mellom registrering og utgravning i Gråfjellområdet, Østerdalen. Universitetet i Oslo. Oslo.

Ståhle, C. I. 1961. Rannsakningar efter antikviteter. Band 1, Uppland, Västmanland, Dalarna, Norrland, Finland. Almqvist & Wiksell. Stockholm

Svenska Turistföreningen 1891. Från Mora strand till Dovre, artikel i Svenska Turistföreningens Årsskrift

Svensson, E. 2015. Upland Living. The Scandinavian Shielings and their European Sisters. Ingår i: Nordic Middle Ages - Artefacts, Landscapes and Society: Essays in honor of Ingvild Öye on her 70th birthday. University of Bergen. Bergen.

Svensson, E. 2016. Iscensättning av utmarksbruk- en innovationshistoria (Ingår i: Mellan slott och slag. : Vänbok till Anders Ödman). Lund University Open Access. Lund

Särna fornminnesförening. 1980. Särna – Idre 300 år. Särna.

Von Unge. O.S. 1829. Vandring genom Dalarne, jemte Författarens resa söderut. Haggström. Stockholm.

Wall, Inga, 2004. Amanda Olsson berättar minnen från Skärvallen och Mörkret. Opublicerad. Särna.

Zachrisson, I. 1985, Forntida sörsamer. Artikel i Åarjel-saemieh; nr 2

Zachrisson, I, m.fl. 1997. Möten i gränsland. Samer och germaner i Mellanskandinavien. Statens Historiska museum. Stockholm.

Zachrisson, I. 2004. Idre sameby: med historiska spår i framtiden. Gaaltje. Östersund.

Zachrisson, I. 2005. Ethnicity - conflicts on land use. Sámi and Norse in central Scandinavia in the Iron Age and Middle Ages. Artikel i UBAS International 1. "Utmark" - the outfield as industry and ideology in the Iron Age and the Middle Ages. University of Bergen. Bergen.

Zakšek, K., Oštir, K., Kokalj, Ž. 2011. [Sky-View Factor as a Relief Visualization Technique](#). Remote Sensing 3: 398-415

Kartor

Riksarkivet

Sverige Topografiska kartor, Jämtland, Härjedalen, Medelpad, Ångermanland samt Åsele lappmark, generalkartor, SE/KrA/0400/10A/001 (1645), bildid: K0002153_00001

Sverige Topografiska kartor, Jämtland, Härjedalen, Medelpad, Ångermanland samt Åsele lappmark, generalkartor, SE/KrA/0400/10A/038 (1645), bildid: K0002236_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/024 (1747), bildid: K0003948_00001

Sverige Topografiska kartor, Dalarna, generalkartor, SE/KrA/0400/08A/002 (1686), bildid: K0002036_00001

Sverige Topografiska kartor, Dalarna, generalkartor, SE/KrA/0400/08A/003 a (1686, 1687), bildid: K0002037_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/002 (1690), bildid: K0003904_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/031 a (1756), bildid: K0003962_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/031 b (1756), bildid: K0003963_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/032 (1757), bildid: K0003964_00001

Sverige Topografiska kartor, Värmland, detaljkartor, SE/KrA/0400/07B/020 a (1773-1775), bildid: K0002009_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/046 08 (1773-1775), bildid: K0004001_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/046 07 (1773-1775), bildid: K0004000_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/046 09 (1773-1775), bildid: K0004002_00001

Sverige Topografiska kartor, Värmland, detaljkartor, SE/KrA/0400/07B/002 b (1773-1775), bildid: K0001984_00001

Sverige Topografiska kartor, Värmland, detaljkartor, SE/KrA/0400/07B/002 a (1773-1775), bildid: K0001983_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/046 05 (1773-1775), bildid: K0003998_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/046 06 (1773-1775), bildid: K0003999_00001

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/050a 01 (1794), bildid: K0004074_00001

Sverige Topografiska kartor, Sverige, detaljkartor, SE/KrA/0400/01B/006 (1809), bildid: K0001270_00001

Sverige Topografiska kartor, Dalarna, generalkartor, SE/KrA/0400/08A/007 b (1879), bildid: K0002053_00001

Sverige Topografiska kartor, Dalarna, generalkartor, SE/KrA/0400/08A/007 d (1879), bildid: K0002055_00001.

Sverige Topografiska kartor, Gränsen mot Norge, SE/KrA/0400/26/091 (1881), bildid: K0004160_00001.

Lantmäteriet

Lantmäteristyrelsens arkiv

Akt: U30. Generalkarta över Kopparbergs län. 1719.

Akt: U26-1:2. Gränsbestämning Lima sn. 1760.

Akt: U50-10:1. Storskifte på inägor Hägnåsen nr 1-10, Särna år 1883.

Akt: U50-11:1. Storskifte på inägor Kyrkobyn nr 1-111, Särna år 1883.

Akt: U50-15:1. Storskifte på inägor Skärtjärn nr 1-17, Särna år 1883.

Lantmäterimyndigheternas arkiv:

Akt: 20-geo-1. Karta Jämtland Härjedalen 1645.

Akt: 23-jäm-1. Karta Jämtland m.m. 1646.

Akt: 20-lim-1141. Karta Lima Malung sn. 1678.

Akt 20-sää-2. Rågångsåtgärd 1760.

Akt 20-sää-3. Rågångsåtgärd, 1804

Akt: 20-sää-13. Karta 1885,

Akt: 20-sää-23. Storskifte 1890.

Akt: 20-sää-25. Storskifte 1890.

Akt: 20-sää-26. Storskifte 1890.

Akt: 20-sää-27. Storskifte 1890.

Akt: 20-sää-40. Storskifte 1894.

Akt: 20-sää-43. Storskifte 1890.

Akt: 20-sää-47. Storskifte 1890.

Akt: 20-sää-58. Åbodelning 1894.

Akt: 20-sää-62. Storskifte 1894.

Akt: 20-sää-67. Åbodelning 1895.

Akt: 20-sää-122. Åbodelning 1895.

Akt: 20-sää-132. Åbodelning 1896.

Akt: 20-sää-203. Karta över Särna och Idre socken år 1920. Rågångsåtgärd.

Akt: 20-sää-471. Laga skifte 1935.

Akt: 20-sää-1472. Ägoutbyte Kronopark 1962.

Särtryck generalstabskartan 1961 (del av opublicerad avhandling)

Muntliga uppgifter

Alf Nordin, Idre

Berit Andersson, Västerbottens museum

Elling Utvik Wammer, Norsk folkemuseum, Norskt Maritimt Museum

Elon Andersson, Särna

Ewa Ljungdahl, Gaaltije sydsamiskt kulturcentrum

Hans Johansson, Fritid i Mörkret ek. f.

Jan Hedberg, Särna hembygdsförening

Joakim Wehlin, Dalarnas museum

John Halvarsson, Länsstyrelsen i Dalarnas län

Karl Johan Lindholm, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala
Universitet

Kjell-Åke Aronsson, Åttte same- och fjällmuseum

Lasse Olsson, Mörkret, Fritid i Mörkret ek. f.

Lena Leonardsson, Särna-Idre Besparingsskog

Marte Spangen, Universitetet i Tromsø

Maria-Lannerbro Norell, Dalarnas museum,

Olle Hörfors, Länsstyrelsen i Jämtlands län

Ove Holseng, Hedmark Fylkeskommune

Rolf Lundqvist, författare

Stig Ericsson

Sebastian Kirppu, Länsstyrelsen i Dalarnas län

Sofia Tiger, Länsstyrelsen i Dalarnas län

Susanne Pettersson, arkeolog

Torbjörn Zakrisson, Yvyrollt AB

Tord Njurström, Särna Hembygdsförening

Trond Skåret, Norge

Urban Gunnarsson, Länsstyrelsen i Dalarnas län

Yngve Larsen, Storbron

Bilagor

Bilaga 1. Registrerade kultur och fornlämningar

Tabell över kultur- och fornlämningar som registrerats in i FMIS.

RAÄ-nr	Lämningstyp	Typ	Antikvarisk bedömning	Skada	Inv.-datum
Särna 103:1	Plats med tradition		Fornlämning	Ja	2017-08-23
Särna 111:1	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig	Fornlämning	Ja	2017-08-04
Särna 112:1	Stensättning		Fornlämning		2017-07-31
Särna 112:2	Stensättning		Fornlämning		2017-07-31
Särna 112:3	Stensättning		Fornlämning		2017-07-31
Särna 112:4	Stensättning		Fornlämning		2017-07-31
Särna 114:1	Fyndplats		Övrig kulturhistorisk lämning		2017-05-30
Särna 264	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-11
Särna 265	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-11
Särna 266	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	2017-08-11
Särna 267	Färdväg	Hålväg/fäbodväg	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-11
Särna 268	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-11
Särna 269	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-11
Särna 270	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-11
Särna 271	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-15
Särna 272	Rösning?		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-15
Särna 273	Fångstgrop?	Ren	Fornlämning	Nej	2017-08-15
Särna 274	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-15
Särna 275	Härd	Ofylld	Fornlämning	Nej	2017-08-16
Särna 276	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-16
Särna 277	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-15
Särna 278	Härd	Stenfylld	Fornlämning	Ja	2017-08-15
Särna 279	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-16
Särna 280	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-16
Särna 281	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-15
Särna 282	Fornlämningsliknande bildning	Liggande höna	Ej kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-16
Särna 283	Boplatsgrop?		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-15

---	Särna 284-295-DUBBELREGISTRERING-BORTTAGNA		---	--	--
Särna 296	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-14
Särna 297	Båtlänning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-14
Särna 298	Boplatz (fynd, skärersten, boplatzvall)		Fornlämning	Ja	2017-08-14
Särna 299	Båtlänning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-14
Särna 300	Fornlämningsliknande lämning	Gropar	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-14
Särna 301	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Fornlämning	Ja	2017-08-14
Särna 302	Färdväg	Övrig	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-14
Särna 303	Platz med tradition	Vilhol	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-30
Särna 304	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Fornlämning	Nej	2017-08-17
Särna 305	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-30
Särna 306	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-17
Särna 307	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Fornlämning	Nej	2017-08-17
Särna 308	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-17
Särna 309	Hård	stenfylld	Fornlämning	Nej	2017-08-17
Särna 310	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-17
Särna 311	Hård	Stenfylld	Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-28
Särna 312	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-30
Särna 313	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-28
Särna 314	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-28
Särna 315	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-28
Särna 316	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädrisning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-30
Särna 317	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-28
Särna 318	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-30
Särna 319	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädrisning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-17
Särna 320	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-30
Särna 321	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-28
Särna 322	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-28
Särna 323	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-28
Särna 324	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31

Särna 325	Färdväg	Fäbodväg	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 326	Stenugn		Fornlämning	Nej	2017-08-31
Särna 327	Husgrund, historisk tid	stengrund	Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-31
Särna 328	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 329	Naturföremål/-bildning med tradition	Övrig	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 330	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 331	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 332	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädristning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 333	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-29
Särna 334	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-29
Särna 335	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-29
Särna 336	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-29
Särna 337	Färdväg	Markerad led	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-29
Särna 338	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-29
Särna 339	Stenugn		Fornlämning	Nej	2017-08-02
Särna 340	Naturföremål/-bildning med tradition	Barktäkt, näver	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 341	Stenugn		Fornlämning	Ja	2017-08-02
Särna 342	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädristning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 343	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädristning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 344	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 345	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädristning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 346	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädristning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 347	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 348	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 349	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 350	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 351	Plats med tradition	Vilhol	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-02
Särna 352	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 353	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 354	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30

Särna 355	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 356	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 357	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 358	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 359	Brunn/kallkälla	Kallkälla	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 360	Naturföremål/-bildning med tradition	Barktäkt tall	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 361	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 362	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 363	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 364	Rösning	Rösad stubbe	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 365	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 366	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 367	Brunn/kallkälla	Kallkälla	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 368	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 369	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 370	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 371	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 372	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädristning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 373	Ristning, medeltid/historisk tid	Trädristning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 374	Färdväg	Fäbodväg	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 375	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 376	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 377	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-30
Särna 378	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 379	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Nej	2017-05-31
Särna 380	Färdväg	Hålväg/fäbodväg	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 381	Fäbod		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 382	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Nej	2017-05-31
Särna 383	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Nej	2017-05-31
Särna 384	Husgrund, historisk tid	Jordbruk	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31

Särna 385	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Nej	2017-05-31
Särna 386	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Nej	2017-05-31
Särna 387	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Nej	2017-05-31
Särna 388	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Nej	2017-05-31
Särna 389	Fäbod		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-30
Särna 390	Brott/täkt	Brott	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 391	Brott/täkt	Brott	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-05-31
Särna 392	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-01
Särna 393	Skåre		Fornlämning	Nej	2017-08-01
Särna 394	Härd		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 395	Härd		Bevakningsobjekt	Nej	2017-05-31
Särna 396	Husgrund, historisk tid		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-31
Särna 397	Härd		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-29
Särna 398	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-01
Särna 399	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	2017-08-01
Särna 400	Stenugn		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-01
Särna 401	Rösning		Fornlämning	Nej	2017-08-01
Särna 402	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-01
Särna 403	Stenugn		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-03
Särna 404	Stenring		Fornlämning	Nej	2017-08-01
Särna 405	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Ja	2017-08-01
Särna 406	Skåre		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-01
Särna 407	Skåre		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-01
Särna 408	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Fornlämning	Nej	2017-08-01
Särna 409	Rösning		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-01
Särna 410	Fångstgrop	Älg/ren	Fornlämning	Ja	2017-08-22
Särna 411	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 412	Skåre		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 413	Boplat		Fornlämning	Nej	2017-08-22
Särna 414	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22

Särna 415	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 416	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 417	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 418	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 419	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 420	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 421	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-03
Särna 422	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 423	Fornlämningsliknande bildning		Ej kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-03
Särna 424	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 425	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 426	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-22
Särna 427	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	2017-08-22
Särna 428	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 429	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 430	Boplats		Fornlämning	Ja	2017-08-23
Särna 431	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-23
Särna 432	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 433	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 434	Vad		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 435	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 436	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 437	Vad		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 438	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Fornlämning	Nej	2017-08-23
Särna 439	Hård		Fornlämning	Ja	2017-08-22
Särna 440	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Fornlämning	Nej	2017-08-23
Särna 441	Skåre		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 442	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Fornlämning	Nej	2017-08-23
Särna 443	Boplats		Fornlämning	Nej	2017-08-22
Särna 444	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-23

Särna 445	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 446	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 447	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-23
Särna 448	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 449	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 450	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 451	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 452	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 453	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 454	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 455	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 456	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 457	Boplat		Fornlämning	Nej	2017-08-23
Särna 458	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 459	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 460	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 461	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 462	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 463	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-24
Särna 464	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning (tall)	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-10
Särna 465	Hällristning	Skålgropar	Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-10
Särna 466	Röjningsröse		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-10
Särna 467	Röjningsröse		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-10
Särna 468	Plats med tradition	Fritz Kyrktrappa	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-10
Särna 469	Röjningsröse		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-10
Särna 470	Röjningsröse		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-10
Särna 471	Röjningsröse		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-10
Särna 472	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-10
Särna 473	Stensättning		Fornlämning	Ja	2017-08-10
Särna 474	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-10

Särna 475	Rösning		Fornlämning	Nej	2017-08-10
Särna 476	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-10
Särna 477	Husgrund, historisk tid	Jordbruk	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-10
Särna 478	Hård		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-10
Särna 479	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 480	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 481	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 482	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 483	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 484	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 485	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 486	Rösning		Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 487	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 488	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 489	Brott/täkt	Sandsten	Fornlämning	Ja	2017-08-09
Särna 490	Fäbod		Fornlämning	Ja	2017-08-09
Särna 491	Naturföremål/-bildning med tradition	Barktäkt	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-09
Särna 492	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 493	Småindustriområde	Brott/Täkt	Fornlämning	Nej	2017-08-08
Särna 494	Fäbod		Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	2017-08-08
Särna 495	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 496	Fossil åker		Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	2017-08-08
Särna 497	Naturföremål/-bildning med tradition	Bleckning	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-08
Särna 498	Bergshistorisk lämning, övrig	Gråbergsvarp	Fornlämning	Nej	2017-08-08
Särna 499	Röjningsröse		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-09
Särna 500	Brott/täkt	Sandsten	Fornlämning	Nej	2017-08-08
Särna 501	Husgrund, historisk tid	Ev. i beskr.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 502	Husgrund, historisk tid	Ev. i beskr.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 503	Husgrund, historisk tid	Fiske/sjöfart	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 504	Husgrund, historisk tid	Ev. i beskr.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23

Särna 505	Övrig	Stenbänk	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	2017-08-23
Särna 506	Stensättning		Fornlämning	Nej	2017-08-24
Särna 507	Förvaringsanläggning	Förvaringsgrop	Fornlämning	Nej	2017-08-03
Särna 508	Offerplats		Bevakningsobjekt	Nej	2017-08-24
Särna 509	Offerplats		Fornlämning	Nej	2017-08-24

Bilaga 2. Oregistrerade lämningar

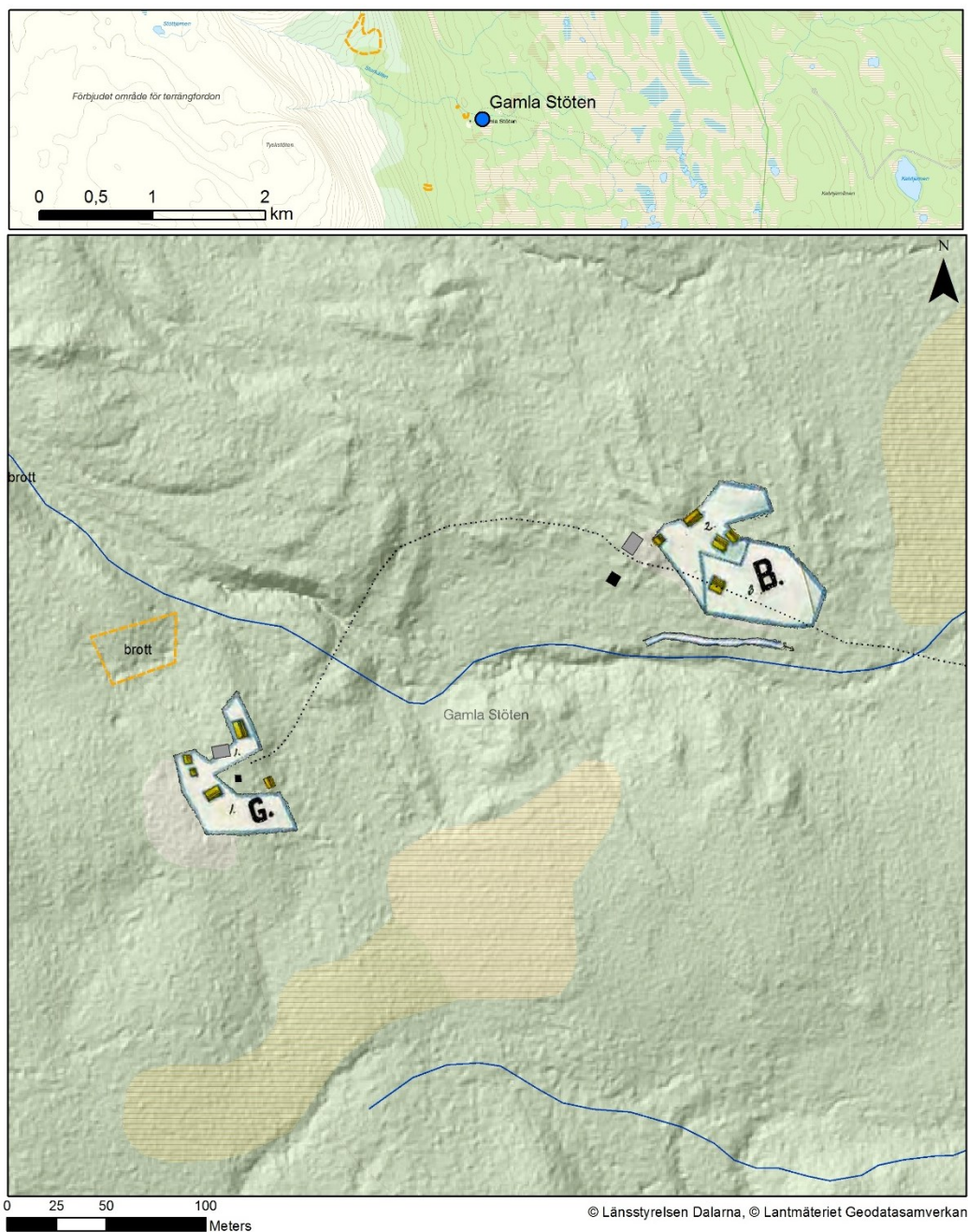
Tabell rörande de lokaler som valdes att inte registreras in i FMIS.

Bestående av oredigerade fältanteckningar av varierande kvalitet

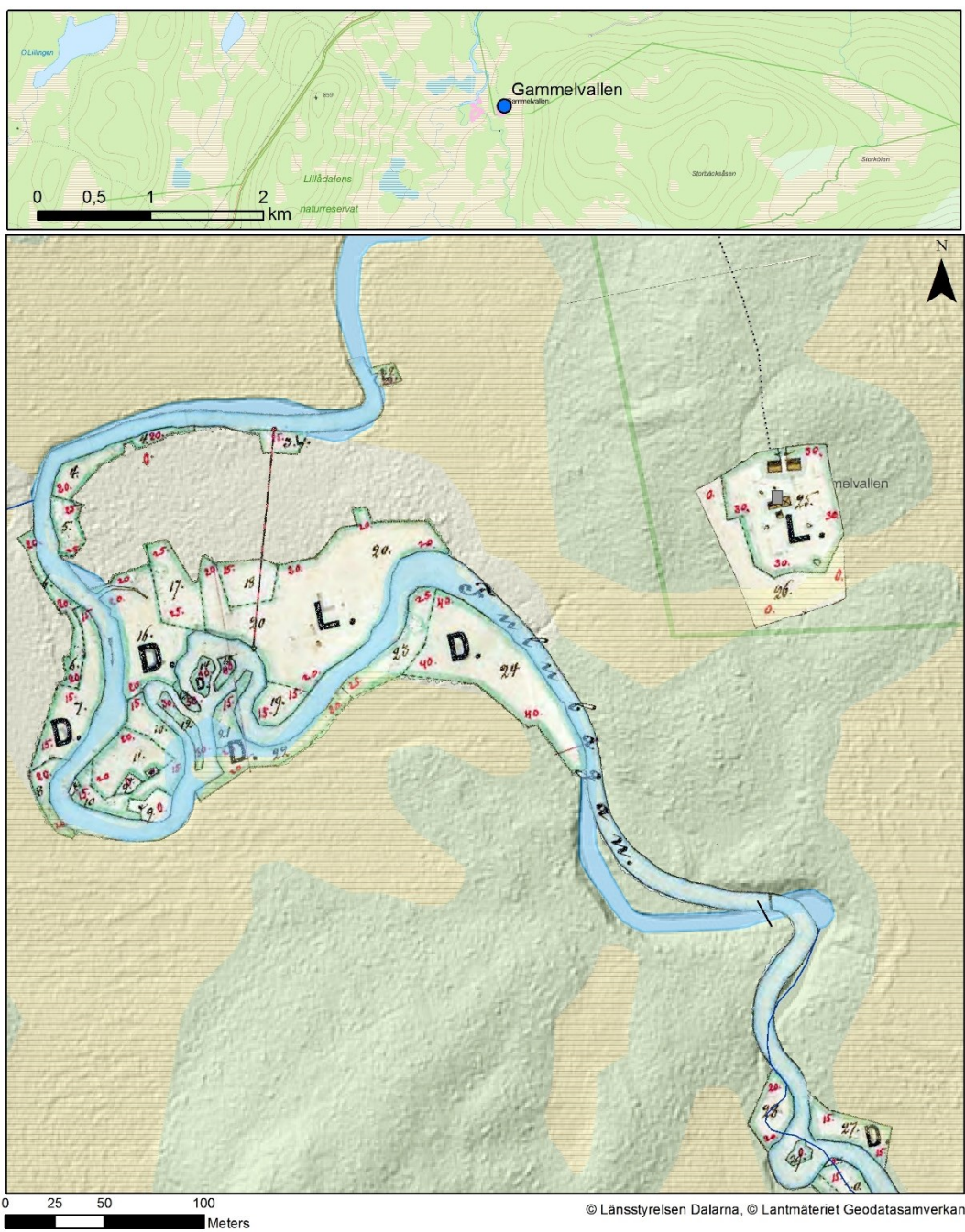
Fält-ID	Lämningstyp	SR99TM	Beskrivning
FD244	Rösning	6828430/379793	Rösning, oval, 0,7 x 0,6 m och 1 m h av 0,05-0,5 m st stenar Oklar ålder, kraftigt påverkad, vid befintlig stig
FD254	Rösning	6827082/379588	Mindre rösning av 3 stenar. Tolkad som sentida
FD255	Rösning	6827078/379619	Mindre rösning av 3 stenar. Tolkad som sentida
FD257	Rösning	6826486/379643	Tolkad som troligen sentida
FD264	Hård	6826486/379258	0,6 m diam 0,2 m h av 0,15-0,25 m st stenar. Stenhäll i botten. Sentida/modern
FD282	Rösning	6826566/380261	Oreg, 0,8 x 0,5 m (NÖ-SV) och 0,3 m h av 15-tal 0,15-0,4 m st stenar. Sentida? Intill stig
FD100	Grop	6828673/379879	Rund, 1,2 m diam 0,15 m dj. Svart jord ner till 0,3 m dj. Naturlig grop?. Ev stenskodd i kanten?
FD096	sentida eldplats	6828998/380192	1 hård 0,6x0,4 (NV-SO) samt 2 stentorn 0,5-0,7 x 0,3-0,4 ms st och 0,6 m h. Troligen sentida
FD091	Båtplats	6829460/380517	Båtplats med vrak efter träeka, rödmålad
FD069	Rösning	6829537/380709	Bestående av tre stenar. Enkelt stentorn på stenblock. Sentida
FD073	Rösning	6829740/380174	0,3-0,5 m h stentorn. Sentida
FD074	Rösning	6829724/380147	Sentida stentorn samt sentida eldplats
FD067	Båtplats	6830212/380369	Båtplats med vrak efter träeka, vilande på stenar
FD065	Sentida eldplats	6830338/380016	Sentida eldplats/tältplats. I bruk?
FD064	Husgrund?	6830423/380103	Förekomst av spik, glas cementblock enstaka timmer. Gamla platsen för Särmanstugan enl. Ek. kb.
FD063	Skrotpåls	6830454/380122	Sopplats, dumpning av äldre sopor. Glas, rostiga metallbitar m.m.
FD089	Rösning	6830913/379860	närmast rund, 1 x 0,6 (N-S) och 0,5 m h av 1,1-1 m st flata stenar. Nedre delen mer lavbeväst än ovan delen
FD056	Rösning	6831049/379962	Sentida rösning på block
FD373	Rösning	6831684/380997	Oreg, 0,5 x 0,4 (NÖ-SV) och 0,8 m h av 6 stenar 0,2-0,5 m st. Oklar ålder, troligen sentida.
FD344	Rösning	6832305/380780	omr. med 2 stentorn troligen sentida
FD087	Slätteräng?	6833382/380513	Myr av slätterängskaraktär ca 50 x 25 m st. bra torrbacke för viste 0 om denna.
FD088	Slätteräng?	6833747/381122	Våtmark av slätterängskaraktär vid bäck. FID087 & FID088 är ej med på hist. kartor
FD336	Kulturlämnat träd	6836176/378545	Död tall med yxhugg, troligen vritakt samt vedtäkt. 2 huggytor m.m. Äldre men bedömd som inget för FMIS
FD340	Dimensionsstubble	6836023/378429	Dimensionsstubble, 0,6 m diam 0,9 m h, direkt N om stig till Njupeskar. Bra för info om skogsbruk förr
FD219	Rösning	6835626/377157	Rösning ovanför Njupeskar, troligen sentida
FD220	Röselknande	6835584/377212	5 m diam 3 m h. Inga lav på stenar, flera stentorn och rösningar i närheten
FD221	Hård	6835548/377318	Sentida igenväxt hård intill stig
FD222	Hård	6834955/377551	Två hårdar/stensamlingar intill stig. Troligen sentida men kan vara äldre
FD226	Sentida stenstruktur	6834875/376539	Sentida stenstruktur samt ev äldre/naturlig, på stenfält
FD224	Hård	6834726/376681	Sentida hård, rund 0,8 m diam
FD193	Hård	6834650/376730	Sentida eldplats/hård, 1 x 0,6 m av stora stenar. Fint krönläge. Kol o sot i mitten
FD194	Tältplats	6834680/376736	Tältplats med stenstrukturer intill, kätalknande
FD199	Husgrund	6834392/378823	Husgrund, 7x7 (N-S) och 0,1-0,2 m h av stenar samt cementblock
FD201	Boplatsläge	6834648/376361	Bra läge med flera försänkningar, 3-5 m diam och 0,1-0,2 m dj. Naturliga? för osäker för reg. i FMIS.
FD207	Hård	6832953/374528	Sentida hård
FD209	Hård	6832802/374681	Sentida hård, delvis övervuxen
FD210	Hård	6833238/374308	2 sentida hårdar, 0,7x0,5. överväxta.
FD211	Hård	6834026/374071	Sentida hård
FD212	Rösning	6834930/374437	Rösning av stående sten, troligen sentida. Flera mindre stentorn i närheten. På stig
FD213	Rösning	6835016/374632	Rösning av stående sten, oklar ålder. På Stig
FD216	Rösning	6835201/375282	Rösning, stående sten 0,6 x 0,25 (ONÖ-VSV) & 1,1m h. Stöds av 10-tal flata stenar. Äldre intryck pga kartlav men troligen sentida? På stig
FD217	Rösning	6835355/375623	Äldre rösning, men raserad. Vid stig
FD233	Rösning	6836096/374386	Sentida stentorn på stenfält
FD236	Modernt båthus	6836064/373754	Modernt båthus med båt vid Lilla Getsjön
FD407	Bleckade träd	6835154/380367	Område med flera bleckade träd vid Stormorvallen.
FD408	Bleckat tall	6835043/379824	Blecka i tall, N sidan, med dubbla vallar, 1,5 m h, 0,1-0,3 m br och 2-5 cm dj. Oklar om det är naturlig eller ej.
FD281	Hjärta av sten	6825740/377999	2x3 m st av 0,15-0,3 m st stenar, 5 m SV om Altarringen. Hjärtformat stenstruktur av nedlagda stenar intill Altarringen
FD272	Rösning	6826295/379295	0,4x0,4 och 0,5 m h. S om stig. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD273	Rösning	6826266/379250	På sten S om stig. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD274	Rösning	6826244/379219	Sentida mindre rösning N om stig. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD275	Rösning	6826213/379167	Sentida rösning. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD276	Rösning	6826193/379132	2 sentida rösningar mindre. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD277	Rösning	6826170/379098	1 x 0,55 (NNÖ-SSV) och 0,95 m h uppladd stående sten. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD278	Rösning	6826138/379029	ca 1 m h. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD279	Rösning	6826107/378958	Rösning S om stig. Sentida? Vid stig i bruk till Altarringen
FD058	Kvartsförekomst	6830734/380358	Kvartsförekomst i stenblock, naturlig. Fin mjölkvit kvarts. Inga tydliga tecken på kvartsbrott
FD322	Fångstgropslikn. bildn.	6828709/379079	Fångstgropsliknande bildning, geologisk grop, naturlig erosion på mindre höjd. Tips som fångstgrop kontrollerad i fält 2017-08-24
FD268	Rösning	6826593/379319	Troligen ursprungligen en upprest sten och rösning, men nu raserad. Nämnt i intilliggande Rösning som är registrerad i FMS
FD160	Bleckat träd	6819083/387084	3 igenvallade bleckor på tall, 0,6-0,8 m h, 0,05-0,1 m br, 0,4-1 m ovan mark. Inga synliga spår efter kniv/ya
FD152	Dimensionsstubble	6819002/388110	Dimensionsstubble, 0,5 m diam 1 m h, yxhugg på N sidan. Fler finns i närheten. Nära stig, bra ställe för info till besökare om äldre skogsbruk
FD153	Blecka i tall	6819138/387651	1,3 m ovan mark, 0,6 m h och 0,1-0,25 m br. 10 cm dj. yxhugg i bleckan. Oklar ålder NV sidan av tall mot stig, 1m s o om stig
FD164	Rösning	6819052/386657	Bedömd som sentida, intill stig
FD165	Rösning	6819059/386627	Bedömd som troligen sentida rösning, nära stig
FD166	Rösning	6819025/386546	Bedömd som troligen sentida rösning, nära stig. Skada på intilliggande fornlämning
FD168	Omr. med rösningar	6819082/386460	Område med flera sentida rösningar & hårdar nära stensättning.
FD169	Grop	6818627/385325	kvadratisk, 1,5 x 1,5 och 0,5 m dj. Fylld med skort. Bedömd som sentida kopplat till besöksverksamhet.
FD113	Rösning	6811623/383662	av stående sten, sentida
FD114	Rösning	6811610/383639	Sentida mindre rösning
FD115	Rösning	6811564/383545	Troligen sentida
FD116	Rösning	6811517/383387	Oklar ålder men med sentida inslag
FD117	Rösning	6811510/383370	Rösning 0,7 m h av 6 stenar, 0,3-0,5 m st. S om stig. Tolkad som sentida?
FD120	Rösning	6811481/383294	Mindre rösning, oklar ålder
FD121	Rösning	6811486/383240	Mindre rösning, sentida?
FD125	Rösning	6811477/382963	0,4 m h, mindre lavbeväst S om stig
FD126	Rösning	6811476/382912	0,5 m h mindre rösning, lavbeväst
FD127	Rösning	6811471/382837	Mindre rösning, 0,4 m h
FD130	Rösning	6811447/382653	S om stig, sentida
FD131	Rösning	6811423/382577	N om stig
FD132	Rösning	6811408/382534	Mindre rösning, troligen sentida.
FD133	Rösning	6811383/382427	0,8 m h, flera mindre rösningar i närheten
FD134	Övrigt	6811321/382309	Sentida vindskydd? Av stenar, 4 x 0,5 m (N-S) och 0,8 m h.
FD121	Område med rösningar	6811323/382270	Område med små rösningar, sentida
FD147	Kulturlämnat träd	6813439/384433	död tall med enstaka yxhugg
FD136	Rösning (topprösen)	6811493/382248	Ca 20 m st område med ca 15 rösningar, 0,3-1,5 m st och 0,3-1,5 m h. Bedömt som till större delen sentida kopplat till besökare
FD135	Övrigt	6811326/382284	Stenstruktur ca 2 m st best. av text. JB. 1-2,5 m st av 0,1-0,3 m st stenar. Troligen sentida och kopplat till besökare

Bilaga 3. Historiska kartor över fäbodar

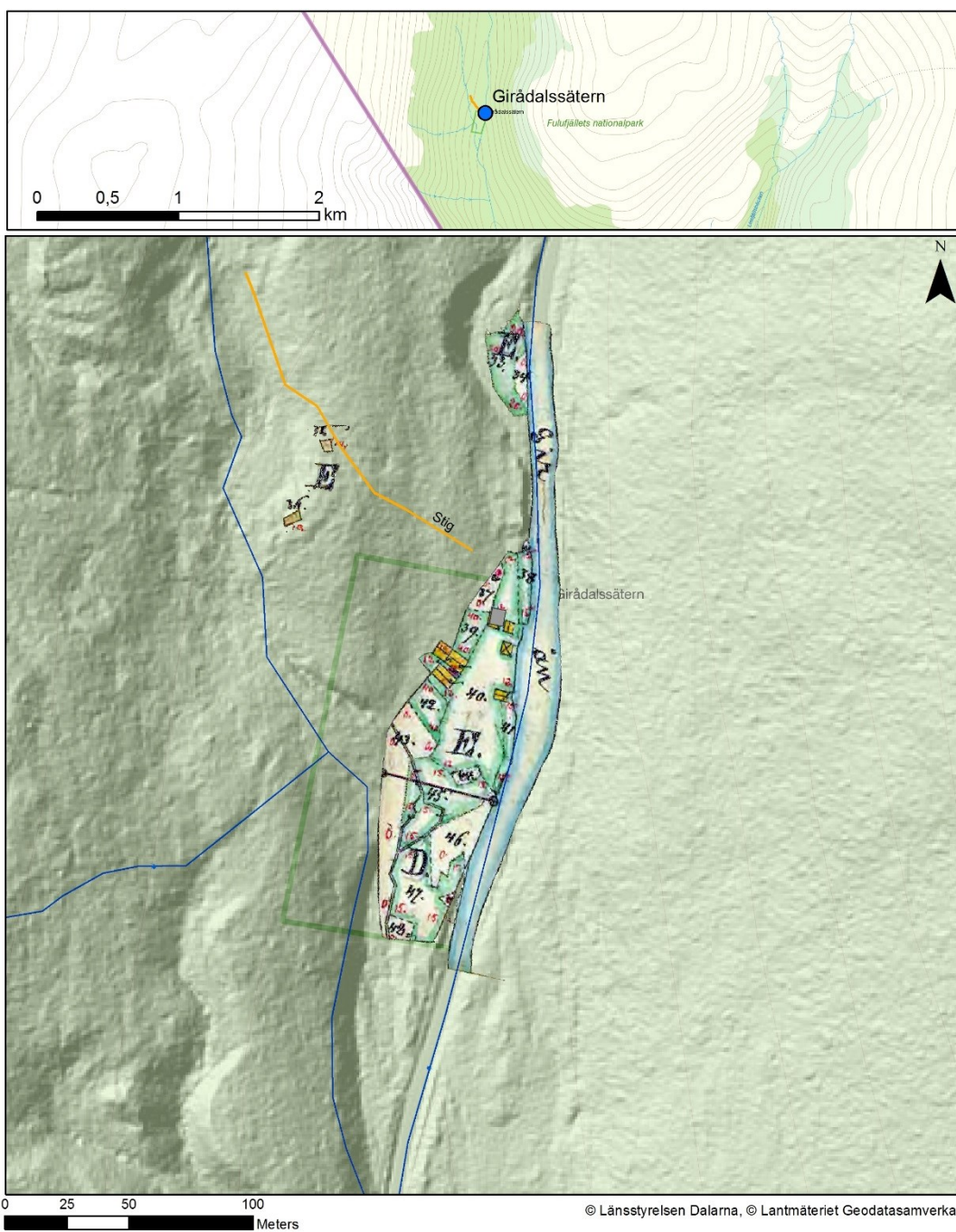
Denna bilaga berör rektifierade historiska kartor, främst storskifteskartor, på de fäbodar som ligger inom eller i närheten av nationalparken. Enbart kartor över de fäbodar som inte berörts av fältinventeringen och därmed inte registrerats in i FMIS.

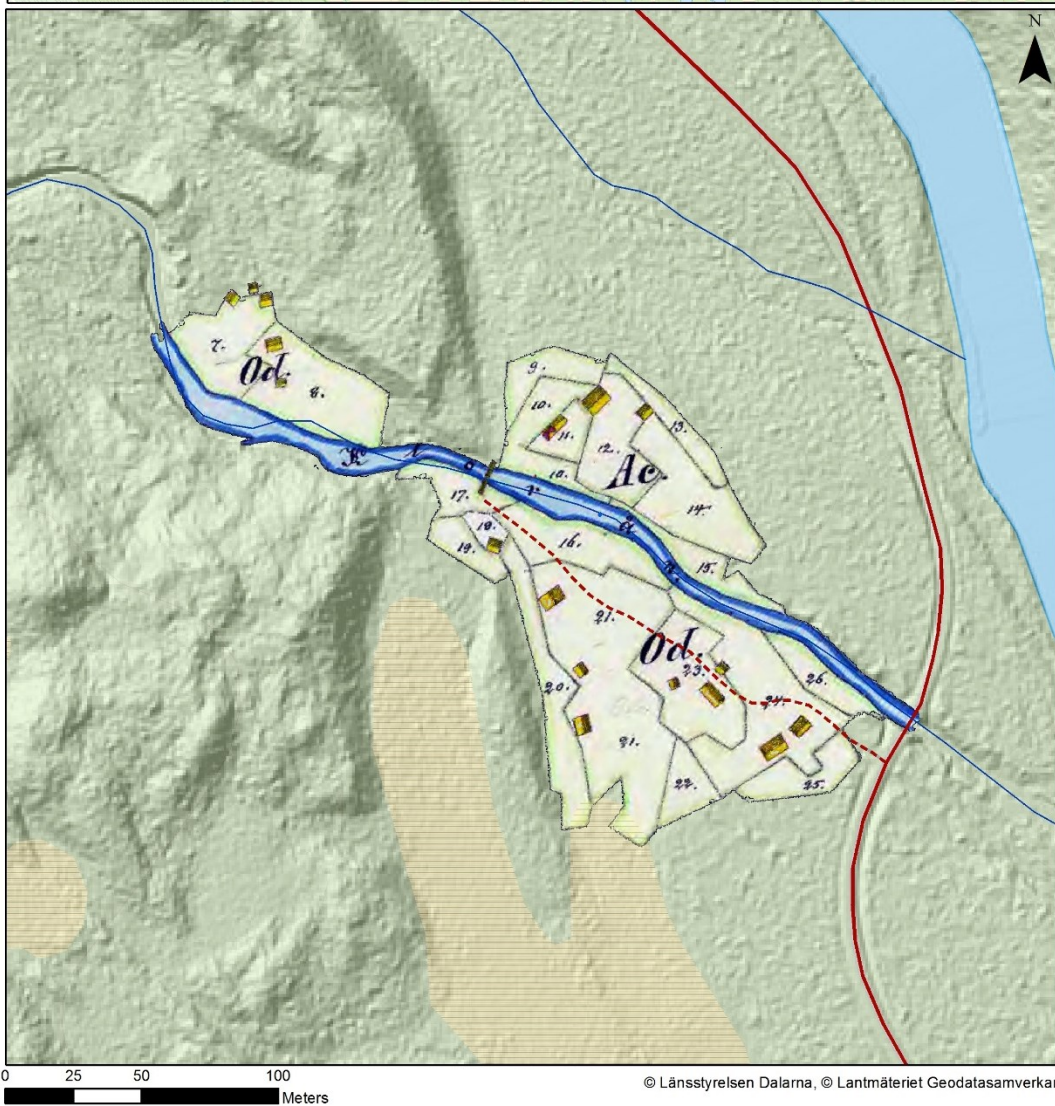
Gamla Stöten (Stötsäteren) tillhörande Skärtjärn. Äldsta belägg 1879 (karta). Övergavs: 1935. Rektifierad karta från år 1883. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt U50-14:1.

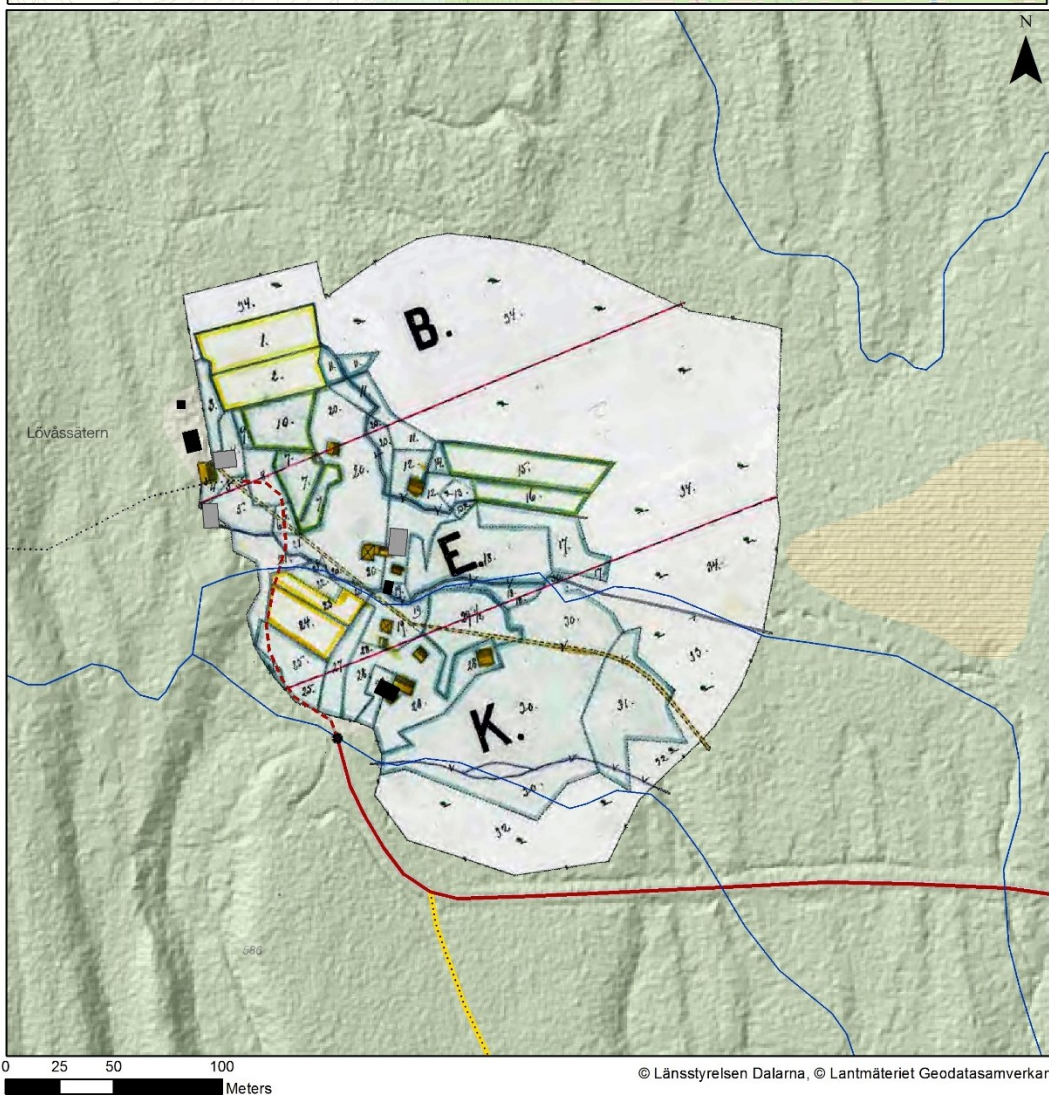
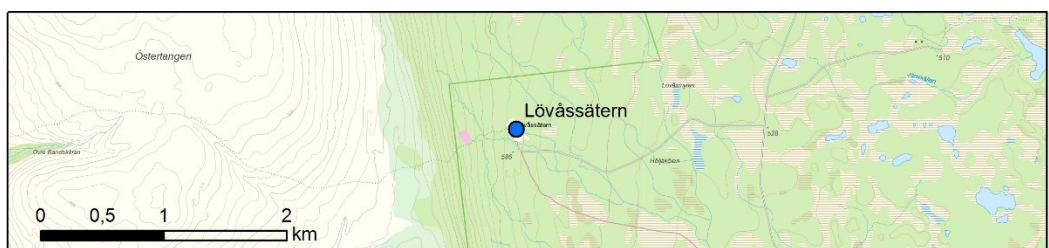
Gammelvallen, tillhörande Storbacken. Äldsta belägg 1879 (karta). Brukades som myrslätter på 1900-talet. Rektifierad karta från år 1890. Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 20-säa-23.

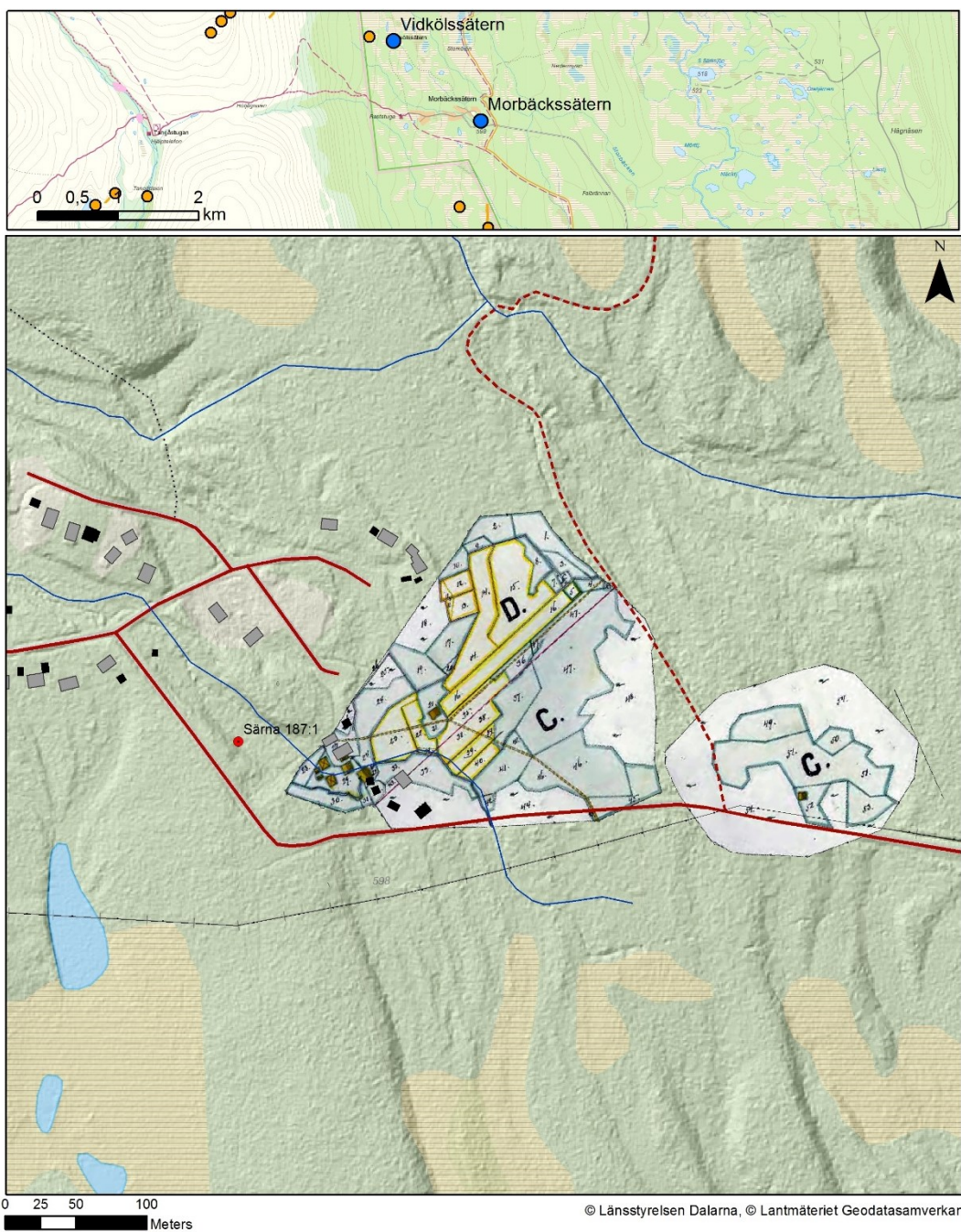
Girådalssättern, tillhörande Storbron. Äldsta belägg 1879 (karta). Rektifierad karta från år 1890. Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 20-sää-27.

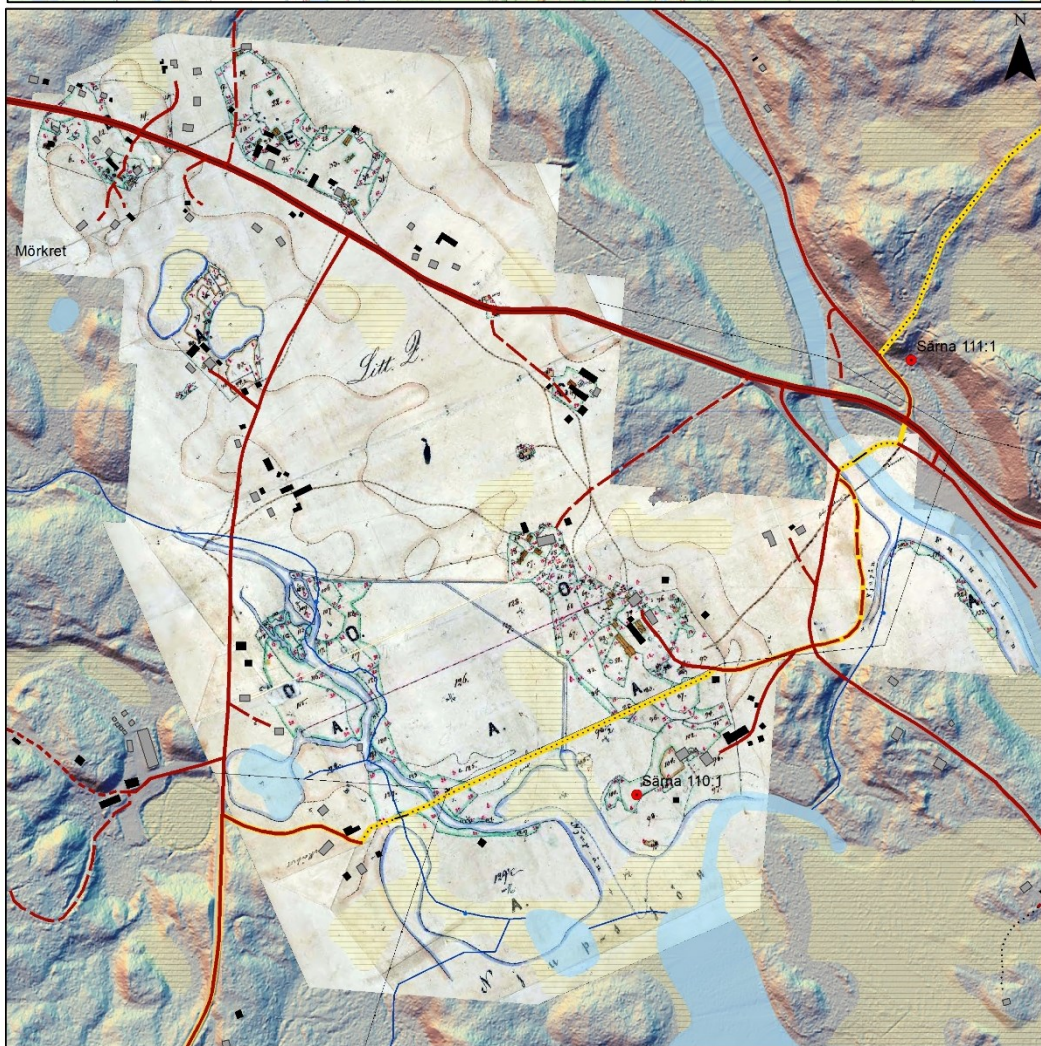
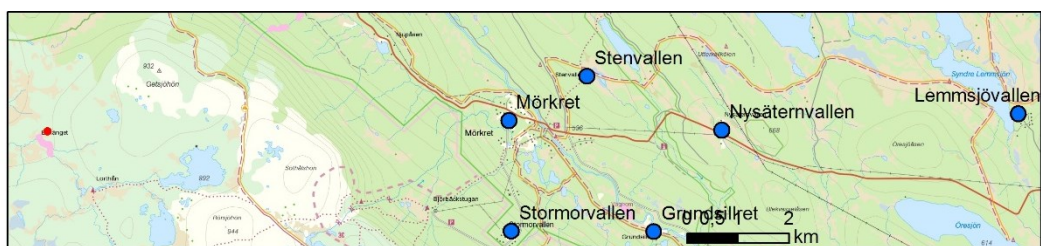
Klorvallen, tillhörande Särna Kyrkoby. Äldsta belägg 1879 (karta). Troligen före 1850. Övergavs troligen under tidigt 1900-tal. Rektifierad karta från år 1883. Lantmäteristyreلسernas arkiv, akt U50-11:1.

Lövåssäter, tillhörande Hägnåsen. Äldsta belägg: före 1850. Övergavs 1986.
Rektifierad karta från år 1883. Lantmäteristyrelsen arkiv, akt U50-10:1.

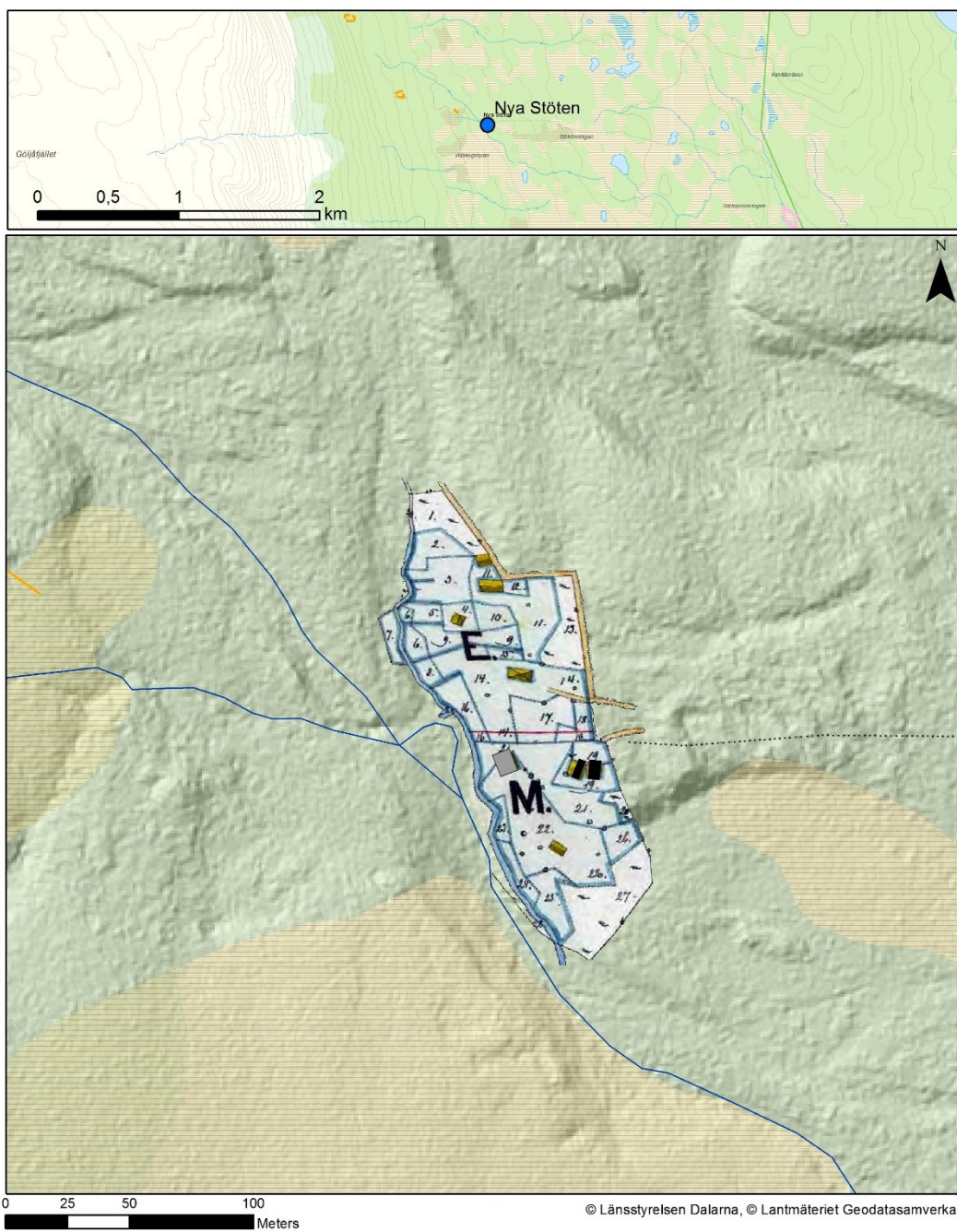
Morbäckssättern, tillhörande Hägnåsen. Äldsta belägg: 1850 (Mors lilla Olle). Sista fäbodbrukande: 1930-tal. Rektifierad karta från år 1883. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt U50-10:1.

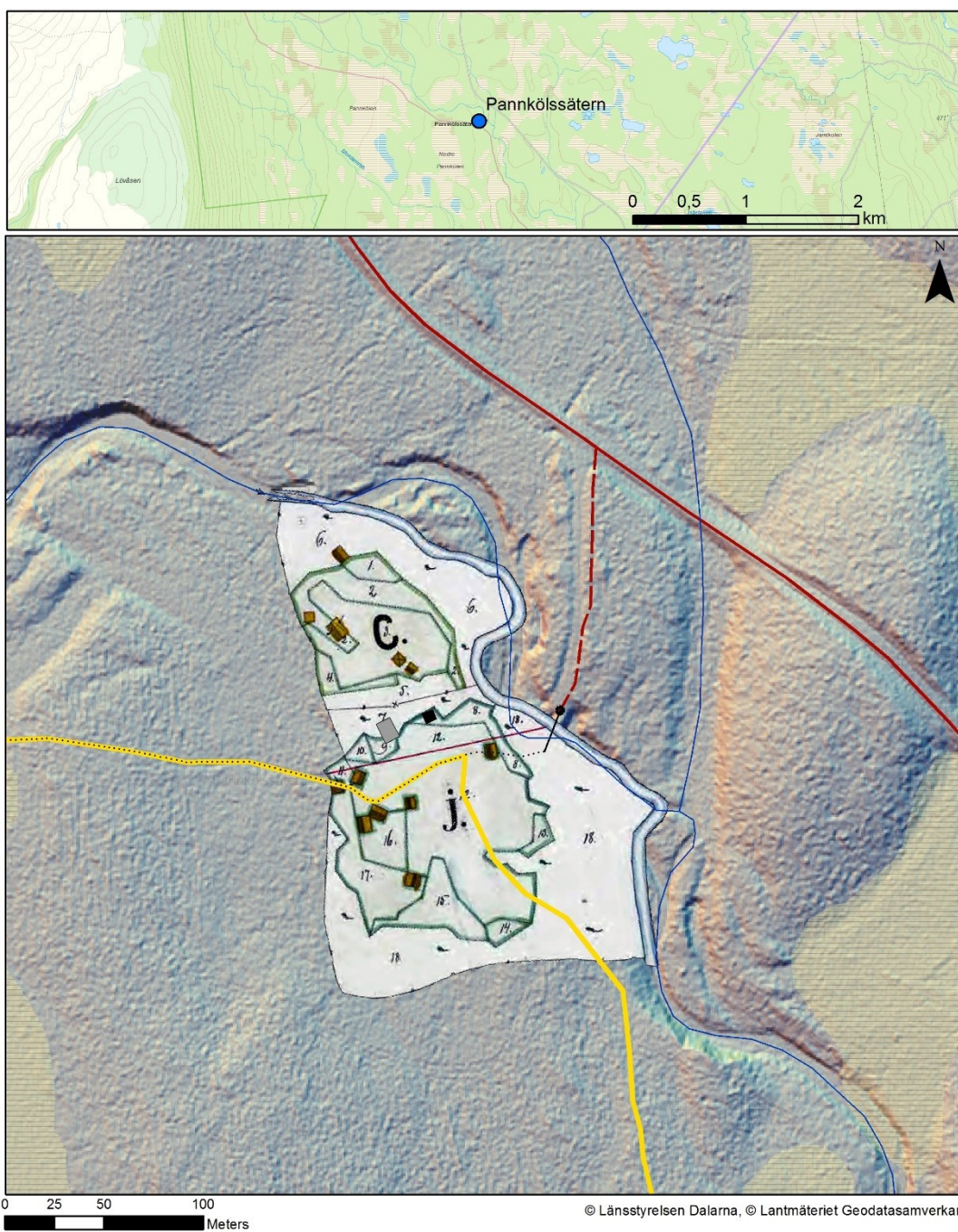
0 25 50 100
Meters

© Länsstyrelsen Dalarna, © Lantmäteriet Geodatasamverkan

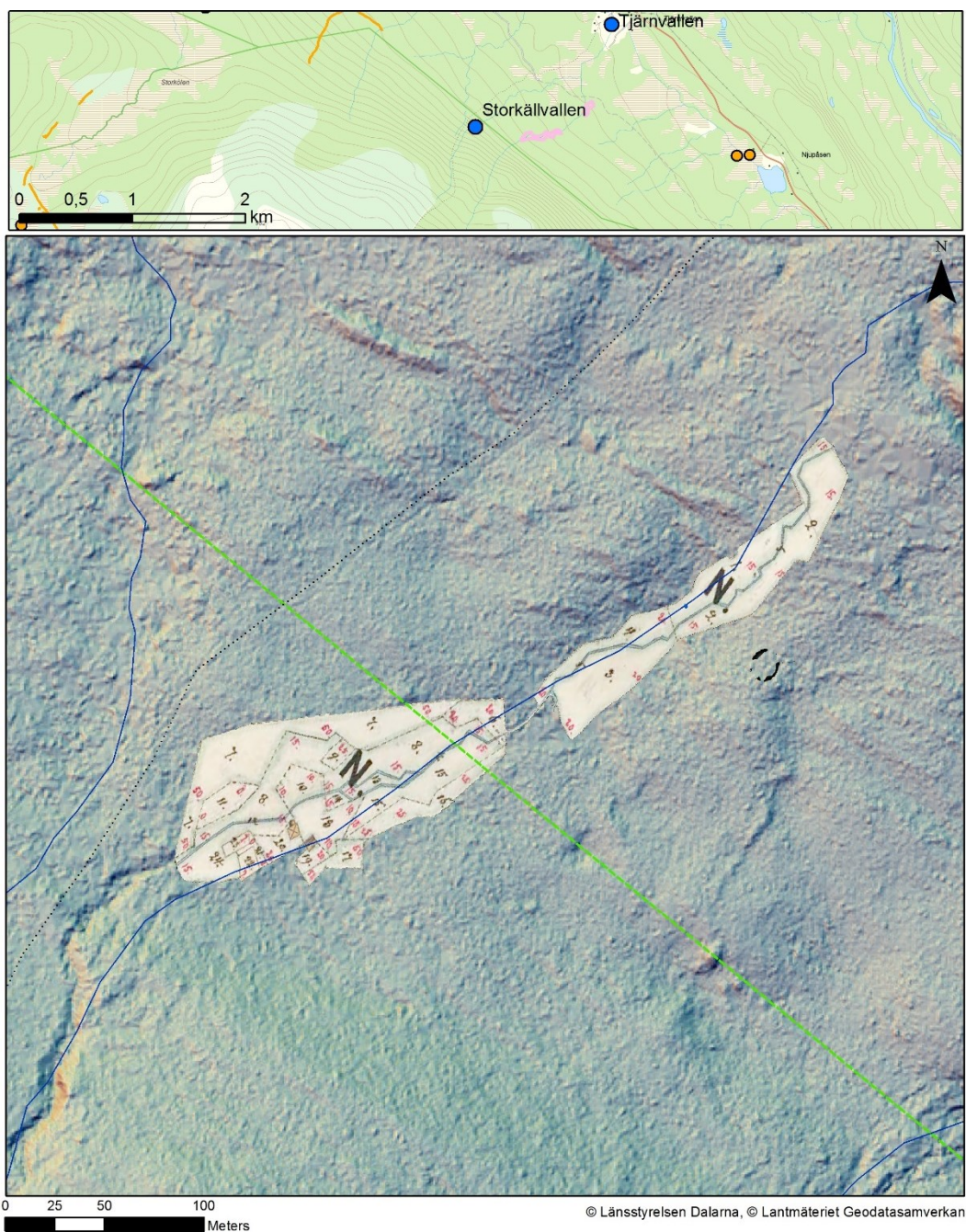
Mörkret, tillhörande Storbäcken, dessförinnan Särnaheden. Äldsta belägg: 1700-tal?
Fast boende från 1840-tal. Rektifierad karta från år 1890, Lantmäterimyndigheternas
arkiv, akt 20-säa-23.

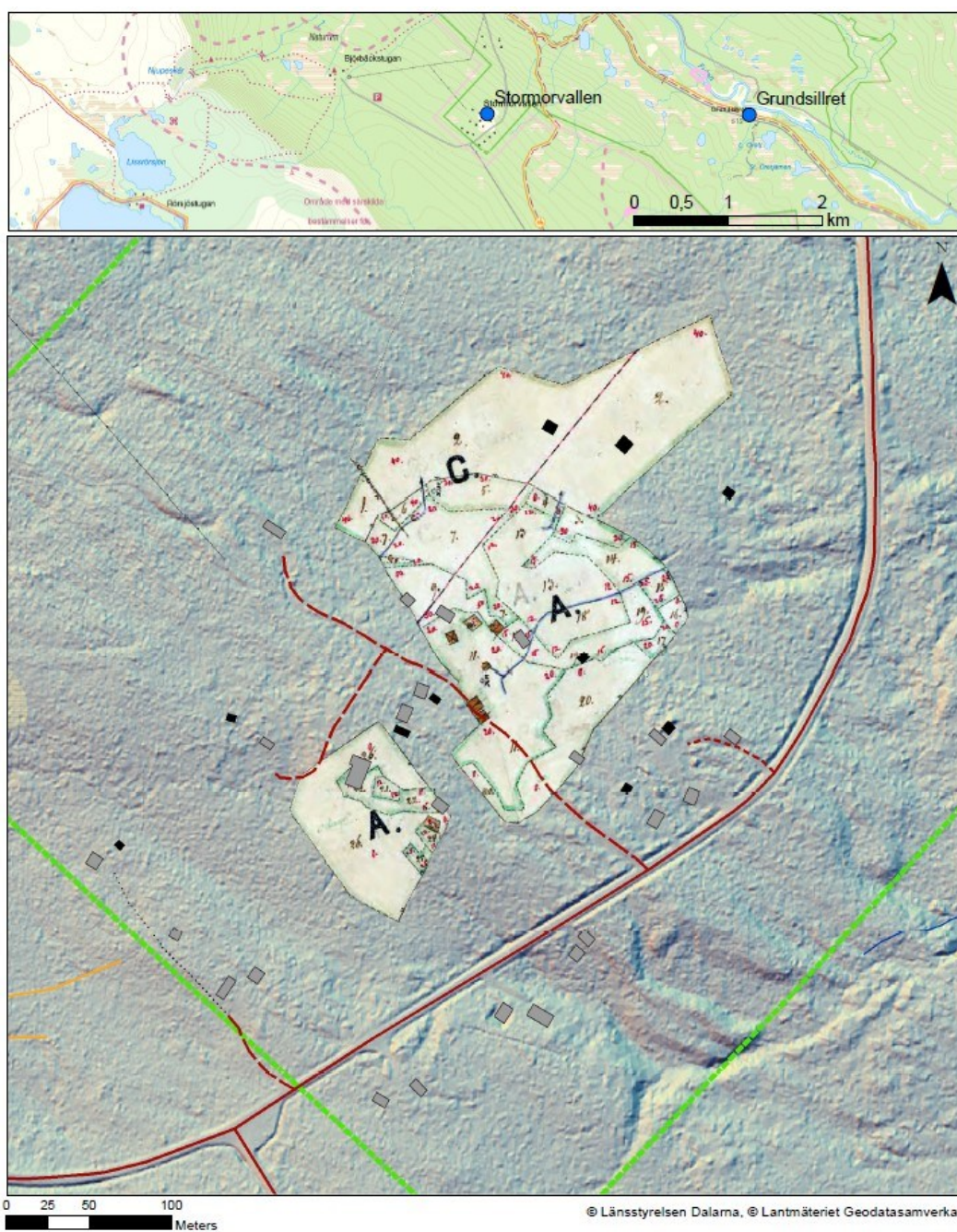
Nya stöten (Nya Stötullen), tillhörande Norrsjön, & Buvallheden? Redovisad under Skärthöjden på storskifteskarta. Äldsta belegg: 1883. Sista fäbodbrukande år 1927. Rektifierad karta från år 1883. Lantmäteristyrelsen arkiv, akt U50-15:1.

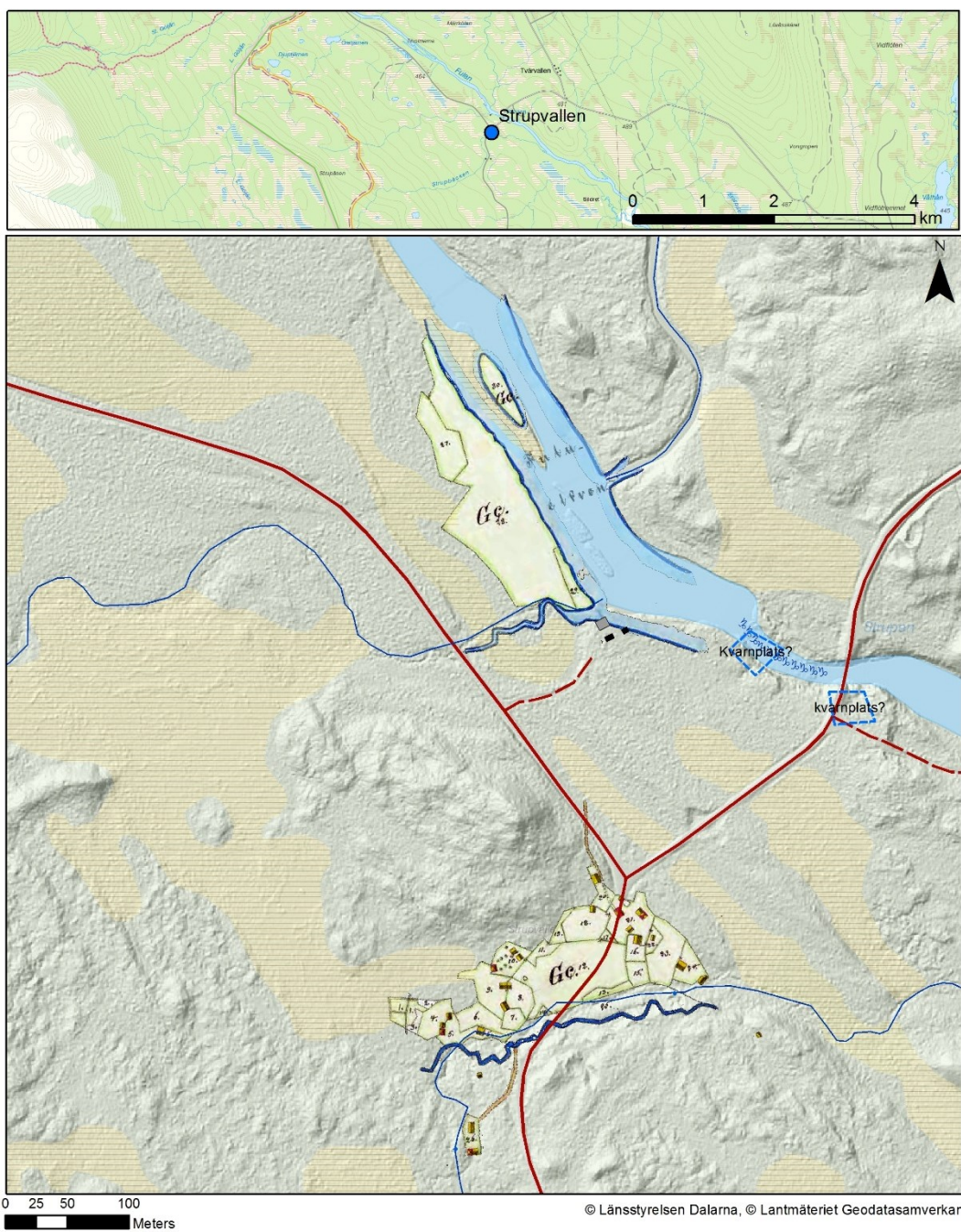
Pannkölssättern (Pantkölssättern), tillhörande Hägnåsen. Äldsta belägg år 1883.
Rektifierad karta från år 1883, Lantmäteristyrelsens arkiv, akt U50-10:1

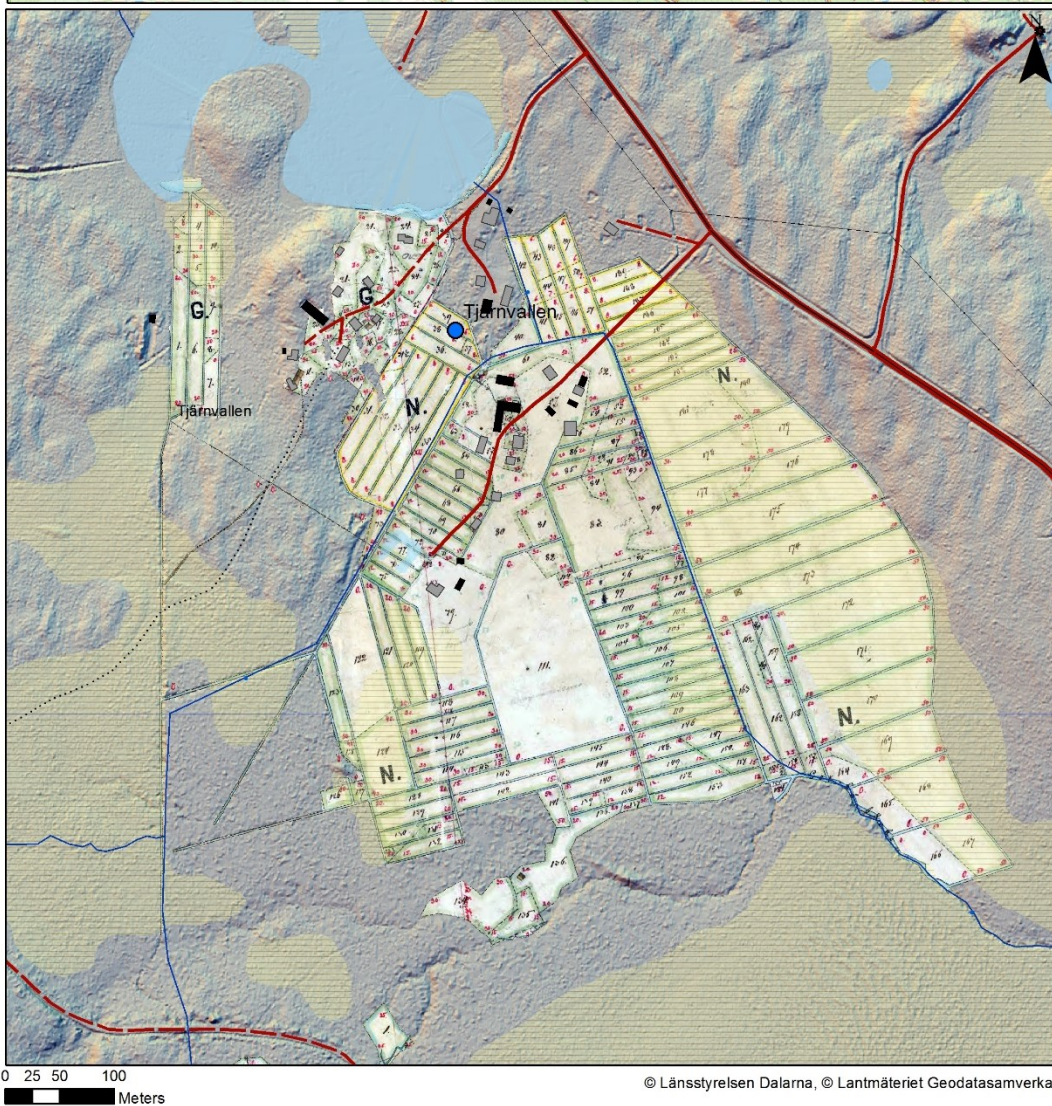
Storkällvallen, tillhörande Storbäcken. Äldsta belägg år 1890. Rektifierad karta från år 1890, Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 20-sää-23.

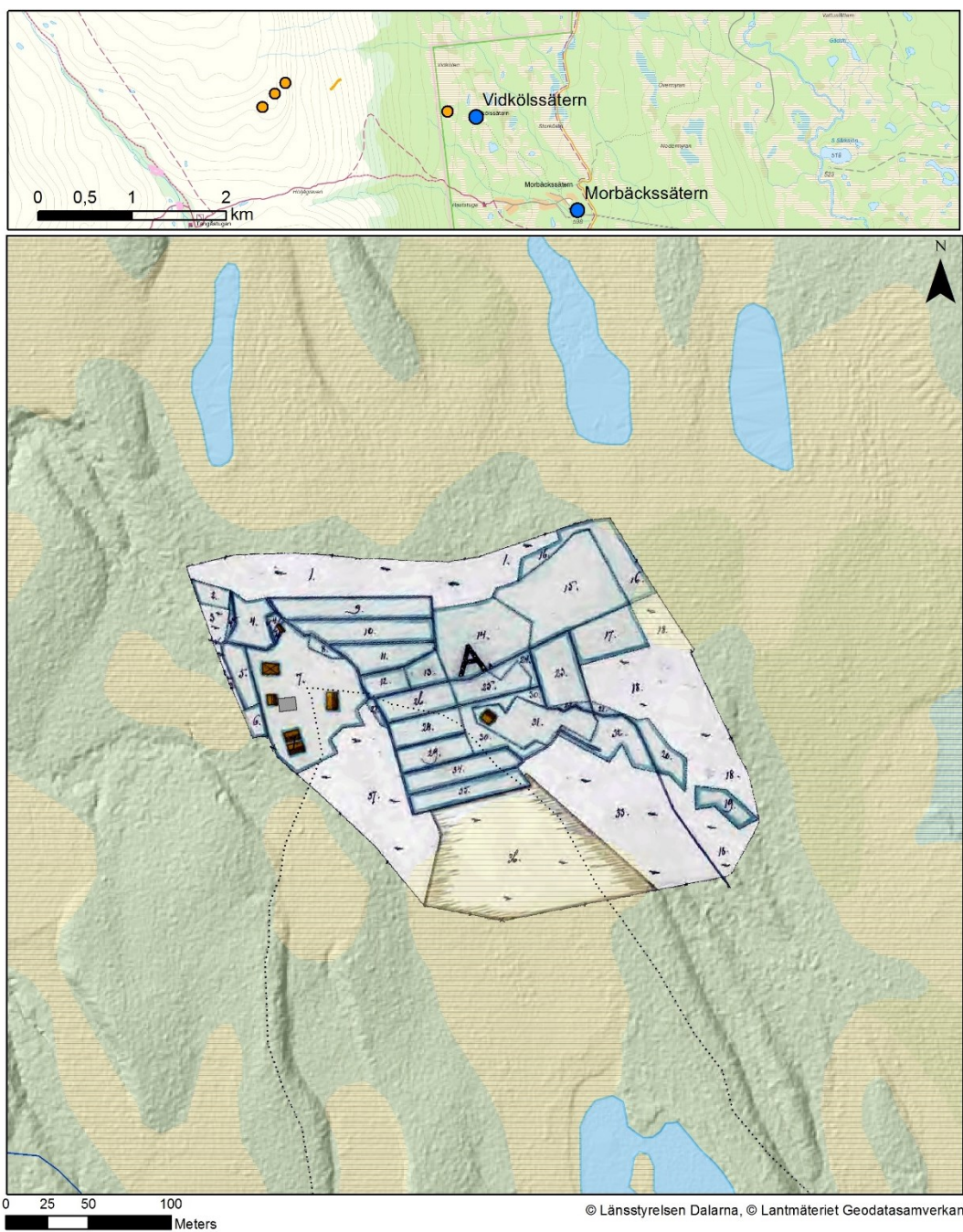
Stormorvallen, tillhörande Storbäcken. Äldsta belägg år 1885. Sista fäbodbrukande 1970-talet. Rektifierad karta från år 1890, Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 20-säa-23

Strupvallens fäbod, tillhörande Särna Kyrkoby. Övergavs troligen före år 1921 då den inte är med på Generalstabskartan men som ortnamn på sockenkarta år 1920. Rektifierad karta från år 1883, Lantmäteristyrelsens arkiv, akt U50-11:1

Tjarnvallen, tillhörande Storbacken, dessförinnan Särnaheden. Äldsta belägg troligen före år 1850? Rektifierad karta från år 1890, lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 20-sää-23.

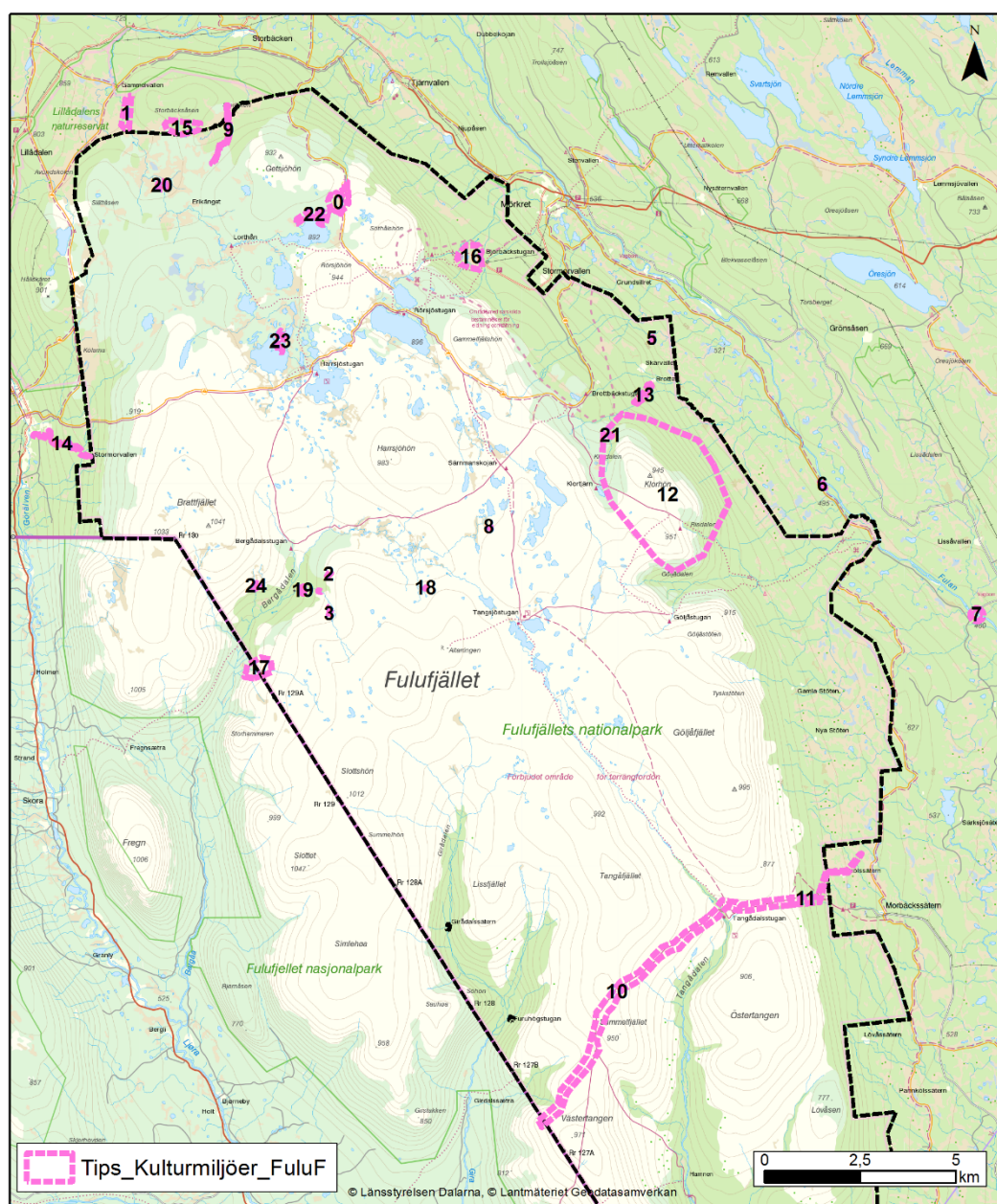

Vidkölssäter, tillhörande Hägnåsen. Äldsta belägg 1883. Sista fäbodbrukande under 1930-talet. Rektifierad karta från år 1883, Lantmäteristyrelsens arkiv, akt U50-10:1

Bilaga 4 Tips

Ett flertal tips framkom före fältinventeringen som inte har kunnat kontrolleras. Här nedan är en importerad oredigerad tabell från ArcMap samt karta över dessa.

FID	Namn		Informatio	Övrigt	Källa
0	Marstevallen fäbod		slåttermyr, betesmark, mosstäkt	Osäker om det är fäbod, troligen sekundär.	Fäbodar i Särna Inventering LONA 2010
1	Tall med träristning, kyrka, 34cm diam.		"finns väster om Gammelvallsåsen" enl R.Lundqvist	Osäkert läge, ev. väst om detta läge, vid Sessilhö	L.Leonardsson Kulturhist dok. av Fulufj 1996
2	Renjakt-stup		I Bergådalen ett stup med "stenmur" för renjakt	Ö efter den bäck som B.Jensens stuga finns vid.	L.Leonardsson
3	Renjakt-Stup			Stup vid fjällkant. Ö efter bäck där stuga finns	L.Leonardsson
4	Renjakt-Stup med stenmur			Fjällkant, Ö efter den bäck vid stuga	L.Leonardsson
5	Skärjon-kojan (Hans Johansson gav uppg. om namnet)		brukades vid flottning för övernattning.	Stall samt övernattning för 2 pers	Furan i Fjälldalen s26-27. L.Niklasson. 2013
6	Flottledsavlägg		"Långholmen"	Brukades på 60-talet. Något osäkert på läget	s42. Furan i Fjälldalen 2013. L.Niklasson
7	Fyndplats, stridsyx, skafthålsyx (16x8x5cm)		"är funnen å den gamla s.k Jämtvägen, där den	...övergår Fuluälven strax N om Strupvallen.	Dalarnas Hembygdsbok 1931. s131. Särnas...historia
8	Grop med utgrävning från myren och gropan?		gropen ligger Ö om myren S om Middagsloken		Elon Andersson, via M Lannerbro DM
9	Gamla stigen till Erikänget		ev sträcka av poststigen	Efter ung. inritning på papperskarta.	Hans Johansson
10	Jämtvägen, Alternativ sommarled?		kan vara fr vikingatid enl Friberg		s 82-83. Fuluboken, R.Lundqvist, Friberg.
11	Jämtvägen, Alternativ sommarled?		kan vara fr vikingatid enl Friberg		s 82-83. Fuluboken, R.Lundqvist, Friberg.
12	Brynstensbrott		Transtrandsbor hade ett brynstensbrott på Klorhö	Oklart var det ligger om det är det vid Brottet?	Fulufjällsboken s 83. R.Lundqvist
13	Trädristning-Älg/ren		i anslutning till fångstgroparna ska det på en	tall finnas en ristning	Alf Nordén (har foto)
Page 1 of 2					
FID	Namn		Informatio	Övrigt	Källa
14	Fäbodristning		någonstans efter stigen Gördalen-fäbod	Ingen närmare läge finns än efter stigen	s91. Fuluboken. R.Lundqvist
15	Kyrkristning i träd		mkt osäker läge	L.Leonardsson säger ett annat läge	Fuluboken S92. R.Lundqvist
16	Trädristningar, initialer och årtal		Efter vallkullor	at Gammelfjällskölen near Njupeskar falls	Fuluboken s92. R.Lundqvist
17	Köttgropar		2 köttgropar enl karta från 1957-59		Karta från Stig Ericsson, Trysil boka binde 5?
18	Stenkoja				John Halvarsson, LST Dalarna
19	plats för stenmur, renjakt				Trond Skåret, Norge
20	Postlådan efter Poststigen				Enligt markerin på karta från träffen på Lomk
21	Älgristning		Ungefärligt läge	RT90:6835067/1339533	Alf Nordin
22	Förekomst av skärvsten		Oklart vart vid Stora Getsjön de är belägna		Jensen, via DM
23	Fiskebod på karta fr 1757		Oklart läge men tolkat att det ligger här		Karta fr 1757 samt 1804
24	Tydlig cirkulära formationer synliga på höjddat		Kopplad till renjakt alt järnframställning?		Benedict Alexander

Karta över tips rörande kultur- och fornlämningar.

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN